SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

# Ülkücü polis ocakları

Gaziosmanpaşa'da ve Ümraniye'de 30 kişinin öldürülmesi ile sonuçlanan katliamın ardından polis örgütünün devlet içindeki konumu ve yapısı yeniden tartışılmaya başlandı. Kamuoyunun dikkatleri emniyetteki MHP örgütlenmesine yöneldi. Haberi 4 ve 5. sayfalarda

Eski polis şefleri Emniyet'in durumunu SÖZ'e anlattı 5. sayfada

## Üç yıl önce de aynı gerekçelerle Kuzey Irak'a 20 bin asker gönderilmişti

# Memed evine dön!

▼ 1992 güzünde 20 bin askerle Kuzey Irak'ın 30 kilometre kadar içine girilmiş ve 2 bin PKK'linin öldürüldüğü açıklanmıştı. Zamanın Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, Kuzey Irak'ın tümüyle "temizlendiğini" ve artık oradan tehlike gelmeyeceğini belirtiyordu. Üç yıl tamamlanmadan düzenlenen, dokuzuncu askeri harekatın gerekçesi de aynı: "Operasyon PKK kampları temizlenene kadar sürecek".

▼ Kuzey Irak'a düzenlenen operasyonla Türkiye hem uluslararası hukuku, hem de iç hukuku ihlal ederken, BM Mülteciler Yüksek Komiserliği, köy boşaltmalar nedeniyle Güney'e sığınmak zorunda kalan Kürt köylülerinin tutuklanarak Türkiye'ye getirilmesinden endişelerini dile getirdi. Türkiye'nin, operasyonun 90 trilyon lira olarak hesaplanan maliyetini Kerkük petrollerini ele geçirme umuduyla göze aldığı belirtiliyor.

**Haberi 8 ve 9. sayfalarda**



Askerler 1983'ten beri dokuzuncu kez Irak topraklarına gönderildiler. Ordunun bu sefer bölgede kalıcı olocağı tahmin ediliyor.

## Halk Newroz'u, devlet Nevruz'u kutladı

▼ Devlet birdenbire "Newroz"un Türkler'e ait olduğunu keşfetti. Böylece Newroz ilk kez devlet tarafından ama "Nevruz" olarak, şenliklerle kutlanmış oldu. Törene Türki cumhuriyetlerden gelen heyetler de katıldı. **Haberi 6. sayfada**

**Ragıp Zarakolu** Newroz'da Diyarbakır'daydı, **yazısı 24. sayfada**

## Koç-Müsiad ittifakı yenildi

▼ Geçen hafta sonuçlanan Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği'nin seçimleri de Gümrük Birliği'ni "savunanlar"la, "karşı olanlar"ın çekişmesine dönüştü. **Haberi 14. sayfada**

**Gençay Gürsoy**
'Türkü söyleyen Lapon..' başlıklı yazısıyla 9. sayfada

**Korkut Boratav**
'Burjuvazi, demokrasi ve devlet' başlıklı yazısıyla 15. sayfada

**Teslim Töre**
'Yürünmüş yolu bir daha yürümek' başlıklı yazısıyla 7. sayfada

**Metin Çulhaoğlu**
'Türkiye'de aydın var (mı?)' başlıklı yazısıyla 5. sayfada

**Met-Üst**
Sadri Alışık'ın Meto-Biyografisi'ni yazdı 19. sayfada

**Cezmi Ersöz**
Sokak Söyleşileri'ni sürdürüyor 23. sayfada

## Grup Yorum ve 'devrimci müzik'

■ Haberi ve O.Kahyaoğlu'nun yazısı 16 ve 17. sayfalarda



## BSP'den Kürt konferansı

■ HABERİ 3. SAYFADA

## Provokatörleri bulduk!

■ HABERİ 2. SAYFADA

● TARİH:25 MART 1995 ● SAYI: 6 ● FİYATI: 40.000 TL (KDV DAHİLDİR) ● ALMANYA 4 DM ● İSVİÇRE 4 Sfr ● FRANSA 14 FF ● İNGİLTERE 1.7 £ ● HOLLANDA 5 Hfl ● AVUSTURYA 28 AS ● ABD 3 $

# Provokatörleri bulduk!

**▼ Hürriyet ve Sabah gazetelerinin "kışkırtıcı"larını bulduk. "TİKB"li Aykut Anıl Öner belediyede memur, "Cuma adlı PKK'li" Gürsel Türkmen sendikacı, "Dev–Genç Direniş" üyesi Fatma Koçyiğit Spor Toto'da işçi, "TDP"li Mehmet Yadigar Sönmez ise, CHP üyesi çıktı.**

Hürriyet ve Sabah gazeteleri, Gaziosmanpaşa katliamını ve sonrasında gelişen olayları protesto etmek için Ankara'nın Kızılay meydanında yapılan toplantıya katılanların polis tarafından çekilen fotoğraflarını yayımlayarak, hiçbir kanıta dayanmadan bazı kişileri "kışkırtıcı" ilan etti.

Hürriyet ve Sabah gazetelerinin 16 Mart 1995 tarihli sayılarında, Birleşik Sosyalist Parti (BSP) üyesi ve Genel–İş Sendikası Mamak Altındağ Şube Disiplin Kurulu üyesi Gürsel Türkmen "soyadı" belirlenemeyen Cuma adlı "PKK'li", Spor Toto Genel Müdürlüğü'nde çalışan Tez Koop–İş Sendikası üyesi Fatma Koçyiğit "Dev Genç Direniş" üyesi, Tüm Bel–Sen Altındağ Temsilcisi ve Altındağ Belediyesi'nde memur olan Aykut Anıl Öner "TİKB'li", CHP üyesi Mehmet Yadigar Sönmez ise, "TDP'li terörist" olarak tanıtılıp fotoğrafları basıldı. Fotoğraflarda bu kişileri belirgin hale getirmek için, iki gazetede de kalplerinin ve başlarının üzerine işaretler kondu.

Hedef gösterildikleri için durumun düzeltilmesi amacıyla yardım istemeye CHP'ye giden Gürsel Türkmen ve Aykut Öner İl Başkanı Yılmaz Ateş'in gereken ilgiyi göstermediğini söylediler. CHP il yöneticileri, Söz'ün sorusu üzerine "Emniyet'te herhangi bir soruşturma yok, normal hayatlarına devam ediyorlar" cevabı verdiler. Bu sırada CHP üyesi Mehmet Yadigar Sönmez başına bir şey gelmesinden endişelendiği için işyerinde de, evinde de bulunamadı.

Katliamı protesto edenlerin "terörist ve kışkırtıcı" olarak nitelenmesine tepki gösteren Çağdaş Hukukçular Derneği'nden (ÇHD) sekiz avukat Anıl ve Türkmen'in vekilliğini üstlendi. Haber konusu fotoğraf ve belgeleri basına dağıtan Emniyet Müdürlüğü yetkililerinin, TCK 342'nci maddede, haberini yayımlayan gazetenin yöneticilerininse, TCK 65'inci maddede yer alan suça ortaklık ve azmettirme fiillerini işlediklerini belirten avukatlar, Ankara Emniyet Müdürlüğü yetkilileri ile Hürriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök, Sabah gazetesi Genel Yayın Müdürü Zafer Mutlu ile bu gazetelerin yazıişleri müdürleri hakkında savcılığa suç duyurusunda bulundular. Çağdaş Hukukçular Derneği Genel Başkanı Şenal Sarıhan, hedef saptıranların yasa önünde de suç işlediklerini belirterek, bu gazeteleri özür dilemeye davet etti.

Hürriyet gazetesinin 18 Mart günkü yayınına ilk tepki Birleşik Sosyalist Parti Ankara İl Başkanı Ayhan Eken'den geldi. Eken, Hürriyet'e gönderdiği tekzipte, "(Kışkırtıcılar saptandı) başlıklı yazınızda ve fotoğrafta, İstanbul Gaziosmanpaşa'daki olayları protesto etmek amacıyla demokratik kuruluşların tertiplediği basın açıklamasına katılan partimiz üyelerinden Gürsel Türkmen yasadışı örgüt üyesi gibi gösterilerek teşhir edilmiştir" dedi. Bu durumu kişi hak ve özgürlükleri ile basın ahlakı açısından kaygı verici bulduğunu belirten Eken şöyle devam etti: "Bu tür yalan haberlerin vahim sonuçlar doğurduğu bilinmektedir. Medyanın kendisini savcı ve yargı yerine koyarak suçlu ilan edip yargılamasını kınıyoruz."


İşte iki provokatör: Tüm Bel-Sen Altındağ Temsilcisi Aykut Anıl Öner (solda) BSP üyesi ve Genel-İş Altındağ şube yöneticisi Gürsel Türkmen (sağda)

## İhbar ediyorum: Ben bir provokatörüm!

İnsan Hakları Derneği gazetelerde çıkan ihbarlara karşı en etkili çözümü bularak bir kampanya başlattı. İHD'nin çözüm önerisi, gazetelerde fotoğraflarımızın basılmasını, bezirgan bir komşumuz ya da bir muhbir vatandaşımızın bizi ihbar etmesini beklemeden, kendimizi ihbar etmek.

İHD'nin imzaya açtığı metin şöyle:

İhbar Ediyorum; Ben Bir Provokatörüm

– Keyfi gözaltı, işkence ve gözaltında kayıplara,

– Faili meçhul(!) cinayetlere, yargısız infazlara, köylerin yakılmasına,

– Özelleştirmelerle emekçilere ekonomik terör uygulanmasına,

– Kamu çalışanlarının sendikal haklarının yok sayılmasına,

– İstanbul Gazi Mahallesi ve Ümraniye'de halkın polis kurşunlarıyla katledilmesine, karşı çıkmak, insan hakları, demokrasi ve barıştan yana tavır almak, eğer provokatörlükse, Ben de Bir Provokatörüm.

14 Mart 1995'te Kızılay Meydanı'nda gösterdiğim insanca tepki nedeniyle beni de medyada teşhir edip karanlık güçlerinize hedef gösterebilirsiniz. Katliamların gerçek sorumlularının korunduğu, ama demokrasi güçlerinin provokatörlükle suçlandığı bir ülkede itiraf edyorum ki ben bir provokatörüm.


Polis objektifinden terör koalisyonu
17 Mart '95 tarihli sabah


Milliyet
BASINDA GÜVEN
Uçak değil trafik kazası
Solcuları uçaktan atmışlar!
PROVOKASYON
Gaziosmanpaşa Gazi Mahallesi'nde dört kahvehane ile bir pastane otomatik silahlarla tarandı: İki ölü, 16 yaralı
Biri kadın, üç kişi
Şoför de öldürüldü


Milliyet
BASINDA GÜVEN
BÜYÜK FIRSAT
Kur'an-ı Kerim Tefsiri
Bu hain tuzağa düşmeyeceğiz


Hürriyet
Bir de bizi dinleyin
Ağır eleştiriler altında kalan İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu, Gaziosmanpaşa olaylarını bütün ayrıntıları ile Hürriyet'e anlattı.
Kozakçıoğlu, "Cemevine patlayıcı taşıdılar. En büyük tuzak, güvenlik güçlerinin cemevine ateş açmasını sağlamaktı. Bunu başaramadılar" dedi.

# Gazi Medya Paşa'dan RTÜK haberleri

**Medya, RTÜK Başkanı Ali Baransel'in "dostça ve gayrıresmi" olarak yaptığı uyarıların ardından "kışkırtıcı" yayınlarını keserek " sorumlu" yayıncılığa başladı.**

Hürriyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ertuğrul Özkök'ün yazdığına göre, Kuzey Irak'a yapılan harekatla ilgili olarak Başbakan Tansu Çiller şöyle demiş: "Bu operasyonu medyanın yardımıyla kazanacağız." Bu sözlerin bir önceki operasyondan, yani "Gazi Mahallesi operasyonu"ndan çıkarılan derslerin ışığında söylendiğine kuşku yok. Çünkü gerçekten de Gazi Mahallesi'nde başlayıp, İstanbul'un diğer varoşlarına sıçrayan olayların bastırılmasında ve denetim altına alınmasında medya düzen açısından "iyi bir sınav" verdi! Yazılı ve görsel basının olaylar karşısındaki tavrı gerçekten de ibret vericiydi.

12 Mart pazar akşamı özel radyo ve televizyonların ve ertesi gün çıkan günlük gazetelerin olaylara yaklaşımında iki nokta belirgindi; bir yandan saldırıya karşı halkın tepkisine hak veriliyor, öte yandan da polisin tutumu eleştiriliyordu. Bir oyun veya provokasyondan söz edilmekle birlikte, medya henüz cephedeki yerini alıp, savaşa girmemişti. Anlaşılan tatil olan pazar günü geç saatlerde yapılan sayfa değişiklikleri "deneyimli yazıişleri görevlileri"nin eseri olmamıştı.

Ama 13 Mart pazartesi günü gazetelerin yazıişleri görevlileri herhalde tam kadro işbaşı yaptılar ve böylece 14 Mart salı gününden itibaren medya da cephedeki yerini aldı.

Bir yandan radyo ve televizyon kanalları Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) Başkanı Ali Baransel'in "dostça ve gayrıresmi olarak" yaptığını söylediği görüşmeler sonucunda "kışkırtıcı" yayınlarını hemen keserek yine Baransel'in deyimiyle "sağduyulu ve sorumlu yayıncılık" örneklerini vermeye başladılar. Salı gününden itibaren "milli birlik ve beraberlik ruhu" ile operasyona katılan medyanın haberleri ve başlıkları hemen değişti. RTÜK'ten uyarı cezası alma pahasına bazı sol eğilimli radyolar gerçekleri yansıtma çabalarına devam ederken, diğerlerinin havası hemen farklılaştı; polis kollanmaya çalışılırken, halkın tepkisinin meşruiyeti de gölgelenmeye ve çarpıtılmaya uğraşıldı. "Gördüğünüz gibi sayın seyirciler, güvenlik kuvvetleri zorunlu olarak kendilerini korumaya çalışıyor... İşte bir çocuğu çatışma mahallinden kurtarmaya çalışan bir güvenlik görevlisi ..." gibi sözlerin eşliğinde ekranlara gelen görüntüler polisin nasıl "cansiperane" görev yaptığını gösteriyordu. Böylece radyo ve televizyonlarda "RTÜK haberleri" izlenir oldu.

Günlük basının cephedeki yerini alışını ise, Savaş Ay'ın programı "A Takımı"nda Milliyet gazetesi Genel Yayın Yönetmeni Ufuk Güldemir açıkladı. Güldemir, 13 Mart pazartesi akşamı üç büyük gazetenin yöneticilerinin kendi aralarında görüştüğünü ve salı günü aynı başlıkla çıkmaya karar verdiklerini bildirdi. Nitekim salı günü Milliyet, Hürriyet ve Sabah aynı başlıkla çıktı: "Bu hain tuzağa düşmeyin."

"Hain" olarak ilan edilenler çeşitli sol gruplardı. Çarşaf çarşaf bu grupların isimlerine ve pankartlarına yer verilirken, "masum halkın solcular tarafından kışkırtıldığı" ve sokaklara dökülen onbinlerin "tuzağa düştüğü" iddia ediliyordu ve halka çağrı yapılıyordu; "Bunları aranızda barındırmayın!" Operasyonda yerini alan medya suçluyu bulup çıkarmıştı: Solcular ve kandırılan halk!

15 Mart Çarşamba günü medyanın "ateş gücü" daha da artıyor ve mikrofonlar, objektifler doğrudan valiye, polis müdürlerine tutularak artık "Bir de bizi dinleyin" başlıkları atılıyordu. 17 Mart cuma günü ise medya son darbesini indiriyordu. Ankara'daki protesto gösterisinden polisin çektiği fotoğrafları kullanan Sabah gazetesi "İşte provokatörler" diyerek, bazı yasal partilerin ve demokratik kuruluşların üyelerini teşhir ediyordu. Ankara'daki protesto gösterisine katılmak bu kişilerin "provokatör" olarak ilan edilmelerine yetmişti. Demek ki bu ülkede bir katliamı protesto edince "Türkiye'nin en iyi gazetesi"nde "suçlu" ilan edilmeniz mümkündü.

# BSP'den Kürt konferansı

**▼ BSP, Kürt sorununun barışçı yollardan çözüm olanaklarını tartışmak üzere bir konferans düzenliyor. Konferans 25-26 Mart 1995 günlerinde İstanbul'da The Marmara Oteli'nde yapılacak. Toplantıya çeşitli siyasal partilerin, derneklerin, sendikaların ve meslek örgütlerinin temsilcileri ile yazarlar, akademisyenler, sanatçılar ve gazeteciler çağrıldı.**



BSP Genel Başkanı Sadun Aren, The Marmara Oteli'nde yaptığı basın toplantısında konferans hakkında bilgi verdi. (Fotoğraf - Hacer Yıldırım)

**Haber Merkezi -** Birleşik Sosyalist Parti (BSP), Kürt sorununun barışçı yollardan siyasal çözüm olanaklarını tartışmak üzere bir konferans düzenliyor. "Türkiye Realitesi ve Özgür Tartışma Konferansı" adını taşıyan toplantı 25-26 Mart 1995 günlerinde İstanbul'da The Marmara Oteli'nde yapılacak. Konferansa çeşitli siyasal partilerin, derneklerin, sendikaların ve meslek örgütlerinin temsilcileri ile yazarlar, akademisyenler, sanatçılar ve gazeteciler çağrıldı. Rutkay Aziz, Oya Baydar, Erhan Bener, Gülçin Çaylıgil, Erdal Kara ve Yücel Sayman'dan oluşan divan tarafından yönetilecek konferans dört oturum halinde gerçekleştirilecek.

25 Mart Cumartesi günü saat 9.30'da BSP Genel Başkanı Sadun Aren'in açış konuşmasıyla başlayacak sabah oturumunda siyasi partiler ve politikacılar tartışacak. Konferansa katılarak konuşma yapacağını veya bildiri sunacağını belirtmiş olan siyasi parti ve kişiler arasında şu isimler yer alıyor: Abdülmelik Fırat (Bağımsız milletvekili), Bahri Zengin (RP Genel Başkan Yardımcısı), Ercan Karakaş (CHP milletvekili), Mehmet Emin Sever (YDH milletvekili), Mehmet Dülger (DYP eski Genel Başkan Yardımcısı, Cumhurbaşkanı Danışmanı), Murat Bozlak (HADEP Genel Başkanı), Sırrı Sakık (DEP milletvekili), Şerafettin Elçi (Bayındırlık eski Bakanı), Uluç Gürkan (DSP milletvekili), Mustafa Yavuz (BSP MYK Üyesi).

Öğleden sonraki ikinci oturumda ise dernekler, sendikalar ve kitle örgütleri temsilcileri Kürt sorununda siyasal çözümü tartışacaklar. Bu oturumda görüşlerini açıklayacaklarını bildirmiş olan kişiler ise şunlar: Ata Soyer (TTB Genel Sekreteri), Ataol Behramoğlu (TYS Genel Başkanı), Fakih Hüseyin (Kürt Enstitüsü Başkanı), Fuat Alan (Belediye-İş Genel Başkanı), İsmail Hakkı Önal (Genel-İş Genel Başkanı), Mehmet Atay (DİSK Genel Sekreteri), Selim Okçuoğlu (TOHAV Başkan Yardımcısı), Selim Ölçer (TTB Genel Başkanı), Şükran Kurdakul (Pen Başkanı), Taciser Belge (Helsinki Yurttaşlar Derneği Başkanı), Vicdan Baykara (KÇSP sözcüsü), Yavuz Önen (TMMOB Başkanı), Yılmaz Çamlıbel (Kürt Hak ve Özgürlükler Vakfı Başkanı).

26 Mart pazar günkü sabah oturumunda yazarlar, akademisyenler ve sanatçılar tartışacak. BSP Genel Başkan Yardımcısı Masis Kürkçügil'in sunuşundan sonra Altan Tan, Prof. Bakır Çağlar, Çağatay Anadol, Ergin Cinmen, Mahir Kaynak, Nail Satlıgan, Ragıp Zarakolu, Reha Çamuroğlu ve Tarık Ziya Ekinci görüşlerini açıklayan konuşmalar yapacak ve bildiriler sunacak.

Öğleden sonraki oturumda ise yazılı ve görsel basının temsilcileri tartışacaklar. Dergimiz Genel Koordinatörü Seyfi Öngider'in sunuşundansonra Ali Bulaç, Cengiz Çandar, İlnur Çevik. Koray Düzgören, Nail Güreli, Necati Doğru, Oral Çalışlar, Osman Saffet Arolat, Ragıp Duran ve Veysi Sarısözen görüşlerini açıklayacaklar.

## BSP Genel Başkanı Sadun Aren:
## Barışın, kardeşliğin, özgürlüğün partisiyiz

Konferansla ilgili sorularımızı yanıtlayan BSP Genel Başkanı Prof. Sadun Aren, Kürt sorununun silahla çözümlenmesinin mümkün olmadığını, hem Türkiye'nin deneyimlerinin, hem de dünyadaki benzer deneyimlerin bunu kanıtlamış olduğunu belirterek, tek çözüm yolunun barışçı yollardan siyasal ve demokratik bir çözüme ulaşmak olduğunu belirtti. Konferansın, sorunun barışçı yoldan çözümüne yönelinmesine katkıda bulunduğu ölçüde beklenenin gerçekleşmiş olacağını bildiren Aren, BSP'yi "Barışın, kardeşliğin ve özgürlüğün partisi" olarak tanımladı.

Aren, SÖZ'ün konuyla ilgili sorularını şöyle yanıtladı:

**BSP'nin böylesi bir toplantı düzenlemekten amacı, beklentisi nedir?**

- Bilindiği gibi Kürt sorunu ülkenin en yakıcı sorunu durumundadır. Yıllardır insanlarımız ölüyor, toplumlar arasında düşmanlık duyguları körükleniyor ve bunların yanısıra ülkenin bir bütün olarak demokratikleşmesi ve sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasının önünde en ciddi engeli oluşturuyor. Öte yandan, bu sorunun silahla çözümlenmesi mümkün değildir. Hem Türkiye'nin deneyimleri, hem de dünyadaki benzer deneyimler bu konuda yeterince net bir fikir veriyor. Dolayısıyla artık tek çözüm yolu olarak denenmemiş olanı, yani demokratik ve barışçı yollardan çözümü düşünmek gerekir. Öyle olunca bu tür bir çözümün gerektirdiği özgür tartışma ortamının oluşturulması temel bir görev olarak ortaya çıkmaktadır. Partimiz işte bu görevi yerine getirmek üzere harekete geçmiş ve böyle bir toplantıyı düzenlemiştir. Zaten şimdiye kadar partimizin eylemleri sorunun barışçı yoldan çözümüne katkıda bulunmaya çalışmıştı, bu kez de konuyu daha kapsamlı ve daha geniş olarak kamuoyunun gündemine getirmek istiyoruz.

**Toplantıya ilginin büyük olduğu anlaşılıyor. Bir sosyalist parti tarafından düzenlenen böyle bir toplantıya çeşitli kesimlerin önde gelen isimlerinin katılacaklarını belirtmiş olmalarını nasıl yorumluyorsunuz?**

Bu şunu gösteriyor, artık Türkiye'deki geniş kesimler sorunun silahlı yoldan çözüleceği beklentisinden vazgeçmektedirler. Çünkü bu yoldan gidildiğinde belki PKK'nin gerilla eylemlerini bastırmak mümkün olabilir, ama böylece Kürt sorunu çözülmüş olmayacaktır. Çünkü gerilla eylemleri Kürt sorununun bir tezahür biçimidir, bir dışavurumudur. Evvelki akşam televizyonda Fatih'teki Newroz gösterilerini izledim. Orada bir de PKK bayrağı vardı ve gençler zafer işaretleri yapıyorlardı. Eğer bu sorun çözülecekse dağların bombalanmasıyla falan olmayacaktır, işte o gençlerle, bu insanlarla eşit ve özgür olarak yaşamanın koşulları yaratılmak zorundadır.

**Özellikle Kuzey Irak'a yapılan son askeri harekat da dikkate alındığında, mevcut siyasi koşullar Kürt sorununun barışçı yollardan çözümü açısından umut veriyor mu? Bu askeri harekattan sonra hükümet çevreleri içeride de bir 'demokrasi bombası' patlatacağından söz ediyor!**

Bu harekat silahlı yolun tırmandırılmasından başka bir anlama gelmiyor tabii ve sorunun çözümüne bir katkısı olmayacaktır. Hükümetin elinde bir "demokrasi bombası" varsa, Irak dağlarında bombalar patlatacağına bu demokrasi bombasını patlatsaydı ya... Konferansın katılımcıları herhalde bu gibi konularda da fikirlerini, önerilerini belirteceklerdir. Bir ateşkes, genel af, düşünce özgürlüğünün alanını genişleten yeni adımlar üzerinde konuşulmaya başlandı. Konferans bu konularda somut çözüm önerileri geliştirebilirse bunları kamuoyuna maletmeye çalışacağız. Partimiz BSP, barışın, kardeşliğin, özgürlüğün partisidir ve bu doğrultuda ortaya konulacak somut önerilerin ve yöntemlerin takipçisi olmak için üzerine düşeni yapma çabasında olacaktır.

## DEP Milletvekili Zübeyir Aydar:
## 'Barışı savunanlar, savaşı savunanlar kadar cesur olmalıdır'

Kapatılan Demokrasi Partisi Siirt milletvekili Zübeyir Aydar Söz'ün sorularını yanıtladı:

**BSP tarafından düzenlenen bu konferansa nasıl bakıyorsunuz, ne bekliyorsunuz?**

Bizce bu tür girişimler çok daha önce yapılmalıydı. Geç kalmış ve yerinde bir adım. Daha önce de böylesi girişimler olmadı değil, ama ilk kez bu genişlikte bir toplantının düzenlenmesini önemli buluyoruz. Katılımcıların görüşlerini açıkça, net bir şekilde ortaya koymalarını bekliyoruz. Bu tür girişimlerin çok yönlü olarak devam etmesinin yararlı olacağını düşünüyoruz.

**Mevcut siyasal koşullar ve ortam Kürt sorununun barışçı çözümüne yakın gelecekte ne ölçüde olanak verebilir?**

Bütün savaşların sonunda şöyle veya böyle masaya oturulur. Savaşlar cephelerde bitmez, masalarda biter. Ayrıca uzlaşmanın en zor zannedildiği ortamlarda da ateşkesler görülebilir. Savaş kızıştıkça barış uzak görünebilir, ama savaşın karşıtı barıştır ve gün gelip bu savaş karşıtına dönüşecektir. Bu süreci uzatmanın bedelini hepimiz ödüyoruz. Buna bir an önce son vermek hepimizin çıkarına değil mi? Biz DEP olarak toplantıya görüşlerimizi ileteceğiz ve sorunun barışçı çözümü için önerilerimizi yapacağız.

**Bu toplantının sosyalistler tarafından düzenlenmesinin sizin açınızdan özel bir anlamı var mı?**

Tabii, sosyalistler ulusal sorunda samimidirler. Bu sorunun çözümü açısından üzerlerine düşeni yapmaya çalışıyorlar. Sosyalistler sadece bizim için değil, kendileri ve tüm ülke için yararlı bir iş yapıyorlar. Sosyalistlerin bu işe öncülük etmeye çalışmaları her açıdan olumlu ve sevindiricidir.

## Yozgat Cezaevi'nde açlık grevi

Yozgat E Tipi Cezaevi'nde bulunan 170 siyasi tutuklunun 15 Mart'ta başlattıkları açlık grevi 10. gününe girdi. Yozgat E Tipi Cezaevi'nde şubat ayı sonunda bir tünelin ortaya çıkmasından sonra cezaevi yönetiminin siyasi tutuklulara baskı yaptığı öğrenildi. Cezaevinde kalan siyasi tutuklular cezaevi yönetiminin kendilerine "kapsamlı hak gasplarıyla birlikte, provokasyon girişimleri, işkence ve baskılar"da bulunduklarını, zaten varolan baskıları iyice artırdıklarını açıkladılar. Geçtiğimiz hafta cezaevinde aileler görüş yapamadı. Aynı cezaevinde kalan siyasi tutuklu Hasan Durna'nın avukatı Kemal Yılmaz geçtiğimiz pazar müvekkili ile görüşmeye gittiğini belirterek, cezaevi yönetiminin siyasi tutukluların koğuşlarında bulunan battaniye, sandalye, masa, sabun, ilaç, yapıştırıcı, ocak, deterjan gibi malzemeleri 'tünel yapımında kullanılabilir' gerekçesiyle aldığını belirtti. Bunun yanısıra siyasi tutukluların koğuşlararası görüşmesi yasaklanırken, cezaevi temsilcilikleri de kaldırıldı.

## SİP'den Kozakçıoğlu ve polisler için suç duyurusu

Sosyalist İktidar Partisi (SİP) Genel Başkanı Aydemir Güler, SİP MYK ve Siyasi Büro üyesi Süleyman Zeyyat Baba, SİP Sarıgazi Belde Başkanı MYK üyesi Nihat Çağlı, 16 Mart günü keyfi olarak gözaltına alındıkları için İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu, Ümraniye Emniyet Müdürü, Ümraniye Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi Amiri, Ümraniye Emniyet Müdürlüğü Merkez Karakolu Başkomiseri, Ümraniye Merkez Karakolu'nda görevli 'Mustafa' adlı polis memuru ve oradaki emniyet mensupları hakkında, Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulundular. SİP yönetimi "Kozakçıoğlu görevini kötüye kullanıp, yetkilerini aşarak, emniyet mensuplarına bizi gözaltında tutmalarını söyleyerek, kanuna açıkça muhalefet etmekten, emniyet mensupları hakkında haksız olarak gözaltına almak ve gözaltında avukat ve yakınları ile görüşme talebimizi reddetmek suretiyle kanuna muhalefet ve görevi kötüye kullanmak" suçlarından dolayı gerekli kovuşturmanın yapılarak, cezalandırılmalarına karar verilmesini talep ettiler.

## Jiyana Nu ve Medya Güneşi'nin yayını durduruldu

Haftalık Jiyana Nu ve Medya Güneşi gazetesinin yayını durduruldu. Fatih 2. Asliye Ceza Mahkemesi tarafından Jiyana Nu'ya verilen yayını durdurma kararında, 5680 sayılı Basın Yasası'nı ihlal ettiği ve aynı sayılı yasanın 9/4. maddesi uyarınca yayının durdurulduğu belirtildi. 20 Şubat tarihinde bir ay süreyle yayını durdurulmuş olan Medya Güneşi'ne ise, yayın durdurma süresinin bittiği gün olan 21 Mart'ta DGM'nin yeni bir yayını durdurma kararı tebliğ edildi.

## Gaziosmanpaşa olaylarından sonra polis örgütünün yapısı sorgulanıyor

# Ülkücü polis ocakları

**▼ Gaziosmanpaşa'da ve Ümraniye'de 30 kişinin öldürülmesi ile sonuçlanan katliamın ardından kamuoyunun dikkatleri polis örgütü içindeki MHP örgütlenmesine yöneldi. İçişleri Bakanı, polisin emirleri dinlemediğini itiraf etti. Bu durumu İstanbul Valisi ve Emniyet Müdürü de doğruladı. Polisin kimden emir aldığı ise açıklanamadı.**

**Ankara, Söz–** İstanbul Gaziosmanpaşa'da ve Ümraniye'de 30 kişinin öldürülmesi ile sonuçlanan olayların ardından polis örgütünün yanlı tutumu ve devlet içindeki özerk yapısı yeniden tartışılmaya başlandı.

Başlangıçta eleştirilerin yönü İçişleri Bakanı Nahit Menteşe'ye ve İstanbul Emniyet Müdürü Menzir'e yönelmişti. Ancak Demirel tartışmaya son noktayı koydu. Demirel Pakistan gezisi sırasında aradığı bazı DYP'li bakanlara, "Menzir'e sahip çıkın. Biz onu ta nerelerden bulup getirdik" talimatını verdi. Böylelikle tartışmanın yönü polisten uzaklaştırılarak "sivillere" kaydırıldı. Fail ise bulunmuştu. İstanbul Valisi Kozakçıoğlu. Demirel'e yakınlığı ile tanınan Kozakçıoğlu son olaylarda istediği desteği bulamadığı gibi, her ne hikmetse MHP'nin de hışmını üstüne çekti.

Bir dönem Emniyet teşkilatında görev yapan "emekli" polisler polis örgütünde provokatörler olduğu ve yoğun bir faşist kadrolaşma yaşandığını söylediler.



Her türden kitle gösterilerine karşı polisin sert tutumu, onun ideolojik bir kurum haline gelmesine bağlanıyor

### Makama göre kontenjan

Polis alım sınavlarında Ünal Erkan, Hayri Kozakçıoğlu ve MHP'nin önemli bir kontenjanı olduğu belirtiliyor. Yapılan son polis alım sınavında kazanan 30 bin adaydan yüzde 60'ının ülkücü olduğu bildiriliyor. MHP Genel Merkezi sürekli olarak polis adaylarının akınına uğrarken, MHP'li yetkililer yalnızca polislik sınavı için değil, hemen hemen her meslek grubu için kendilerine başvuru yapıldığını söylüyorlar.

Konu ile ilgili olarak MHP Genel Başkan Yardımcısı Tuncay Şekercioğlu ile görüştük. Polis örgütünde MHP'li kadrolaşma olmadığını savunan Şekercioğlu, polis sınavları ile ilgili birçok başvuru aldıklarını ise doğruluyor. Makam odasının her gün istisnasız 15–20 kişi ile dolu olduğunu belirten Şekercioğlu, polislik başvurularının yanısıra farklı meslek grupları için de başvurular aldıklarını belirtiyor. DYP ve CHP'ye benzer konular için başvuran vatandaşların, sonuç alamadıkları zaman kendilerine geldiklerini söyleyen Şekercioğlu, vatandaşların bürokrasiye olan güvensizliği nedeniyle böyle bir yönteme başvurduklarını öne sürüyor. Şekercioğlu İstanbul Gaziosmanpaşa'da yaşanan olaylar için İstanbul Valisi Hayri Kozakçıoğlu'nu suçluyor.

Kozakçıoğlu'nun derhal açığa alınması gerektiğini belirten Şekercioğlu, şunları söylüyor: "Biz bu zatın geçmişini de biliyoruz. Olağanüstü Hal Bölge Valisi olduğu dönemde PKK 40–50 kişilik bir gruptu. Ama şimdi devlet ordulaşmış bir güce karşı savaşıyor. Bu olayda onun sorumluluğu vardır.."

### Devlet içinde devlet mi?

Emniyet teşkilatındaki son 6 yıllık ülkücü–şeriatçı yapılanmanın mimarının dönemin Başbakanı Turgut Özal olduğu belirtiliyor. Konu ile ilgili olarak görüştüğümüz çeşitli kesimlerden politikacılar bu iddiayı destekliyorlar. İslamcı yazar İsmail Nacar, polis teşkilatında ülkücü kadroların 12 Eylül sonrasında üst düzeylerde görev aldıklarını söylüyor. Nacar, bu partiye eğilimli olanların nerede olurlarsa olsunlar, MHP'nin şiddet yanlısı politikasını sürdüreceklerini belirtiyor.

DYP Kocaeli Milletvekili İsmail Amasyalı, İstanbul olaylarının ardından polis teşkilatı hakkında başlayan tartışmada daha çok Bakan Menteşe'nin hatalı olduğunu düşünüyor. Amasyalı'ya göre, polise emir verenler suçlu. Dolayısıyla Amasyalı, Bakan'ın olaylarda acz içinde kaldığını ve basiretsiz davrandığını söylüyor.

Erzurum Bağımsız Milletvekili Melik Fırat, polis içindeki faşist kadrolaşmanın yanısıra genel olarak devletin tamamındaki kadrolaşmaya dikkat çekiyor. Fırat'a göre, sadece poliste ülkücü yok. TBMM'nin yüzde 80'i ülkücü kökenli. DYP ve ANAP içinde güçlü ülkücü kanatlar olduğunu belirten Fırat, ülkedeki sorunların çözümsüz kalmasını da bu kesimlere bağlıyor.

Polis teşkilatının 1 Mayıs 1994 olaylarındaki mağduru ve Gazi Mahallesi katliamında dayak yemekten son anda kurtulan CHP Ankara Milletvekili Salman Kaya ise polisin "yüzde doksanının faşist" olduğunu söylüyor. Sorunun çözümü için Emniyet Genel Müdürü'nün görevden alınmasını savunan Kaya, bu haliyle polis teşkilatının lağvedilmesi gerektiğini söylüyor.

## Taşa karşı kurşunun bilançosu

Polisin protesto yürüyüşü yapan kitlelere ateş açması sonucu, 1991 yılından 1995 Mart ayına kadar toplam 192 kişi yaşamını yitirdi. Ulusal Basın Ajansı'nın derlediği bilgilere göre,

**1991 yılındaki "müdahaleler":**

13 Ocak İstanbul: "Savaşa hayır mitingi" 1 ölü;
25 Ocak Tatvan: "ABD'yi protesto mitingi" 1 ölü;
28 Şubat Şırnak: "Kaçak kömür toplayan köylüler"e ateş açıldı, 1 ölü;
4 Mart İdil: Baskıları protesto yürüyüşü, 2 ölü;
4 Mart Dargeçit: Baskıları protesto yürüyüşü,1 ölü;
15 Mart Dargeçit: Taziye ziyareti, 1 ölü;
21 Mart Nusaybin: Newroz gösterileri, 1 ölü;
21 Nisan Çukurca: Kürt sığınmacıların gösterisi, 2 ölü;
8 Haziran Hazro: Cenaze töreni, 1 ölü;
12 Ağustos Nusaybin: Baskıları protesto mitingi, 1 ölü;
13 Ağustos Kurtalan: Baskıları protesto mitingi, 1 ölü;
6 Eylül Kurtalan: Cenaze töreni, 6 ölü;
25 Aralık Kulp: Cenaze töreni, 6 ölü;
25 Aralık Lice: Cenaze töreni, 4 ölü.

**1992 yılındaki "müdahaleler":**

23 Ocak Silopi: Operasyonları kınama mitingi, 1 ölü;
14 Şubat Mardin: Aramaları protesto eylemi, 6 ölü;
16 Şubat Eruh: Anma toplantısı, 2 ölü;
21 Şubat Midyat: Baskıları protesto mitingi, 1 ölü;
4 Mart İzmir: Korsan gösteri, 1 ölü;
20 Mart Gercüş: Newroz gösterileri, 38 ölü;
21–22–23 Mart Şırnak: Newroz gösterileri, 38 ölü;
21–22–23–24–25 Mart Cizre: Newroz gösterileri, 24 ölü;
21 Mart Van: Newroz gösterileri, 2 ölü;
21–22–23 Mart Adana: Newroz gösterileri, 2 ölü;
21–22 Mart Nusaybin: Newroz gösterileri, 20 ölü;
21–22 Mart Yüksekova: Newroz gösterileri, 5 ölü;
25 Mart Siirt: Baskıları protesto yürüyüşü, 3 ölü;
19 Nisan İdil: Göç yürüyüşü, 1 ölü;
5 Haziran Kızıltepe: Cenaze töreni, 1 ölü;
10 Temmuz Kızıltepe: Kürt mültecilerin yürüyüşü, 1 ölü;
15 Ağustos Derik: PKK'nın kuruluş yıldönümü, 4 ölü;
15 Ağustos Hazro: PKK'nın kuruluş yıldönümü, 1 ölü;
16 Ağustos Malazgirt: PKK'nin kuruluş yıldönümü, 1 ölü;
16 Ağustos Antalya: PKK'nin kuruluş yıldönümü, 1 ölü;
2 Kasım Iğdır: Protesto yürüyüşü, 1 ölü.

**1993 yılındaki "müdahaleler":**

21 Mart Adana: Newroz gösterileri, 2 ölü;
14 Ağustos Digor: PKK'nın kuruluş yıldönümü, 15 ölü;
15 Ağustos Malazgirt: PKK'nin kuruluş yıldönümü, 3 ölü;
16 Ağustos Samsun: Su anlaşmazlığı yüzünden protesto eylemi, 1 ölü.
19 ay süreyle "müdahalelerde" kan akmadı. Ta ki GOP'a kadar...

## Devletin polisi, polisin devleti

**Tanıl BORA**

Devlet içindeki gayrınizami harp veya en doğrusu iç savaş örgütlenmelerinin oluşturduğu, "kontrgerilla" adıyla şöhret kazanan "resmi illegal" yapılar, popülaritelerinin doruğundalar. Bu yapılar veya birimler arasındaki lig usulü müsabakalar, nicedir medyanın gözde tefrika konuları arasında yeralıyor. Başlıbaşına Cem Ersever hesaplaşması, resmi illegalitenin ve iç harp aygıtının çapı hakkında yeterince fikir veriyor.

Polisin, güvenlik–baskı aygıtının yapısı içindeki kendi görece özerkliğini artıran bir gelişme arzettiğine dair göstergeler var. Ayrıca, daha gözönünde, sivil–kamusal hayatla daha içiçe bir yapı olması, Türkiye'nin kapitalistleşen–modernleşen koşullarında polisin güvenlik–baskı aygıtı içindeki konumunu daha ağırlıklı ve ilginç kılıyor.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nda yapılan mütevazı değişikliklere karşı gelişen muhalefet kampanyası, polisin göreli özerk bir güç olarak artan etkinliğini göstermesi açısından çok önemliydi.

CMUK kampanyası, polisin rejim içindeki göreli özerkliğinin neredeyse mutlaklaşması doğrultusundaki, dahası siyasetin–siyasetçilerin tıkandığından sözedilen bir dönemde polisin politik hat çizici ve ideoloji üretici bir misyonla yüklenmesi doğrultusundaki eğilimlerin en "parlak" göstergesiydi. Genel olarak güvenlik–baskı aygıtının ve bu arada polisin göreli özerkliğinin mutlaklaşmasında, kuşkusuz 12 Eylül'deki dikta örgütlenmesinin bıraktığı mirasın büyük payı var.

ANAP iktidarının istikrara kavuştuğu ikinci evresinde, Turgut Özal, devlet ideolojisini neo–liberal çizgideki kendi ideolojisine tabi kılma yönünde daha atak bir politika izledi. Bu hem "devleti küçültme" gereğinin bir koşuluydu, hem de iktidarı, ülkede geleneksel ve fiili bir güç odağını oluşturan ordunun müdahalelerine karşı güvenceleme kaygısından kaynaklanıyordu. Özal, bu atağında polise önemli işlev yüklemişti. Polisi, sadece "terör"e karşı değil, biraz da orduya karşı "sivil" gücün inisiyatifini geliştirmek üzere, siyasi otoritenin denetiminde bir güvenlik gücü olarak serpiltmeyi hedeflemişti –elbette esasen kendi siyasi otoritesinin–... Özal, böylelikle, Türk sağının bir geleneğini de sürdürüyordu: Milliyetçi ve muhafazakar çevreler açısından polis, hem ideolojik doktrinasyon, hem de kadrolaşma bakımından orduya nazaran, öteden beri daha rahat nüfuz edilebilir bir kurum olmuştu.



Son yıllarda yaklaşık otuzbin MHP'linin polis yapıldığı önesürülüyor. Bu durum polisin görev anlayışına da yansıyor

# Eski polis şefleri emniyeti sorguluyor

Gaziosmanpaşa olaylarından sonra polisin yapısı hakkında kamuoyunda başlayan tartışmaya eski polis şefleri de katıldı. Eski emniyet müdürleri Söz'e şu değerlendirmeleri yaptı:

**Mehmet Yeşiltepe** (Pol–Der Ankara Şubesi eski Başkanı):

Gazi Mahallesi olaylarına yolaçan eylemleri düşünün bir kere. En az dört yer, ki bunlar aralıklı mekanlardır, taranıyor, ondan sonra gaspedilen araba ateşe veriliyor. Bu eylemlerin asgari süresi 20 dakikadır. Bu süre içinde, yani ilk taranmanın ardından halk sokağa çıkıyor ve emniyet teşkilatı uyuyor. Olmaz böyle şey, mümkün değil. Ben iddia ediyorum, bu kadar sürede emniyetin haber almaması, istihbarat almaması ve faillerin yakalanması için tertibat almaması mümkün değil. O halde akla emniyetin haberi olduğu geliyor. Hele basına da yansıdığı kadarıyla, Gaziosmanpaşa Emniyet Müdürü'nün niteliğindeki bir memur için aksini düşünmemek lazım...

Bir Alevi–Sünni çatışması yaratılmak isteniyor, ama Gazi Mahallesi'ndeki olaylar polisin halka ateş açmasıdır. Tıpkı Sivas, Çorum, Maraş olayları gibi. Bütün bu olaylar kendiliğinden çıkmadı, yaratıldı. İşin içinde devlet vardı. Bugün de polisin içinde özellikle sivriltilmiş partizanlar var. Asıl provokatörler polisin içinde. Bunlar 1989 yılından itibaren emniyetin içine yerleştirilmiş MHP'lilerdir. Bugün gerçekte Türkeş iktidardır ve polisin içine askerliğini dahi yapmamış partilileri yerleştirmiştir.

Bugünkü devlet düzeni, kendini ayakta tutmak için halkı sindirmeye yöneliyor ve bunun için polisi kullanıyor. Halkla polisi karşı karşıya getiriyorlar. Ben, eski bir emniyetçi olarak halkla polis arasında husumet olmadığını dünüşüyorum. Ancak, siyasilerin kendi çıkarları için polisi kullanması bunu yaratır. Bir emniyet müdürü teşkilatına emir verdiği zaman, bir tek memur halkla karşı karşıya gelmez. Bugün en aptal polis bile, arama yaparken, gözaltına alırken kişinin hürriyetini nasıl tahdit altına aldığını bilir.

**İsmail Metin** (Emniyet Genel Müdürlüğü eski Personel Daire Başkanı ve Polis Enstitüsü Mezunları Derneği eski Genel Başkanı):

12 Eylül sonrası, özellikle son 10 yıl içinde poliste MHP ve RP sempatizanları kadrolaştırıldı. Tarafsız, demokrat nitelikte olanlar tasfiye edildi ve sayıları azaldı. Özellikle askerliğini yapmamışların polis yapılması çok büyük hataydı. Henüz çocuk yaşta sayılabilecek ve askerlikteki disiplin ve eğitimden nasibini almamış olarak emniyete gelenler yapıyı bozdu. Özellikle MHP sempatizanları bu dönemde polis yapıldı. Özel Tim'in hemen hepsi böyle. Bu şekilde 30 bin kişi polis yapıldı. Bunlar, polis içindekiler de dahil olmak üzere, örgütsel bir bütünlük gösterirler mi bilemem ama daha sert, daha acımasız ve daha sağdadırlar.

Necdet Menzir benim sınıf arkadaşımdır. İyidir, dürüsttür ama iş onunla bitmiyor. Onun emrine atanan polis böyle, o ne yapsın? Emire rağmen ateş edilmiştir. Gazi Mahallesi'nde disiplinli davranılsaydı olaylar bu seviyeye çıkmazdı. "Kama Düzeni" denilen bir taktik vardır, kitleye zarar gelmeden kalabalıkların bölünmesi esasına dayanır. Kitleyi önce ikiye, sonra dörde bölersiniz ve giderek dağıtırsınız. Bu düzen yoktu ve polis kaçtı, ateş ettiler. Kaçmak ağırlarına gitti herhalde. Son olaylar sonucu polis olumsuz not aldı. Üst kademe tahminimce bir özelleştiri yapar. Bürokrasinin üst düzeyinde bir mücadele olur. Mehmet Ağar'ın 'Maç nedeniyle gecikildi' demesi üstü örtülü biçimde İstanbul'u ağır biçimde eleştirmesidir.

Polisin durumuyla ilgili İletişim Yayınları'nın "Türkiye'de polis ve kişi hakları" adıyla bir kitapçık çıkardım. Ayrıca Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi'nde de toptan bir polis reformuna ilişkin düşüncelerimi yazdım. Kısaca, kökten çözüm adliye teşkilatı gibi polisin de özerkleşmesinden geçmektedir. Siyasi iktidarlardan bağımsız bir yapı haline gelmelidir Emniyet Teşkilatı.

**Kazım Ulusoy** (Pol–Der genel başkanlarından, eski Emniyet Müdürü):

Herşeyden önce, emniyet teşkilatında bilinçsiz, eğitimsiz, çağdışı kafalı yöneticiler var. Devlet hatalıdır bu konuda. İstihbarat yoksunluğu, yöntem bilgisizliği, polisin ve amirinin eğitimsizliği yıllardır sürer. Benim zamanımdan bu yana geçmişi değerlendirdiğimde, polisin içinde halka hizmet edecek bir kafa olmadığını düşünüyorum. Bugün akademide ceza hukuku, anayasa derslerini emniyet müdürleri veriyor. Bu olmaz, bunu üniversitelerden öğretim üyelerinin yapması lazım. Biz, zamanında Faruk Erem'den ders alırdık. Sanki kendilerinden başka Türk–Müslüman yokmuş gibi davrananlar var bugün polisin içinde. Teşkilat içinde aşırı uçlar çok fazla. MHP'liler, 'milliyetçiliği, müslümanlığı sadece biz biliriz, öyleyse öbür tarafın vur kafasına' diye hareket ediyor. Ben bunu Maraş olayları sırasında yaşadım. Olayları soruşturmaya gittiğimizde polisin içinde kışkırtıcılar saptadık.

Emniyet teşkilatı içindeki ekipler mücadelesi tehlikeli. Mülkiyeliler ve polis enstitüsü çıkışlılar arasında mücadele vardır. Bu, yanlışlıklara yol açıyor, ama bu klik mücadelesini engelleyemezsiniz kolay kolay. Çözümün emniyeti özerkleştirmekten geçtiğini söylüyoruz yıllardır. Polisi yönetecek ve halktan bütün temsilcilerin katılımının olacağı bir üst kurul oluşturmak gereklidir. Üniversite öğretim üyeleri ve öğrencilerden, işçilerden, esnaftan, hatta Alevisi, Rumu ve Ermenisinden oluşacak bir kurul yönetmeli polisi. Halkın katılımı, katkısı sağlanmalıdır.

# Türkiye'de aydın var (mı?)

**Metin ÇULHAOĞLU**

Söz okurlarının genel profili hakkında fazla fikre sahip değilim. Ama sanırım şunu söylersem pek de yanılmış olmam: Yazının başlığını gören okurlardan birçoğu "canım olmaz olur mu?" dedikten sonra muhtemelen şu isimleri sıralayacaktır: Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli, Orhan Pamuk vb.

Hepsi de sanatçı olan bu kişilerin "aydın" sayılmalarına söylenecek bir şey yok. Ancak bu genişlik, aydın kategorisinin geçirdiği genel dönüşümü görmezlikten gelmemize yol açmamalı. Çok özet olarak şunu söylemek istiyorum: Gramsci'nin adlandırmasıyla "geleneksel" aydın kategorisi bütün dünyada ve belki de en fazla Türkiye'de, giderek çözülmekte, yerini sınıfların "organik" aydınlarından oluşan kümelere bırakmaktadır.

Kuşkusuz, geleneksel aydın, ne dünyada ne de Türkiye'de büsbütün tükenmiş değil. Ama hem niceliği, hem etkisi, hem de alanı çok daraldı, giderek daha da daralıyor. Geleneksel aydının bugünkü durumunun iç açıcı olduğunu söylemek de çok güç. Daha dün, bir elini attığında kapitalizmi ve emperyalizmi yerin dibine batıran, öteki elini şöyle bir savurduğunda da reel sosyalizmi duman eden, üstelik bunları elhak belirli bir entellektüel/felsefi yetkinlikle yapabilen geleneksel aydın, bugün daracık bir alanda kendi kendine oyalanıp duruyor. Bu alan, günümüz burjuva ideolojisinin iki karşıt sınıfın, iki karşıt dünya görüşünün arasına ustaca yerleştirdiği ve adına "barış, demokrasi, yurttaşlık hakları" denilen bir sözde "no man's land"dır.

Bundan böyle geleneksel aydın kategorisinden söz etmek pek mümkün olmayacak. Türkiye, kendi özel siyasal, ideolojik ve kültürel tarihinin bu dönemini büyük ölçüde kapatmıştır. Yeni kuşak aydınlar, iki temel sınıftan birinin organik aydını olmaktan başka bir seçenek bulamayacaklardır.

Evet, bugün ortada kalanıyla geleneksel aydın, bu alanda kendi çapında oyalanmaktadır. Belki, eski dünyasının ve düşgücünün daraldığının farkına varır gibi olmaktadır. O zaman da imdadına globalleşme retoriğiyle birlikte, medya ve bir tür kozmopolitizm yetişip onu biraz olsun rahatlatmaktadır. Kuşkusuz geleneksel aydını rahatlatan, yalnızca ulusal ve uluslararası medyatik teselliler değildir. Şöyle bir bakıldığında, sermayedarlar da sosyalistler de barıştan, demokrasiden ve yurttaş haklarından söz etmektedirler. Böylece geleneksel aydın, en hakiki temsilcisi olarak kendisini gördüğü alanı, tarihin kanlı bıçaklı kıldığı iki kesimin uzlaşma yeri saymakta, sonuçta kendi gücüne ve etkisine bir kez daha kani olabilmektedir.

Yanlış anlaşılmasın. Ne barış, ne demokrasi, ne de yurttaşlık hakları küçümsenecek şeylerdir. Ancak, insanoğlunun yaşamı bunca temel adaletsizlikle, acımasız bir sömürü mekanizmasıyla, inanılmaz bir yabancılaşma ve kültürsüzleşmeyle biçimlenirken, "aydın olmak, sıradan insanın olağan saydıklarına en yıkıcı, en acımasız eleştirileri sürekli ve sistemli biçimde yöneltebilmektir. Aydının ille de proje üretmesi gerekmez. Gerekli olan, temel nedensellikleri bir bütünlük içinde görebilmektir. Kapitalizmi, emperyalizmi ve sömürüyü görmeyen ya da göremeyen, barışın, demokrasinin ve yurttaşlık haklarının en fazla medyatik suretlerini görebilecektir. Görebildiklerini "bütün" sanması ise, sorunun ta kendisidir.

Türkiye'de geleneksel aydın kategorisi, iki büyük çözülme/ayrışma süreci yaşadı. Bunlardan ilki, 1919–23 yılları arasında gerçekleşti. O dönemde yeni yeni filizlenen Kemalizm, çözülme süreci sonucunda sosyalizme kaptırılan aydınların büyük bölümünü kısa bir süre sonra geri aldı. İkinci çözülme/ayrışma süreci ise; hepimiz biliyoruz, 1961–71 döneminde yaşandı. Türkiye'de sosyalizm, geleneksel aydının çözülme sürecinden en fazla bu dönemde nasiplendi. Bu dönemde sosyalizme gidenleri daha sonra geri getiren, bu kez Kemalizm değildi. Bazıları için korku, yılgınlık ve umutsuzluktu; bazıları için de geleneksel burjuva parlamentarizminin ve temsili demokrasinin iflasını perdelemek için akla karayı seçen burjuva ideologlarının, öne çıkarılmasında fazla sakınca görmedikleri barış, demokrasi ve yurttaşlık hakları alanı...

İşte, günümüzde aydın konumunun realize edilebileceğine inanılan alan, böyle bir alandır. Ve görüldüğü kadarıyla, satan da memnundur, alan da.

Son bir değinme daha: Türkiye'de bundan böyle geleneksel aydın kategorisinden söz etmek pek mümkün olmayacak. Türkiye, kendi özel siyasal, ideolojik ve kültürel tarihinin bu dönemini büyük ölçüde kapatmıştır. Ama bu ülkede elbette aydınlar olacak. Gelgelelim, Türkiye'nin yeni kuşak aydınları, iki temel sınıftan birinin organik aydını olmaktan başka bir seçenek bulamayacaklardır. Örnek vermek gerekirse, bugün Yeni Demokrasi Hareketi'nde yer alan eski Marksist aydınlar, bu açıdan "tarihin akışı"na uygun bir tercih yapmışlardır. Kendi konumları itibarıyla olunabilecek olanı olup, burjuvazinin organik aydınları olmuşlardır.

Onlar ermiş muradına, sıra "bizimkiler"de...

## 21 Mart'ta halk Newroz'u, devlet ise Nevruz'u kutladı

# Kürdi Newroz'a karşı Türki Nevruz

**▼ Newroz devlet tarafından ilk kez şenliklerle kutlandı, ancak Nevruz olarak. Devlet büyükleri Türki cumhuriyetlerde Newroz'un kutlandığını öğrenmiş olmalılar ki, bu ülkelerin kültür bakanları Türkiye'ye davet edildi. Böylece bu bayramın da aslında Türkler'e ait olduğu keşfedilmiş (!) oldu.**

**Haber Merkezi–** Kürtlerin yüzyıllardır kutladığı Newroz devletin resmi bayramı haline gelirken isim değiştirdi ve Nevruz oldu. Ya da gerçekten de iki ayrı anlam taşıyan ve iki ayrı kutlama biçimine ve mantığına sahip olan olay sadece aynı güne, 21 Mart'a denk geldi. Çünkü Newroz ve Nevruz kutlamaları öylesine birbirinden farklı idi ki, sanki iki ayrı olay kutlanıyordu...

Resmi devlet törenleri doğrusu oldukça eğlenceliydi. Gerçi Newroz ateşi baharın coşkusunu yaşamaya başlayan doğada değil de Ankara'nın ortasındaki Zafer Anıtı'nın meşalesi olarak Kültür Bakanı Timurçin Savaş ve Azerbeycan Kültür Bakanı Polat Bülbüloğlu tarafından yakıldı. Ama olsun, sonuçta meşalelerden de alevler çıkıyordu. Daha sonra bakanlar ve bu ülkelerden gelen halk dansları ekiplerinin oluşturduğu kortej, daha birkaç gün önce polis coplarının ve panzerlerinin Gazi mahallesi olaylarını protesto eden göstericilere saldırdığı caddelerden geçerek TBMM bahçesine geldiler ve orada hep birlikte danslar ettiler. Ancak bir sorun vardı. Çünkü Türki Cumhuriyetler'de Nevruz adıyla kutlanan bayram sabah namazıyla başlıyor ve resmi tatil olarak devam ediyordu. Gazetecilerin bu konuya ilişkin sorularından hoşlanmayan Kültür Bakanımız "laik" bir ülke olduğumuzu vurgulayarak bizimkini Türki kardeşlerimizin bayramından ayırmak zorunda kaldı. Bizim Newroz'umuz ne Kürtlerin geleneksel Newroz'u idi, ne de Türki kardeşlerimizinki... Bizimkisi yepyeni bir Nevruz'du.

### Newroz coşkuyla kutlandı

Ankara'da resmi Nevruz kutlamaları açık havada yapılırken Selim Sırrı Tarcan Spor Salonu'nu dolduran Kürtler ise Newroz'u kutluyordu. HADEP'in düzenlediği bu toplantıda, Kürtlerin diriliş ve özgürlük bayramı olan 21 Mart, yüzlerce sivil ve resmi polis gözetiminde ama yine de coşkuyla kutlandı. Törene katılan yaklaşık 3 bin kişilik topluluk Kürtçe türküler eşliğinde halaylar çektiler. Can Şenliği oyuncularının Newroz'u anlatan tiyatro gösterileri ise hiç de Türklerin Ergenekon'dan çıkış öyküşüne benzemiyordu. HADEP'in İstanbul'da Abdi İpekçi Spor Salonu'nda düzenlediği kutlama da binlerce kişinin coşkulu gösterilerine sahne oldu.

İstanbul'da ayrıca Beyoğlu'nda, Fatih'te, Okmeydanı'nda ve Sarıgazi'de gösteriler yapıldı. Beyoğlu'nda Mis Sokak'ta Birleşik Sosyalist Parti, Sine–Sen ile demokratik kitle örgütleri "Haydi Barış Zincirine" çağrısıyla Newroz'u kutladılar. Yaklaşık iki yüz kişi el ele tutuşarak Barış Zinciri oluşturdular. Halaylar çektiler. Okmeydanı'nda ise çeşitli demokratik kitle örgütleri ve Birleşik Sosyalist Parti üyeleriyle Okmeydanı halkının katıldığı yaklaşık 500 kişilik grup Okmeydanı parkında Newroz'u kutladılar. Parkta ateş yakıp halaylar çekerek "Savaşa hayır", "Yaşasın halkların kardeşliği", "Biji Newroz" sloganlarını attılar. Burada Özgürlük Türküsü, Kutup Yıldızı gruplarının söylediği şarkılarla halay çekildi. Çok sayıda sivil ve resmi polisin gözlediği kutlamada, halk polisin parka girmesine izin vermedi. Güvenlik için orada olduklarını söyleyen bir polise halkın kendi seçtiği bir güvenlik görevlisi "Merak etmeyin biz güvenliğimizi kendimiz sağlarız" dedi.



Ankara'nın ortasındaki Zafer Anıtı'nın meşalesi Nevruz ateşi oldu!

## Newroz ya da alışılmış bir bayram hırsızlığı

Sibel ÖZBUDUN

Son yıllarda ülkede bir gerilim kaynağı oluşturan, ve kanlı bilançolarla sonuçlanan Newroz, bu yıl TC'nin resmi bayramı olarak, üstelik de Türk dünyasına maledilip, Türki cumhuriyetlerle birlikte "törenlerle" (folklor gösterileri, geçit resimleri, zurnalar, davullar, "Komando Ayvaz"lar...) kutlandı. Önümüzdeki yıldan itibaren ise, 21 Mart'ın resmi tatil ilan edileceği söyleniyor. Newroz'un kökeninde bir "Türk" ya da "Kürt" bayramı olup olmadığı tartışmasını bir yana bırakıp, konunun bir başka yönü, bir hegemonya biçimi olarak "bayram hırsızlığı" üzerinde durmak istiyorum.

Antik Mezopotamya'da Sümer site–devletleri üzerine yerleşerek birleşik krallıklar kuran Babil ve ve Kuzey Mezopotamya'daki Asur devletleri, Sümer kült formlarını benimseyip, kendi bölgesel egemenlik biçimlerini pekiştirecek bir içerikle donatarak (bir anlamda "kral kültlerine" dönüştürerek) uygulayagelmişlerdi. İ.Ö. 2. binde Anadolu'da ilk devleti kuran Hititler de bundan farklı davranmamışlar ve üzerinde egemenlik kurdukları yerli toplulukların kült ve tören biçimlerini, oluşturdukları devletin erkine ideolojik desteği sağlayacak biçimde dönüştürerek özümsemişlerdir.

Konuya bir başka ilginç örnek (ki daha pekçoğu vardır) Roma İmparatorluğu'ndan verilebilir: İ.Ö 205'de yenilgiye uğratılmasına karşın direnişini uzun süre sürdüren Hannibal, Roma İmparatorluğu ve uyruklarının gözünü korkutmuştu. Bir moral aşısı gerekiyordu topluma, bu da kısa sürede bulundu. Eski kehanet kitaplarında İda'nın (Kazdağı) Büyük Anası'nın Roma'ya getirilmesi halinde belaların savuşturulacağı yazılıydı. Büyük Ana ise, kültü Batı Anadolu'da esrik ritus'larla sürdürülen Ana Tanrıça Kybele'den başkası değildi. Rahiplerinin (galli'ler) tef ve çenglerle heykeli önünde çılgın bir dansa koyulup sonunda transa geçerek erkeklik organlarını kesip Tanrıça'ya fırlatmaları biçiminde gelişen ayinlerindeki aşırılık, ölçülü resmi Roma panteonuna hiç uygun düşmese de, tanrıça heykeli apartopar sırtlanıp Roma'da Palatine'in zirvesine taşındı ve burada onuruna bir tapınak dikildi. Bundan böyle, her yıl 'ludi Megalenses' adı altında, Tanrıça'nın Roma'ya getirilişini sahneleyen oyunlar oynanacaktı. *(Cumont, Franz. Oriental Religions in Roman Paganism, Dover Publications, New York, s. 46–7)*

Bayram/ayin hırsızlığı, hıristiyanlık'ın da etki alanını genişletmek ve çevredeki pagan toplulukları hıristiyanlaştırmak uğraşında önemli bir silah olacaktır. Örneğin günümüzde İsa'nın doğum günü olarak kutlanan Noel, gerçekte Güneş'in doğumu festivalinin (Natalis Invicti) tarihine denk düşürülmüştü. Slavlar'ın hıristiyanlaştırılması sürecine ilişkin bir örneği de Sovyet tarihçi Boris Rybakov'dan izleyelim:

Kilise, kiliseleri tapınakların yerine kurarak ve pagan festivalleri yerine hıristiyan festivalleri yerleştirerek, zaman bakımından eski pagan ayinlerine yakın olanları öne çıkartarak, halk arasında putperestliği dondurmaya ve ortadan kaldırmaya çalışıyordu. (...) 1065–1071'deki fırtınalı olaylardan sonra (Hasadın kötü geçmesinin sorumluluğunu Rus prenslerinin dini olarak gördükleri hıristiyanlık'ta bulan köylülerin pagan kültleri çevresindeki ayaklanmaları kastediliyor; S.Ö) 1073'de Kilise'nin Kiev'deki ideolojik merkezi olan Pechersy Manastırı'nda Bakire Dormition Kilisesi yapıldı. (...) Bunun için iyi bir neden vardı: Toprağın bereketinin ilahesi Bakire'nin Dormition festivali, 15 Ağustos'da Doğu Slav topraklarının hemen tümünde bahar ürünü hasadının sona erip hasat festivalinin yapıldığı sırada kutlanır (...) *(Rybakow, Boris, "Ortaçağ Ruslarında Paganizm" Süreç, İstanbul, 1980/1, ss. 54–5)*

Kilise, pagan festivallerinin hıristiyanlaştırılması olgusunu öylesine ileri götürmüştü ki, bugünlere denk düşen ve hıristiyanlarca kutsal sayılan bir gün mevcut değilse, bunu 'yaratmakta' tereddüt etmiyordu:

Versha –ekili tarlalardaki ilk tomurcukların belirmesi– dolayısıyla bahar şarkılı duaları Slav çiftçisinin takviminde öncelik taşıyordu. Bu şarkılı ayinler Avrupa'da mayısın ilk günlerinde yapılmaktaydı, ama bu tarihe yakın bir günde hiçbir hıristiyan festivali yoktu. Rus Kilisesi 1115'de Prens Boris ve Gleb Vladimirovich'in (hıristiyanlığı ilk benimseyen Rus prensleri; S.Ö) yüzüncü ölüm yıldönümünü anma festivallerinin bundan böyle her yıl 2 Mayıs'da yapılacağını açıklayarak bu durumdan güzel bir çıkış yolu buldu (...) Böylelikle ilk bahar tomurcukları pagan festivali, yeni bir kilise festivali tarafından yenilgiye uğratıldı; St. Boris artık Boris–Khlebnik (Tahılcı Boris) adıyla anılmaya başlanır; resim ve heykellerde Boris ve Gleb'in giysileri ilk mısır tomurcuklarının simgesel temsilleriyle örülür oldu. *(Aynı yapıt)*

Konunun İslam açısından örneklenmesi, ayrı bir yazının konusu olacağından, burada girmeyi istemiyorum. Türkiye'nin yakın tarihinden bir olayı aktararak örneklememe son vereyim.

Mevlid–i Nebevî (Muhammed Peygamber'in doğum yıldönümü), Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında resmi tatil günleri arasına alınmıştı. Mevlid 1992 yılında Saltanat'ın kaldırılmasına (1 Kasım) rastladığı için TBMM'nce Hakimiyet–i Milliye bayramı olarak kabul edilip, "laikleştirilmiştir". Bu uygulama 1925 yılına dek sürecek, ancak bu tarihten itibaren resmi tatiller arasından çıkartılacaktır. *(Mete Tunçay TC'nde Tek–Parti Yönetimi'nin Kurulması (1923–1931), 2. Basım, Cem Yayınevi, İstanbul. 1989, s.227)*

Örnekler uzatılabilir, örneğin işçi sınıfının uluslararası birlik, mücadele ve dayanışma günü olan 1 Mayıs'ın Bahar Bayramı'na, 8 Mart Dünya Emekçi Kadınlar Günü'nün (bu kez BM kararıyla) Dünya Kadınlar Günü'ne dönüştürülerek sakıncasızlaştırılmasından sözedilebilir, ama kanımca bu kadarı anlatılmak isteneni ifadeye yeter.

Evet, "bayram hırsızlığı" tarih boyunca egemenlerin (bu bir sınıf, ulus, din, mezhep... olabilir) baskı altında tuttuklarına kendi erklerini kabul ettirmelerinin ideolojik bir boyutunu oluşturagelmiştir. Bu anlamıyla TC devleti ve Türkiye burjuvazisi Newroz'u "Türkleştirerek" yeni bir buluş yapmış değildir. Yalnızca, ta Sümerler'den bu yana, tüm devletli toplumların iktidarın kurumsallaştırılması ve pekiştirilmesi sürecinde edinip birbirlerine aktardığı bir deneyimden yararlanmıştır, o kadar.



Hergün bütün gazeteler okunuyor, dergiler didik didik ediliyor.

# Sahibine dönen kurşunlar...

Ayla ÖNDER

Günlerdir gözler önünden gitmeyen bir fotoğraf karesi var. Yer Gazi Mahallesi'nde bir köşe başı.. Ellerinde taşlar ve sopalarla koşuşan delikanlılar. Sayıları 20 dolayında... Onların üç katı sayıda silahlı, kasklı, kalkanlı polislerin arkasındalar. Polisler kaçıyorlar panik halinde.

Aradan bir hafta geçmiş. Bu gençlerin anneleri, babaları, ablaları, nineleri ile konuşuyoruz. 70 yaşındaki nine, 50 yaşında bir baba, saçı beyazlamış bir ana, bir konfeksiyon işçisi genç kız, bir hamal, bir manav... O gün hepsi sokakların tozunu yutmuş. Çoğunun sesi hala kısık bağırmaktan. Bütün evlerde konuşulan tek konu var artık; kahvelerin taranmasının ardından başlayan başkaldırı..

"Ölen öldü, kalan sağlar bizimdir" edebiyatıyla ortalığı yatıştırmaya çalışan devlet yetkililerine bir öfke, bir öfke... "Cenazelerin suyu daha kurumamış". Kurşun yaraları, cop, demir çubuk morlukları, tekme izleri hala geçmemiş. İnsanlar televiyon, radyo haberlerine kulak veriyor. Hergün bütün gazeteler okunuyor. Dergiler didik didik ediliyor. Sohbetlerde söz dönüp dolaşıp polise geliyor.

**'Bu mahallede artık karakol istemiyoruz!'**

"Biz bu mahallede polis istemiyoruz. Karakol da istemiyoruz."

Kadınlarla konuşmamıza kulak veren bir adam bağırmaya başlıyor. "Yediden yetmişe herkes polisten tiskiniyor artık!"

"Kardeşim bu yunuslar, balinalar bir olaydan sonra hemen damlıyorlar, kahve taranınca bunlar neredeydiler?"

"Yılların birikimi" diyor bir genç kadın. "Herkes provokasyon diyor, dış mihrak diyor. Ne dış mihrakı. Bizim ayaklanmamız yılların birikimi. Kahramanmaraş olayları, Sivas olayları.. Şimdi de Gazi. Aleviye her yapılan baskı yanına kar kaldı, sonunda patladı."

Giysileri solmuş bir işçi, "Polis kurt işareti yapıyordu" diyor elleriyle o işareti göstererek. "Bu ne bu, ha!"

30 ölümüz toprakta. 200 yaralımız var. Çiller gitmiş yaralı polisi ziyarete."

Kadınların hepsi kapı önlerinde kümelenmiş olayları değerlendiriyor. "Bunların elinde silah milah yoktu, ama onlar kaç tane vurdular" diyor saçı kınalı nine. Her söze girişinde "Ciğerim" diye sesleniyor.

"Ciğerim onlar taşla geliyordu. Öbürleri de silahla, söyle ciğerim sığar mı bu insanlığa?"

Geçmişe dönüyor yine sevgiyle; "Siz gördünüz herşeyi. Bize zulüm çoktur. Hep bizim çocuklarımızı öldürmüşler. Kızın karakolda tırnaklarını çekmişler. Önceden kardeş kardeş kapılarda otururduk. Şimdi korku saldılar içimize."

Yaşlı kadının anlattıklarını not ederken bir genç giriyor araya. "Yazmayın onları " diyor.

"Korkuları yeneceğiz nine. Er ya da geç onların hesaplarını soracağız!"

"Yok oğul, yapar onlar yine. Bu kaçıncı zulümdür. Tunceli'yi yaptılar, Kahramanmaraş'ı yaptılar, sonra buraya döndüler."

"Milletin birliği bütünlüğü.." Bu lafa çok kızıyorlar. Esmer, yoksul giyimli bir genç oturmuş makaleye benzer bir şey yazmış bakkal defterine benzer bir deftere.. "Fasunya devlet bir bütündür, parçalanamaz! Ama milleti paramparça yapmak serbestttir. Vatandaşları makinalı tüfekle yaylım ateşe vererek, paramparça etmek serbestitir!"

Karslı Emine'den komşusu su alıyormuş. "Komşu bana şimdi utanıyorum yüzüne bakmaya diyor." Emine'nin yanındaki yaşlı kadın da Sünnileri suçluyor. "Şimdi bize hain hain bakıyorlarmış gibi geliyor, ne yalan söyleyeyim.." Kızı giriyor araya. Sesini yükseltiyor. "Yok anne, sana öyle geliyor. Niye hain baksın. Devlet te zaten böyle istemiyor mu? Biz kardeşiz."

**Şüpheli şahıslar kadınların gözetiminde...**

Biri susuyor, öbürü başlıyor; "Burayı Bosna- Hersek gibi yapmak istiyorlardı, biliyor musun? Geçmişte öldürüp, teröristti, PKK'lıydı, dediler. Şimdi ne diyecekler öldürdüklerine?"

Artık bulaşık, çamaşır yıkayan kadınların başka bir "görevi" daha var. Şüpheli şahısları izlemek. Zaten mahallede MİT'le, polisle ilişkisi olan insanlar biliniyormuş. Onları gözleriyle izliyor kadınlar. Sonra birbirlerine haber veriyorlar. Akşam kocalara, kızlara, oğullara bilgi veriliyor. "Nereye gitti, ne yaptı, hangi dükkana girdi, çıktı.."

İnsanlar birbirini uyarıyor; "Tanımadığınız insanlarla konuşmayın sakın."

Gazi'de bir kızla erkeğin daha önce kararlaştırılan düğün tarihi tam da olayların ertesine denk geliyordu. Çatışmanın ardından ertelediler nikahı. Bu bir anlamda yas. Düğün davetiyesi değişti. Gazi'deki mücadeleyi anlatan bir cümle yer alacak davetiyede. Düğün bildiğimiz düğünlerden olmayacak. O gün türküler başkaldırıyı, acıyı, ölümleri anlatacak.."

**Karslı Nurten SHP'liydi, polis olmak istiyordu...**

Nurten, Gazi Mahallesi Toplum Dispanseri'nde tedavi görüyor. Vücudunun üst tarafı tamamen alçıda. Feci bir dayak yemiş. Bütün dokuları ezilmiş. Bizimle konuşurken acılar içinde kıvranıyor Nurten. "Olaylar başladığında küçük kardeşim yok oldu birden. Ortalık silah sesinden geçilmiyordu. Onu aramaya çıkmıştım" Nurten polislerden hiç korkmuyor. O güne kadar polislere güveni var, saygısı var. Daha da öte hayran! Ancak kardeşini ararken polislerin bulunduğu tarafa geçiyor. Ve kendini yerlerde buluyor genç kadın. Cop, tekme, dayak, küfür. "Orospu"diye indiriyorlardı copu. Üzerimde tepiniyorlardı."

Önceden hiç devlete karşı değilmiş. Yani bizim tanıdığımız, politikadan, dış dünyadan uzak bırakılmış, ev işlerine kapanmış yüzlerce kadından biri... "Hatta oyumu SHPye atmıştım."

"Ben polislere nasıl hayrandım, biliyor musunuz" diyor Nurten. "En büyük hayalim polis olmaktı. Gördüğüm kadın polislere nasıl özenirdim."

Şimdi polis olmak mı? "Ne diyorsunuz siz...? Bu artık mümkün mü?"

## Yürünmüş yolu dönüp başa bir daha yürümek

Teslim TÖRE

Beceri, sorunların çözümü konusunda insanı yetkin kılarken, çözüm sürecinde belli normların doğmasını da sağlar. Tarih tekerrür etmediği gibi, insanlığın önünde oluşan ve çözülmesi gereken sorunlar da bir önceki sorunların aynısı olamazlar. O nedenle normların işlevli olabilmesi için motivasyona gereksinme vardır. Motivasyon insanın normlara uygunluk göstermesini sağlar. Beceri, normlar ve motivasyon üçlüsünün bir diyalektik bütünlük içerisinde devinebilmesi için kaçınılmaz olarak bir araca gereksinme duyulur. Sözkonusu araç, varolan soruna, onun çözümüne ve bu çözüm sürecinde oluşan norma ve bu normun motivasyon gereksinmesine göre değişik biçimlerde oluşur. Bilim, teknik, ekonomik, sosyal, siyasal vb. gibi sorunların çözüm biçimi ve normları kendine denk araçlar yaratmayı gerekli kılar. Araçların farklılığı, insanın ya da toplumun önünde duran sorun ya da sorunların özgünlüğünden ve bu özgünlüğün çözümündeki gereksinmeden kaynaklanır. Bu diyalektik bütünlüğü içermeyen ya da içselleştirmeyen araçlar işlevli olamaz ve amaca ulaşamaz. Amaç ve araç uyumu, bu ana üçlünün (bu ana üçlünün birçok yan faktörleri de vardır) içselleştirilmiş bütünlüğü ile sağlanabilir.

> Ülkenin sorunlarını sosyalistlerin çözmesi gerekiyor. Ama sosyalistlerin de çözmesi gereken kendi sorunları var. Bu sorunların en başında, "iç bunalım" yaşayan sosyalist hareketi bu bunalımlardan çıkartmak geliyor.

Emekçilerin siyasi partisinin oluşturulmasında, yani amaca yönelik bir aracın oluşturulmasında da bu diyalektik yöntemler geçerlidir. Amaç net olmadan araç, normlar ve motivasyon buna denk bir şekilde oluşturulmadan araç, yani parti işlevli olamaz. Dolayısıyla sorunlara çözüm getirme, çözüm sürecinde oluşan normlar ve bu normlar etrafında da motivasyon sağlamak da mümkün olamaz.

Aracın (parti) oluşumunda rol oynayacak analitik ve ampirik faktörler, netleşmiş bir amacın dokusal itiminden yoksunsa araca dinamik bir içerik kazandıramazlar. Amaçsız veya bulanık, netleşmemiş bir amaçla yaratılan aracın (parti ya da örgüt) sorunlara çözüm önerileri veya sorunu çözmek için eylemsel girişimleri, varolan çözümsüzlüğün yerine başka çözümsüzlükler üretmekten öte işe yaramaz.

Bugün Türkiye'de herkesin bildiği sorunlar var. Burjuvazinin bu sorunları çözme yeteneği gösteremediği gayet açık. Ülkenin bu sorunlarını sosyalistlerin çözmesi gerekiyor. Ama sosyalistlerin de çözmesi gereken kendi sorunları var. Bu sorunların en başında, "iç bunalım" yaşayan sosyalist hareketi bu bunalımlardan çıkartmak ve bir üst düzeyde yeniden üretmek gerekiyor. Bunu yapabilmek için önce kendilerinin bir araca (partiye) işçi ve emekçilerin motivasyonunu sağlayacağı normlara sahip olması gerekiyor. Kendisi organize olmamış, kendi sorunlarını çözememiş sosyalistlerin; toplumun sorunlarını çözmek için toplumun içine dalması ve onu örgütleyerek onunla birlikte kendisini de örgütlü hale getireceğini düşünüp, amaçsız veya bulanık bir amaçla sorunlarla boğuşması, sorunları çözmeyi değil, artırmayı sağlar.

60'lı ve 70'li yıllarda Türkiye solu aynı şeyi yapmıştı. Kendi sorununu çözmeden, daha doğru bir ifadeyle, kendisi toplumun bir sorunu olmaktan çıkmadan, toplumun sorunlarını çözmek, "hareket bereket" yöntemiyle kendisini de organize etmek amacıyla toplumun içine daldı. 12 Eylül darbesini alıp düşünmeye başladıktan sonra, dönüp geriye bakıldığında, sorunları çözmüş olmak bir yana, bizzat kendisinin nasıl içinden çıkılmaz sorunlar yarattığını bilimsel bir gözle bakan herkes gördü. Önceden yürünmüş olan bu yol bir daha yürünmemeli. Mevcut siyasi arenadaki yeni oluşumlara baktığımız zaman ne yazık ki, bu yol bir daha yürünmek isteniyor. Denenmemiş olanı yapmaya çalışanlar beğenilmese de anlaşılabilirler. Ama gençliğinde bu yolu yürümüş, fakat sonuç alamamış olanların, "dön başa" dercesine aynı yolu bir de yaşlılıklarında yürümeye kalkmalarını anlamak mümkün olmuyor.

BSP Muğla Merkez İlçe Örgütü kurucularından

canyoldaşımız, değerli insan

**Ali Balaban'ı**

trafik kazasında kaybettik. Tüm parti örgütüne başsağlığı dilekleriyle.

**BSP Ortaca İlçe Saymanı**

**Zerrin Çakmak**

# Kuzey Irak'a bir nafile sefer daha...

▼ 1992 güzünde 20 bin askerle Kuzey Irak'ın 30 kilometre kadar içine girilmiş ve 2 bin PKK'linin öldürüldüğü açıklanmıştı. Zamanın Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş, Kuzey Irak'ın tümüyle "temizlendiğini" belirtiyordu. Üç yıl dolmadan düzenlenen 9. operasyonun da gerekçesi "PKK kamplarını temizlemek".










Basın, operasyonu medyayla kazanacağını belirten Çiller'in yüzünü ağırtmaya çalışıyor.

Mustafa ERDOĞAN

**Ankara**– Türkiye üç yıl sonra yeniden Kuzey Irak'a girdi. Hem de 1974 Kıbrıs harekatından daha büyük bir güçle, tam 35 bin askerle. Hem iç hukuk, hem de devletlerarası hukuk kurallarına aykırı olan operasyonun başarısı için yine umutlar medyaya bağlandı. Başbakan Tansu Çiller'in "Bu operasyonu medya ile kazanacağız" ifadesine uygun olarak, yazılı ve görsel basın, kahramanlık menkıbeleri düzmenin yanısıra, operasyonun amacını, hukuk dışı boyutunu ve uluslararası tepkileri gizleme görevini de üstlendi.

## Rakamlar aynı ama...

Resmi kaynakların operasyonun ilk sonuçları hakkında yaptıkları açıklamalarda, ordunun bölgeye hakim olduğu ve PKK'nin Hakurk, Metina ve Şivi bölgelerindeki kamplarını imha edildiği belirtildi. Operasyonun dördüncü günü yapılan açıklamada ise, 200 kadar PKK'linin öldürüldüğü, Türk ordusunun kaybının ise sadece 14 olduğu önesürüldü. Rakamlar PKK kaynaklarının açıklamalarına da uyuyordu. Ama tersinden. Merkezi Almanya'da bulunan Kürt Alman Haber Ajansı Kurd–A, Irak Kürdistanı'nda meydana gelen çatışmalarda 11 ARGK gerillası ile 200 civarında güvenlik görevlisinin öldüğünü bildirdi. PKK Genel Sekreteri Abdullah Öcalan da operasyonun ilk günü BBC'ye yaptığı bir açıklamada, büyük bir operasyon beklediklerini ve uzun soluklu bir savaşa hazırlıklı olduklarını söyledi.

## Uluslararası tepkiler

Başbakan Tansu Çiller'in operasyonun başlangıcında, ABD Başkanı Bill Clinton başta olmak üzere bir çok liderle telefon diplomasisi yürüttüğü ve Irak Kürtleri liderlerinden Celal Talabani ve Mesut Barzani'yi operasyondan haberdar ettiği belirtildi. Kısa süre sonra bu hassasiyetin nedeni anlaşıldı. Operasyona yönelik ilk uluslararası tepkiler kritikti. Fransa Dışişleri Bakanı ve Avrupa Birliği Bakanlar Konseyi Dönem Başkanı Alain Juppe, Türkiye'nin Kuzey Irak'a saldırısını kınamış ve operasyonun uluslararası hukuka ters olduğunu söylemişti. Almanya Savunma Bakanı Wolker Rühe de Türk askerlerinin Irak'a girmesini kınayarak, Ankara'yı Türkiye'deki Kürtler'e çok az hak tanıdığı için eleştirmişti. Zaten Clinton da sivillere kesinlikle zarar gelmemesi koşuluyla operasyonu destekliyordu.

## Irak Kürtleri ne diyor?

Ancak gelişmeler Türkiye'nin bu hassasiyete uygun davranmadığını gösterdi. Nitekim Barzani'nin liderliğindeki Kürdistan Demokrat Partisi'nin (PDK) Türkiye temsilcisi Sefin Dizeyi, operasyondan kesinlikle haberdar edilmediklerini söylüyor. Söz'ün sorularını yanıtlayan Dizeyi, bu rahatsızlıklarını Dışişleri Bakanlığı'na ilettiklerini belirtirken, sivillerin çatışmalardan zarar görebileceklerine dair endişesini aktardı. Bölgede yaşayan insanların büyük bölümünün evleri tamamlanana kadar çadırlarda barınmak zorunda kaldığını hatırlatan PDK temsilcisi, bu çadırların Türk ordusu tarafından PKK kampı gibi algılanmasından korktuklarını belirtti. Dizeyi, Irak ordusunun, bölgenin güneyinde Türk ordusunun operasyonuna eşzamanlı olarak başlattığı saldırıların, bir Bağdat–Ankara ittifakının ürünü olup olmadığı yolundaki sorumuza ise şu karşılığı verdi:

"Bölgede olaylar çok karmaşık gelişiyor. Bizim, Kürdistan Yurtseverler Birliği (YNK) ile savaşımız, Türkiye'nin PKK ile savaşı, Saddam'ın güneyden yaptığı saldırılar ve arada kalan binlerce masum sivil insan. Her an tüm dengeler değişiyor. Yorum yapmak çok zor. Dışişleri Bakanlığı ile görüştüm, operasyonun bir an önce bitirilip Türk ordusunun dönmesini istiyoruz."

PDK, Reuter haber ajansının yayımladığı bildirilerinde, operasyonu "haksız saldırı" olarak nitelendirmiş ve Türk ordusunun çekilmesini sağlamak için BM'ye çağrıda bulunmuştu.

Kürdistan İslami Hareket Partisi yetkilileri ise Söz'e bilgi verirken, operasyondan duydukları rahatsızlığı dile getirdiler. Türkiye'nin operasyona bir an önce son vermesini isteyen yetkililer, Zaho, Ranya ve Duhok bölgelerinde sivillerin yerleşim birimlerini terke zorlandığını ifade ettiler.

Yetkililer aynı zamanda bombardumanlar sırasında Ranya yakınlarındaki, Demeve, Pılıngan ve Dola Şiva bölgelerinde iki sivilin öldüğünü ve çoğunluğu kadınlardan oluşan 5 kişinin yaralandığını belirttiler. Türkiye'nin bölgede kalıcı olması durumunda neler yapacakları konusundaki sorumuza ise, "Bu durumdan son derece rahatsızız. Türkiye bir an önce çekilmeli. Kalıcı olurlarsa savaşıp savaşmayacağımıza karar vereceğiz" şeklinde yanıtladılar.

YNK Türkiye temsilcisi Şazat Saib de, operasyon nedeniyle son derece sıkıntılı olduklarını ifade etti. Güneyde Saddam yönetimine karşı savaştıklarını da hatırlatan Saib, YNK ile birlikte Irak ordusuna karşı savaşan diğer grupların, aralarında subayların da bulunduğu yaklaşık 80 Irak askerini esir aldıklarını söyledi.

## Mülteciler geri getiriliyor

Türkiye'nin, sınır bölgesinden Kuzey Irak'a göç eden Kürt köylülerini de Türkiye'ye geri getirmeye çalıştığı bildiriliyor. Hakkari, Çukurca, Şemdinli, Uludere ve Şırnak çevresinden, 1994 yılında göç etmek zorunda kalan köylülerin sayısı hakkında çeşitli kaynaklar 13 bin ila 30 bin rakamlarını veriyorlar. Bunların bir kısmına BM Mülteciler Yüksek Komiserliği (UNHCR) tarafından da mülteci statüsü tanınmış bulunuyor. BM'nin insani yardımından yararlanan sığınmacıların Türkiye tarafından zorla geri getirilmeye çalışılmasının kriz yaratacağı belirtiliyor.

Mültecilerin Duhok ve Zaho kentleri arasında kalan bir bölgede iki ayrı kampta tutuldukları, Türkiye'nin Zaho kentine yakın olan kampa havadan paraşütçü birlikler indirdiği öğrenildi. Operasyon öncesinde mültecilerin bir bölümünün Kuzey Irak'ın iç kesimlerine göç ettikleri bildirilirken, geriye kalanların büyük bölümünün Türkiye tarafından geri getirileceği belirtiliyor. BM'nin bu duruma sessiz kalmayacağını belirten bölgedeki kaynaklar, bu insanların kendi rızaları olmadan götürülmeye çalışılmasının uluslararası hukuk açısından sakıncalı olduğunu ve BM ile Türkiye arasında büyük bir krize neden olacağını bildirdiler. UNHCR, operasyonun ilk günü yaptığı açıklamada, mülteci kamplarının basılarak arandığına dair haberlerden duydukları kaygıyı Ankara'ya ilettiklerini belirtti.

Kürt gruplarının yanısıra Komünist Parti'yi de içine alan Irak Ulusal Kongresi (INC), yaptığı açıklamada, aralarında kadınların da bulunduğu yüzlerce kişinin "PKK sempatizanı" iddiasıyla Türk askerleri tarafından gözaltına alındığını bildirdi. INC açıklamasında, Türk ordusunun Zaho etrafındaki köyleri yoğun bir şekilde bombardumana tuttuğu belirtildi.

Milliyet muhabirlerinden Namık Durukan'ın BBC'de yayımlanan haberinde de, bölgede PDK etkinliğindeki bir köye yapılan baskında, Irak vatandaşı olan köylülerin silahlarına da el konulduğu bildirildi. Diyarbakır'daki askeri yetkililer bu yöndeki haberleri her zamanki gibi, "terörist unsurların anti propaganda faaliyetleri" olarak nitelendirdi.

## Operasyon hukuka aykırı

Kuzey Irak'a düzenlenen operasyonla Türkiye hem uluslararası hukuku, hem de iç hukuku ihlal etmiş bulunuyor. Daha önce yapılan sınır ötesi operasyonların dayandığı Türkiye ile Irak arasındaki 1983 tarihli "sıcak takip" anlaşması 1990 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgal etmesiyle sona ermiş bulunuyor. "Sıcak takip" kavramı, Türkiye'de eylem yaptıktan sonra, Irak topraklarına kaçan PKK'lilere karşı Irak topraklarının sınırlı bir bölgesi içerisinde gerçekleştirilmiş operasyonları anlatıyordu. Irak'la Türkiye arasında bu anlaşmanın halen yürürlükte olmamasının yanısıra, mevcut durum "sıcak takip"e de denk düşmüyor. Türkiye'nin harekatı dayandırmak istediği 688 sayılı BM Güvenlik Konseyi kararı ise, sadece Irak'ın ve bölge ülkelerinin toprak bütünlüğünün korunacağını teyit ediyor.

Türkiye'nin dışarıya asker yollaması için 1982 Anayasası'na göre, TBMM kararı gerekirken, konu bilgi vermek için dahi Meclis'e getirilmedi.

Kuzey Irak operasyonu hakkında parlamentodaki muhalefet partileri de hükümetle aynı telden çalarken, DSP ve MHP operasyonun çok daha ileri götürülmesini savunuyor.

DSP lideri Bülent Ecevit, Türk ordusunun daha güneye ine-

## Gitmek mi zor kalmak mı?

Ragıp DURAN

• Dışişleri Bakanlığı, bu kez operasyonun başladığı gün Rusya ve Suriye'nin Ankara'daki büyükelçilerini çağırıp onları bilgilendirdi. Neden? Bağdat rejimine bilgi verildi mi? İran'la, Cumhurbaşkanı'nın dışında resmi temas oldu mu? Türk diplomasisi operasyon sırasında ya da sonrasında doğup gelişebilecek olası uluslararası ve bölgesel muhalefeti mi önlemeye çalışıyor?

• Çocuklarını Çeçenistan'a gönderen orduyu protesto eden Rus anneler nerede?

• İlk tahminlere göre operasyonun maliyeti 50 trilyon lira. IMF buna izin verdi mi? 50 trilyon, haziran ayı enflasyonuna yüzde kaç oranında yansıyacak? Memurların, işçilerin zam isteği ne olacak?

• PKK'liler bu 7. operasyonda, ilk 6 operasyondan çıkardıkları dersleri uygulayacaklar mı?

• Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Irak Kürdistanı'na girişi, resmi makamlara göre "devletin kendini koruması" ve "meşru savunma" hakkı olarak yasal ve hukuki bir zemin buluyormuş. Askeri birlikler de, hükümetin, Somali ve Eski Yugoslavya'ya asker göndermesine izin veren 8 Aralık 1992 tarihli bir karara dayanarak Irak Kürdistanı'na girmişler. İşgalin de yasası mı olurmuş?

• Shchwarzkopf Paşa, Hasan Kundakçı operasyonu idare ediyormuş. Yoksa bu memleketi Tansu Clinton mu yönetiyor?

• Güneydoğu Anadolu, Irak Kürdistanı'na taşındı. Eskiden "Mardin'in kırsal kesiminde bölücü terör örgütü militanlarıyla çatışmaya giren güvenlik güçlerinin 7 teröristi ölü olarak ele geçirdiği bildirildi" türünden haberler dinlerdik. Şimdi de "Duhok'un kırsal kesiminde, bir Türk mevziine saldıran bölücü terör örgütü militanlarından" mı bahsedecek apoletli medya?

• "Nevruz serbestçe kutlanmış". Irak Kürdistanlıları'na söyleyecek olursanız acaba, onlar inanır mı bu habere?

• Irak Kürdistanı operasyonu, tam da Barzani ile Talabani'nin neredeyse iç savaşa girişecekleri bir ortamda yapılınca, bir soru geliyor insanın aklına: "Acaba bu harekat, Kuzey Irak'ta milli birlik ve beraberliği mi sağlıyor?"

• "TSK bu operasyonu neden bu pazartesi başlattı" sorusuna verilebilecek yanıtlardan hangisi/hangileri sizce daha önemli?

a) Dersim yöresinde PKK 18 askeri tuzağa düşürüp öldürmüştü.

b) Newroz yaklaşıyordu

c) PKK'nin yaz harekatı başlayacaktı.

ç) Kürtler Avrupa'da "Sürgünde Kürt Parlamentosu" kuruluş çalışmalarını hızlandırmıştı.

d) Kamuoyunun dikkatleri Gaziosmanpaşa olaylarından uzaklaştırmak istendi.

e) Kürtler'e bazı haklar vermeden önce, içerideki şahin muhalefete ve Avrupa'ya; kanlı ve pahalı bir halkla ilişkiler operasyonu gerçekleştirdiler.

• PKK'nin önümüzdeki hafta ya da on gün içinde önemli bir saldırı gerçekleştirmesi, Irak Kürdistanı'na yapılan operasyonun başarısız olduğu anlamına gelebilecek midir?

• Zaho'da geceleyin ev ev arama–tarama yaparak PKK'li bulmaya çalışan Türk güvenlik güçlerine şehir haritasını kim verdi? Yoksa yanlış bir şehrin haritası mı var güvenlik güçlerinin elinde?

• Türk ordusu Irak Kürdistanı'na girdi. Devleti, milleti, medyasıyla bölünmez bir bütün olan TC şimdi kara kara düşünüyor: Gitmek mi zor yoksa kalmak mı? Genelkurmay, Irak Kürdistanı'ndan sonra Küçük Güney'e ve Güney–Batı'ya da girmeyi planlıyor mu? Bu arada Laçin'i unuturlar mı acaba? Ve sonra Yunanistan, Ermenistan, Gürcistan, Rusya, Almanya, Fransa, İngiltere, Hollanda ve Libya ile bilumum ülkelere karşı da operasyonlar düzenlenecek mi?

• Ecevit'le Türkeş "Ordu Kuzey Irak'ta kalsın" diyorlarmış. Ordu 11 yıldır Kuzey'de kaldı da ne oldu diye sormazlar mı insana?

Ehmede Xani'nin torunlarına bin selam.



Bir topraktan diğerine göç eden Kürt köylülerini korumaya BM'nin "mülteci" statüsü de yetmedi.

rek bir tampon bölge oluşturmasını isterken, MHP Genel Başkan Yardımcısı Tuncay Şekercioğlu Söz'e yaptığı açıklamada, operasyonu desteklediklerini ve hükümetin yıllar sonra MHP'nin önerdiği çözüme yaklaştığını söyledi. Şekercioğlu'na göre, hükümet operasyonla ilgili muğlak yaklaşımlarını değiştirerek, Musul ve Kerkük'ü de içeren bir plan yapmalı. Şekercioğlu, operasyondan sonra demokratikleşme adımlarını destekleyeceklerini de belirtti.

**Hedef Kerkük mü?**

Başta MHP ve DSP olmak üzere çeşitli çevreler Türkiye'nin Kuzey Irak sınırını en azından sınır kontrollerini olanaklı kılacak düz bir araziye kadar çekmesini istiyorlar. Bu düz arazi de kuşkusuz Musul yakınlarında. Özal döneminin ABD planı olarak bilinen Musul ve Kerkük'ün Türkiye tarafından ilhakı ise bölgede nüfuz savaşı yapan ülkelerin politikalarına bağlı. Türkiye'nin 90 trilyon lira olarak hesaplanan operasyonun yükünü, petrol umuduyla göze almış olması mantıklı görünüyor. Dışişleri Bakanlığı'ndan bir yetkilinin söylediğine göre hükümet Irak'da kalıp kalmama konusunda nabız yokluyor.

Operasyon yansıtıldığı gibi, sadece Kuzey Irak'a yönelik değil. Tunceli dağlarından Zeli kampına kadar olan tüm bir bölge Türk uçakları tarafından bombalanıyor. Başbakan Çiller, başarıyla tamamlanacak operasyonlar sonrasında bir demokratikleşme atağına başlayacaklarını söylüyor. Operasyonun hükümete sağlayacağı yararlar şöyle sıralanabilir:

1– Başbakan Çiller, Tunceli'den başlayarak Zeli'ye kadar genişleyen operasyon sayesinde, Türkiye'deki sertlik yanlılarının desteğini alarak bir "milli birlik havası" estirecek. Böylece İstanbul'daki katliam, ekonomik kriz ile İçişleri Bakanlığı ve polisin taraflı tutumu gibi konuların yaratığı "dağınık görüntü"nün üstünü örtebilecek. Ayrıca siyasi kulislerde hükümetin 5 Nisan benzeri yeni bir istikrar programına hazırlandığı da belirtiliyor.

2– Çiller, operasyonlar sırasında sağlanan ANAP, DSP ve MHP'nin desteğini, "demokratikleşme" konusunda da sürdürmeye çalışacak. Sonuçta "PKK'yi bitirdik, şimdi Kürtler'e bazı haklar verebiliriz" diyecek.

3– Operasyonun Barzani'ye yararı dokunacak. Kuzey bölgesinde PKK operasyonu nedeniyle gerileyen YNK güçleri PDK'ya boş bir alan bırakacak. Bundan sonra ise, Saddam ve Türkiye'nin önereceği çözümlerde tek muhatap olarak PDK kabul edilebilecek.

4– Türkiye ABD'nin de desteği ile "arka bahçe"sinde Çekiç Güç'e karşı güçlü bir alternatif olduğunu kanıtlamaya çalışacak.

Türkiye'nin bölgede Talabani'yi zayıf düşürerek kalıcı olması kısa vadede bir tek Barzani'nin işine gelebilir. Fakat YNK ve Irak Kürdistanı'ndaki Komünist Parti gibi diğer oluşumlar ile PDK içindeki bazı muhalif kesimler PKK'ye yakınlaşabilirler. Bu durumda Türkiye "Güneydoğu sorunu"nu coğrafi olarak genişletmenin dışında bir şey kazanamaz. Ankara'daki siyasi çevreler, Çiller'in bu sorunda atacağı en küçük hatalı bir adımın kendisini bitireceğini belirtiyorlar. Çünkü, Ortadoğu batağına saplanan bir devlet kolay kolay kurtulamıyor.

# Türkü söyleyen Lapon
## (Ya da ne olacak sosyalizmin encamı?)

**Gençay GÜRSOY**

Norveç'de yaşadığım yıllarda tanıdığım Lapon bir tiyatro sanatçısından duymuştum: Her Lapon'un müziği ve sözleri kendisine ait en az bir türküsü olurmuş. Önce iyi kavrayamadım, sizin de aklınıza gelebilecek bir sürü soru sordum. Şimdi aldığım yanıtları tek tek anımsayamıyorum ama sesi pek de iyi olmayan tiyatro sanatçısının hemen oracıkta okuduğu, hiç duymadığım seslerle bezenmiş garip türküsünü unutmamışım. Güzel miydi, değil miydi bilemem ama, alabildiğine içten ve insanda neredeyse bir çıplaklık duygusu uyandıracak kadar özgür ve sansürsüzdü.

Türküyü dinledikten sonra Laponlar'ın bu şaşırtıcı özelliği bana o kadar inandırıcı gelmişti ki doğru olup olmadığını uzun boylu soruşturmaya gerek görmedim. Müziğin henüz alınıp satılan bir meta haline gelmediği bu toplumda, insanların pekala kendi türküleri olabilir diye düşündüm.

**Türküler hep beraber, hep bir ağızdan söylenmeliydi evet, ama kendi başına, kendi türküsünü söylemeyi bilmeyenlerin korosu, o iç bayıltan sıkıcı ve sınırlayıcı müzikten başka ne üretebilirdi ki?**

O sırada duyduklarım, yakın zamanlara kadar stepler-de geyik sürüleri peşinde dolaşan ve insana hep bir yalnızlık duygusu veren bu halkın yaşam tarzından kaynaklanan bir folklör ögesi olarak belleğimin bir yerinde kayda geçip unutuldu. Ta ki herkes gibi benim de, "sosyalizmin encamı ne olacak?" sorusunu kendi kendime sorup durmaya başladığım şu son yıllara kadar. Geçirdiğimiz büyük sarsıntıdan sonra, kendi hesabıma, herşeye yeniden başlamak zorunluluğu ile karşı karşıya olduğumuzu, Marksizmin temel ilkeleri dışında, güvenle izleyebileceğimiz hiçbir rehberin, örnek alabileceğimiz hiçbir sağlam modelin, hatta sosyalizmin olabilirliğini kanıtlayan hiçbir kesin delilin bulunmadığını düşünmeye başlamamla birlikte, o Lapon'un türküsü bir özgürleşme simgesi gibi kulaklarımda yeniden çınlamaya başladı.

Bugüne dek sosyalizmin ve sosyalizm yolundaki mücadelenin dokusu kendi kemliklerimizin içinde eriyip gittiği bir ortaklık mitosu üzerine işlenmişti ve bu mitos, bireylere, gruplara, siyasal partilere, çoğu zaman kişilik sorunlarından kaynaklanan illetlerini ideolojik aidiyet duygusunun koruyucu kanatları altında örtbas etme olanağını vermişti. Türküler hep beraber, hep bir ağızdan söylenmeliydi evet, ama kendi başına, kendi türküsünü söylemeyi bilmeyenlerin korosu, o iç bayıltan sıkıcı ve sınırlayıcı müzikten başka ne üretebilirdi ki? Kendi türküsünü söyleyebilmek ise, geniş boyutlu bir özgürleşme sorunuydu ve ne yazık ki insanı her türlü insani değere ve kendisine yabancılaştıran süreçler aşılamadan gerçekten özgürleşmek olanaksızdı.

Şimdi itiraf etmeliyim ki, ben bu noktada tıkanıp kalıyorum. Sosyalizmin hiç olmazsa kuramsal planda bu yolu açacağına inanıyorum ve bu umut bana heyecan veriyor. Ama kendi türkülerini söyleyemeyenlerin eliyle nasıl bir sosyalizm kurulacağını düşündükçe de tarifsiz bir karamsarlık içine düşüyorum.

# Bir İran masalı

Ünlü devlet gazetecisi Fenerbahçe'deki evinde emekliliğin tadını çıkarıyor, bir yandan da savaş muhabiri olarak katıldığı ünlü Irak seferiyle ilgili anılarını yazıyordu. Galip mi gelmiştik, mağlup mu olmuştuk, yoksa "galip bu yolda mağlup"lardan mıydık, pek belli değildi ama, anı ne de olsa anıydı ve –allah gecinden versin– paşa gazetecimiz, şu son deminde anılarını gelecek kuşaklara armağan etmenin heyecanı içindeydi.

Kahvesinden iri bir yudum aldı ve masasına konmuş günlük gazeteleri okumaya hazırlandı. Fakat o ne?.. Gözlerine inanamıyordu. Yüreğine bir sancı saplandı. Gazetelerin ortak manşetleri bulanıklaşıyor, harfler bir büyüyüp, bir küçülüyor ve sanki simsiyah bir yılan gibi boğazına dolanıyordu.

Gazetenin sürmanşeti dehşet vericiydi: "Yedi sekiz Hüsrev Paşa komutasında 50 bin kişilik bir İran ordusu sınırlarımızı aştı! Van ilimiz işgal altında!.."

Gazetenin spotunda şu satırlar yer alıyordu: "İran hükümet sözcüsü Şimşek Beyaztuna, askeri harekatın sınırlı tutulduğunu, cephenin 200 kilometre genişlik ve 50 kilometre derinlikte kalacağını ve amacın yalnızca Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yuvalanan Halkın Mücahitleri adlı terörist örgütü imha etmek olduğunu açıkladı." Daha fazlasını okuyamadı.

Lumbago ağrısıyla yatağa düşen Killer hanımefendi, gözleri artık iyi görmediği için gazeteleri torununa okutuyordu. "Yedi Sekiz Hüsrev Paşa... sınır... İran... Van..." sözcükleri arasındaki gramatik bağları bir türlü kavrayamıyordu. "What does it mean?" diye soruyordu durmadan. Torunu Van'ın işgal altında olduğunu yineledi ninesine. O kekeleyerek mırıldandı, "Van mı, nasıl olur?" dedi. "İstanbul önlerine nasıl gelmişler?" Torunu sabırla Van'ın coğrafi konumunu açıkladı. Killer, "Biz onları şey ederiz, Van'ı arkamıza koyarız, Acemleri önümüze katarız. Ya biter ya biter" dedi.

Alkış sesleri yoktu. Mahalleyi tiz bir müzik sesi kapladı. Aygaz kamyonu gelmişti.

İşgal bölgesine girmeyi başaran İran İnsan Hakları Derneği'nden bir grup, gözlemlerini şöyle bildirmekteydi: Van'da durum karmaşıktı. İran tankları bütün sokak başlarını tutmuş, askeri birlikler ve özel timler evleri teker teker arıyorlardı. 16 ile 60 yaş arasındaki Türkler bir alanda toplanmış, hep bir ağızdan "Ne Mutlu Acemim Diyene" sloganını acıyla, nefretle bağırıyorlardı. Çocuklar ağlaşıyor, yaşlılar dua okuyorlardı.

ABD TC'ne bir nota vererek, İran birliklerine karşı konulması halinde müdahale edeceğini bildiriyordu. Birleşmiş Milletler Van'ın batısından geçen 43'üncü boylamdan ötedeki Türk askerlerinin harekatını yasaklamış, bölge Balyoz Güç'ün denetimine verilmişti.

Vatan ve millet yas içindeydi. Herkes dişini sıkıyor ve ergeç, beş yıl, on yıl sonra İran'dan öç alma andı içiyordu. Geleceğin bölgesel savaşlarının zehirli tohumları ekilmişti.

İran gazeteleri ise bayram sevinci yaşıyor, halk İran ordusuna varını yoğunu veriyordu.

İran Demokratik Sol Parti lideri Ecvettinşah "ordumuz Türk topraklarında güvenlikli bir tampon bölge oluşturmalı" derken; İran Milli Hareket Partisi lideri Alpkaplan Acemkeş "ordumuz GAP bölgesine sarkmalı, su kaynaklarını kontrol etmeli" diyordu.

İlahi İsmail Beşikçi!.. O nedense bir türlü yaşlanmıyordu. Hapishanede voltaya durmuş, yüzünde bir acı ve ermişlere özgü gülümseme "bugün bana, yarın sana" diyordu.

Elini silaha atan ve ayağını başkasının toprağına basan bitecek, bitecekti.

Bitmeliydi...

"Barış, barış..."

Bir anne ile baba doğan çocuklarına isim koyuyorlardı.

Askeri operasyonlara son verilsin. Irak'tan askerler geri çekilsin. Savaş istemiyorum. Ölmek ve öldürmek değil, birarada özgürce yaşamak için




**ARKADAŞIMA DOKUNMA**

Asiye Ülker, Asuman Bayrak, Ayşe Düzkan, Ayşe Günaysu, Birgül Akay, Elmas Akarsu, Esra Koç, Fatma Mefkure, Fatma Yıldırım, Fethiye Çetin, Filiz Karakuş, Filiz Koçali, Gönül Haskaya, Gönül Morgül, Gülnur Savran, Hürriyet Özçelik, Nadire Mater, Nazmiye Güçlü, Nazmiye Kadıoğlu, Necmiye Alpay, Neriman Altun, Nesrin Tura, Neşe Ozan, Nimet Tanrıkulu, Nuran Ağan, Nurten Tuç, Semra Somersan, Siper Güvenç, Sonat Zelyut, Songül Doğuer, Süheyla Polat, Ülfet Taylı, Yaprak Zihnioğlu, Yelda, Zübeyde Atay.

DOĞU AVRUPA Olmayan Geleceği Ararken... 2

Engin ERKİNER

# 'Eski komünistler'in yükselişi

**▼ Doğu Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde eski komünist partilerden doğan partiler son yıllarda yapılan seçimlerde büyük bir oy artışı yaşadılar. Polonya, Macaristan ve Bulgaristan gibi bazı ülkelerde iktidara gelen bu partiler, kapitalist reformlara devam edilmesini ve pazar ekonomisini savunmakta, kendilerini sosyal demokrat olarak tanımlamakta, sosyalizm sözcüğünü de eski anlamda kullanmamaktadır.**

**▼ Halkın büyük çoğunluğu 1989-1990'da ülkelerindeki rejimi değiştirirken, bunu kapitalizmi isteyerek yapmamıştı. Mevcut sosyalizmi reddediyorlardı ve Batı kapitalizminin bazı iyi yanlarını almak istiyorlardı. Ama bir ülkenin toplumsal–ekonomik sistemini, kapitalizmin ve sosyalizmin "iyi yanları"nı alarak kurmak mükün olmadığı için şanslarına, Batı'nın dünya çapında kendilerine biçmiş olduğu daha geri bir kapitalizm düştü.**

Yazımızın ilk bölümünde, Doğu Avrupa ülkelerindeki 1989 sonrası dönemi üçe ayırmış ve ikinci dönemi 1993 sonunda bitirmiştik. Üçüncü dönem bundan sonrasını kapsamaktadır.

Bu dönemin en belirgin özelliği öncelikle politik alanda ortaya çıkar. 1989-1990 yıllarında Polonya, Çekoslovakya (ve öteki ülkelerde) öne çıkan sağ partiler "sosyal" sözcüğüne bile tahammül edemiyorlardı. Bu nedenle olsa gerek, Batı Avrupa ülkelerine hayranlıklarına rağmen, "sosyal devlet" terimini asla kullanmıyorlardı. Komünizm onlara göre bitmişti ve dahası, kendilerini hangi yeni isim altında sunarlarsa sunsunlar, neye dönüşürlerse dönüşsünler, eski komünist iktidar partilerinden doğan yeni partilerin de hiçbir şansı yoktu. Bu iddianın ömrü beş yıl bile sürmedi.

### Oylar 'eski komünistler'e

Doğu Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde eski komünist partilerden doğan partilerin 1989–1994 yılları arasında yapılan seçimlerde aldıkları oyların oranlarına baktığımızda bunların büyük bir yükseliş içinde oldukları görülüyor. Tablodaki rakamlara şu bilgileri de ekleyebiliriz:

Polonya'da eski iktidar partisi Birleşik İşçi Partisi'nin dağılması sonucu oluşan Demokratik Sosyalizm Partisi, 1993 seçimlerinden birinci parti olarak çıktı ve yine eski iktidar ortaklarından Köylü Partisi ile koalisyon yaparak yeniden iktidara geldi.

Macaristan'daki parti yüzde 33'lük oy oranıyla parlamentodaki çoğunluğu elde etti. Bulgaristan'da geçen 18 Aralık'ta yapılan seçimlerde yüzde 44 oy alan Bulgaristan Sosyalist Partisi de şimdi iktidarda.

Romanya için, 1990 seçim sonuçları Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin aldığı oy oranını göstermektedir. Daha sonra bu cephe parçalandı. 1992 sonuçları yalnızca eski komünist partisinin devamı olarak değerlendirilebilecek olan Ion Iliescu'nun partisini ve Demokratik Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin oylarını içeriyor. Arnavutluk Emek Partisi'nin iktidarı kaybetmesinin diğer ülkelere göre daha geç olduğu belirtilmelidir. Arnavutluk, Doğu Avrupa için belirlenen dönemlerin henüz ikincisinde sayılır.

Artık Federal Almanya'nın parçası olan eski Demokratik Almanya Cumhuriyeti'ndeki durum, öteki eski sosyalist ülkelerle karşılaştırılamayacak kadar iyidir. Buna rağmen, eski Almanya Sosyalist Birlik Partisi'nin devamı olan Demokratik Sosyalizm Partisi (PDS) doğu eyaletlerinde önemli başarı gösterdi. Geçen ekim ayında yapılan genel seçimlerde parlamentoya 30 milletvekili sokan PDS, Doğu Berlin'in 5 seçim bölgesinin 4'ünde birinci parti olurken, doğu eyaletlerindeki oy oranı da yüzde 20'ye yaklaştı.

### 'Sola dönüş' mü?

Eski komünist partilerinden doğan politik güçlerin ya tek başlarına hükümet olmaları, ya da parlamentoda dikkate alınması gereken bir güç durumuna gelmeleri "sola dönüş" olarak adlandırılabilir mi?

İki nedenle böyle bir adlandırma mümkün değildir. İlk olarak; çeşitli Doğu Avrupa ülkelerinde yapılan anketlerin de açıkça gösterdiği gibi, çoğunluk bugünkü durumdan hiç memnun değildir. Büyük bir hayal kırıklığı yaşanmaktadır. Sosyalizmden kapitalizme dönülmeye başlanınca Batı sermayesinin ülkeye akacağını ve zengin olacaklarını düşünmüşlerdir. Karşılaşılan ise işsizlik, enflasyon ve eski sosyal güvencelerin ortadan kalkmasıdır. Büyük çoğunluk ekonomik ve sosyal yönden eskiyi daha iyi bulmakta, ama yine de eskiye dönmek istememektedir.

Doğu Avrupa ülkelerindeki büyük çoğunluk 1989-1990'da ülkelerindeki rejimi değiştirirken, bunu kapitalizmi isteyerek yapmamıştı. Mevcut sosyalizmi istemiyorlardı. Bu konuda gayet açıktılar. Batı kapitalizminin de bazı iyi yanlarını almak istiyorlardı. Ama bir ülkenin toplumsal–ekonomik sistemi, kapitalizmin ve sosyalizmin "iyi yanları" alınarak kurulamıyor. Başka seçenek olmadığı için kapitalizme ve üstelik de istedikleri Batı kapitalizmine değil, onun tarafından dünya çapında kendilerine verilmiş role uygun daha geri bir kapitalizme yönelmek durumunda kaldılar.

Hayal kırıklığı büyük oldu. Bu durumda hiçbir vaaatlerini yerine getiremeyen klasik sağ partilerin yerine; isim değiştirmiş olan ve sosyalizmden kapitalizme geçişi kitlelerin sosyal hakları daha fazla gözeterek gerçekleştireceklerini savunan eski komünist partilerin uzantılarına yöneldiler. Böylesi bir yönelim "sola dönüş" olarak adlandırılamaz.

İkincisi; eski komünist partilerin uzantısı olan partiler, ideolojik olarak onlardan hayli farklıdır. Aralarında ayrımlar bulunmakta birlikte; kapitalist reformlara devam edilmesi ve pazar ekonomisini savunmakta, kendilerini sosyal demokrat olarak tanımlamakta, sosyalizm sözcüğünü de bu anlamda kullanmaktadır.

Örneklemek gerekirse; Polonya Demokratik Sosyalizm Partisi'nin programıyla, klasik sağ partilerin programı arasında büyük farklılık olduğu söylenemez. O kadar ki, bu parti de NATO'ya girilmesinden yanadır. Tek fark, bu ve benzeri partilerin sosyalizmden kapitalizme geçişin kitleler üzerindeki ekonomik ve sosyal yükünü azaltacaklarını savunmalarıdır.

Bu konuda, diğerlerine göre daha sol sayılabilecek olan Almanya'daki PDS'de, son kongrede, partiiçi mücadele sürmekle birlikte, "gerçek bir sosyal–demokrat parti olmak" görüşü ağırlık kazanmıştır.

Bu gerçeği en iyi görenlerden bir tanesi ABD'dir. Nitekim 1994 yılı içinde Macaristan ve Bulgaristan'ın yanısıra Ukrayna seçimlerinde de "eski komünistler"in parlamentoda mutlak çoğunluğu sağlaması üzerine bir açıklama yapan ABD Dışişleri Bakanlığı, bu gelişmeden rahatsız olmadığını belirtmiştir. Kitlelerdeki büyük hayal kırıklığı ve bunun yaratacağı sosyal patlamaları törpülemek bakımından "yeni sosyal–demokratlar"ın klasik sağ partilerden daha uygun oldukları bile söylenebilir.

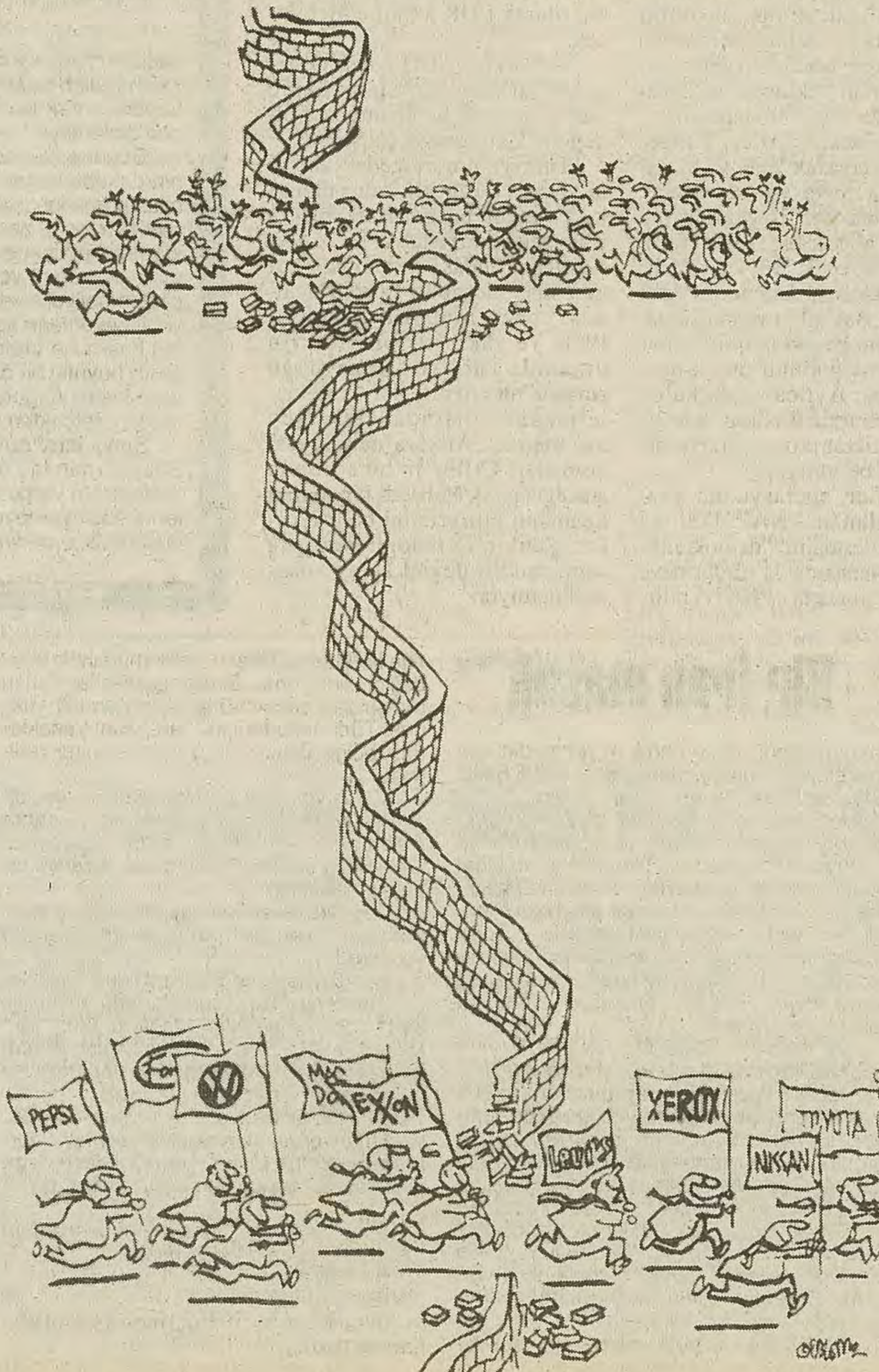
### Beş yıl önce, beş yıl sonra

Sözkonusu partilerin içinde değişik oranlarda komünist güçler ve platformlar bulunmakla birlikte, aynı ülkelerde bu partilerin dışında kurulmuş komünist partileri de vardır. Ancak, genel olarak belirlenirse, Doğu Avrupa ülkelerindeki partilerin ne kadarının beş yıl sonra da varolacağını şimdiden belirlemek olanaksızdır. Politik yaşam son derece dengesizdir. Koalisyonlar kurulmakta ve bozulmakta, hükümetler sürekli değişmekte ve sık sık erken seçime gidilmektedir.

Eski komünist yeni sosyal demokrat partilerin Doğu Avrupa ülkelerindeki mevcut durumda başarılı olmaları mümkün de-

**Komünist partilerden doğan partilerin oy oranları (%)**

| Ülkeler | 1989 | 1990 | 1991 | 1992 | 1993 | 1994 |
|---|---|---|---|---|---|---|
| Polonya | 20 | | 12 | | 21 | |
| Macaristan | | 9 | | | | 33 |
| Çek Cumhuriyeti | | 14 | | 14 | | |
| Slovakya | | 14 | | 14 | | 10 |
| Romanya | | 66 | | 28 | | |
| Bulgaristan | | 47 | 68 | 33 | | 44 |
| Arnavutluk | | | | 27 | | |










**Doğu ve Batı Berlin'i birbirinden ayıran Duvar'ın yıkılışında gençler başı çekiyordu *(solda)*. Bugünse Doğu'da 35 yaşın altındakilerin yüzde 23'ü PDS'ye oy veriyor. Yaptıkları gösterilerde geçmişe olan özlemlerini Rusya'daki gibi Stalin'in fotoğraflarıyla ifade edenler *(en üstte)* Doğu Avrupa'da hala azınlıkta. Polonya Devlet Başkanı Lech Walesa, bir toplantıda Almanları ülkesine yatırım yapmaya davet ediyor *(üstte)*.**

ğildir. İşsizliğin daha da artmaması için sübvansiyonlara başvuruyorlar. Birkaç yıl önce sosyalist ekonominin en büyük zaafı ilan edilen, hemen herşeyin fiyatının sübvansiyonlarla düşük tutulması uygulaması, hükümet değişiklikleriyle birlikte yeniden yoğun olarak gündemdedir. Devlet işletmeleri pazarlarını kaybettiler. Eski Sovyetler Birliği ve öteki Doğu Avrupa ülkelerinin pazarı kapandı. Ürettikleri malları dünya piyasasında pazarlayabilmeleri de olanaksız. Özelleştirilemiyorlar, çünkü kimse almıyor. Buna rağmen, büyük oranda zarar ederek üretimlerini sürdürüyorlar. Ürettikleri mallar yığılıyor, açıkları da bütçeden sübvansiyonla kapatılıyor. Sonuç, bütün Doğu Avrupa ülkelerinde görülen büyük bütçe açıklarıdır.

Sağlık hizmetleri ve eğitimin eskiden olduğu gibi parasız olmasa da en azından ucuz olabilmesi için, öteki çeşitli sosyal güvencelerin daha geri düzeyde de olsa sürebilmesi için hep bütçeye başvuruluyor. Doğu Avrupa ülkelerindeki hükümetler şu anda durumu olabildiğince idare etmekten başka bir şey yapmamaktadırlar.

Polonya, Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin durumundan bütün Doğu Avrupa için sonuçlar çıkarmak mümkündür.

### Devletin rolü azalmadı

Polonya, Doğu Avrupa ülkeleri arasında pazar ekonomisine en hızlı giren ülkedir. Hatırlanacağı gibi, 1980'li yılların başlarında Doğu Avrupa ülkeleri arasında yönetime karşı en kitlesel ve örgütlü muhalefet de Polonya'da Solidarnosc'da (Dayanışma Sendikası) cisimleşiyordu. 1989 yılında Solidarnosc parçalandı. Bir bölümü yeni kapitalist yönelimli yönetimle bütünleşti, diğer bölümü ise yeni koşullarda işçi sınıfının durumunun daha da kötüleşmesi üzerine grev ve gösterilerine devam etti. Aşağıdaki birkaç gösterge Polonya ekonomisi için yeterince aydınlatıcıdır.

1993 yılında ülkede devlet işletmesi olarak 6 bin kadar kuruluş vardı. Polonya'daki büyük devlet işletmelerinin önceki sayısının 7 bin 500 olduğu düşünülürse, demek ki, 1989–1993 arasında, özelleştirmenin en hızlı olduğu dönemde bile işletmelerin ancak yüzde 20'si özelleştirilebilmiştir. Varşova'dan bir araştırmacı, Tadeusz Kowalik'e göre, devletin Polonya ekonomisindeki rolü 1992'den beri artış göstermektedir. Ülkede sadece ticaret ve finans sektörü pazar kurallarına göre çalışmaktadır. Bütçenin önemli bir bölümü işsizlik parasına gitmektedir. Polonya'daki işsizlik oranının artışı şöyledir:

1990 yüzde 6.3, 1991 yüzde 10.7, 1992 yüzde 14.8, 1993 yüzde 18.5, 1994 yüzde 20.1. Sağlık, eğitim ve bilimsel araştırma gibi alanlar için ayrılmış olan fonlar eskisine göre oldukça azalmıştır. Dahası, bütün Doğu Avrupa ülkelerinde olmakla birlikte, özellikle Polonya'da geniş bir "gizli ekonomi" vardır. Kaçakçılık, spekülasyon ve yolsuzluk büyük boyutlardadır. Polonya'da GSMH'nın üçte birinin bu ekonomiye ait olduğu tahmin edilmektedir.

Polonya'nın önemli bir aydınlatıcı özelliği "işçi mülkiyeti" ya da "işçi konseyleri mülkiyeti" ile ilgilidir. Bu ülkedeki birçok devlet işletmesi için alıcı bulunamadığından, bunlar hisse karşılığında işyerindeki işçilere, ya da onlar tarafından oluşturulan işçi konseylerine satılıyor. Bu satış için çok az ya da hiçbir bedel ödenmiyor. Dışarıdan bakılınca mülkiyetin yaygınlaştığı, "halka verildiği" zannediliyor. Oysa ki, yalnızca anılan işletmenin mülkiyetinin kimde olduğu bir bulanıklık kazanmaktadır.

Özelleştirilen devlet işletmeleri ağır bir vergi yüküyle karşılaşmaktadır. Bu nedenle çeşitli Polonya gazetelerinde çıkan bazı ilanlarda görüldüğü gibi, o işyerindeki işçilerin –işyerinin mülkiyetine sahip olmak yerine– satılmasını istemeleri şaşırtıcı değildir.

### Macaristan da borç batağında

Macaristan'ın durumu Polonya'ya göre biraz daha "iyi"dir. Bu ülkede 1992'de yüzde 13 olan işsizlik, 1994'te yüzde 12.1 olmuştur. Önemli bir azalma göstermemekle birlikte en azından artmamıştır. Diğer yandan Macaristan, Doğu Avrupa ülkeleri arasında Polonya'dan sonra dış borcu en fazla olan ülkedir. 1989'da 20.6, 1991'de 22.8 milyor dolar olan dış borç, 1993'te 25.5 milyar dolara çıkmıştır (Polonya'nın borcu 40 milyar doların üzerindedir).

Macaristan yabancı sermaye akışı yönünden biraz daha şanslıdır. 1990 ve 1991 yıllarında ülkeye toplam 800 milyon dolarlık yabancı sermaye girmiştir. Bu yıllarda Macaristan tüm Doğu Avrupa'ya yapılan doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının yarısını almaktadır. 1993 sonunda ise bu rakam 5.5 milyar dolara çıkmıştır. Macaristan gibi küçük bir ülke için bu rakam küçümsenemez, ama yine de büyük görmemek gerekir. Sadece 1992'de Almanya Volkswagen firmasının yatırımları yaklaşık 5.6 milyar dolardır.

Ülkeye gelen yabancı sermaye bazı sektörlerde üretimin sürmesini ve ihracat sağlıyor, ama bu gelişmenin halka fazla yararının olduğu söylenemez. 1994 yılında halkın üçte biri asgari geçim düzeyinin altında yaşamaktadır. Macaristan'da da özelleştirme konusunda Polonya'dakine benzer bir durum vardır. Büyük devlet işletmeleri önemli oranda özelleştirilememektedir.

Çek Cumhuriyeti için Doğu Avrupa'da durumu en iyi olan ülkedir denilebilir. Çekoslovakya'nın iki ülkeye ayrılması ve ülkenin zengin kesiminin Çek Cumhuriyeti tarafında kalmasının yanısıra, daha 1945 öncesinden gelen önemli bir sanayi temeli de mevcuttur. (Eskiden beri, "sosyalizm hep geri ülkelerde kurulmak zorunda kalınmıştır, iki ülke hariç" denirdi: Demokratik Almanya Cumhuriyeti ve Çekoslovakya).

Yukarıda söylediklerimizi tekrarlamamak için şu kadarını belirteceğiz. Öteki ülkelerdeki sorunların benzeri Çek Cumhuriyeti'nde de vardır, ama daha az oranda. Tanınmış Skoda fabrikasının Volkswagen tarafından (Renault ile yapılan büyük çekişmeden sonra) alınması ve sadece bu alana 7 milyar DM'lik yatırım yapılmasının planlanması önemli bir göstergedir. Çek Cumhuriyeti yine de eskisi gibi önemli bir sanayi ülkesi olmak şansına sahip değildir. Durumu öteki Doğu Avrupa ülkelerinden daha iyi olsa bile; sanayi altyapısı ve kalifiye emek gücü nedeniyle uluslararası tekellerin özellikle ilgisini çeken bir ucuz işgücü ülkesi olmak durumundadır.

### Sonuç

Bu kısa yazı dizisinde, genel belirlemelerin dışında Bulgaristan, Slovakya ve Arnavutluk üzerinde durmadık. Bu ülkelere ait çeşitli istatistik bilgileri hem eksiktir, hem de güvenilir değildir; ancak kesin olan bir şey vardır: Ayrıntılarıyla incelediğimiz ülkeler, durumu daha iyi olan ülkelerdir.

1989–1990'dan sonra geçen 5–6 yıl içinde Doğu Avrupa ülkelerinde eski hızlı zenginleşme düşlerinin hızla yıkıldığını, yerini şaşkınlık ve giderek de karamsarlığın aldığını söyleyebiliriz. Büyük çoğunluk eskiye dönmek istememektedir, bugün varolanı da istememektedir. İstediğinin ise nasıl gerçekleşeceğini bilmemektedir.

## Kürtperver, insan hakları savunucusu Eren Keskin'e (c)ezaevi göründü....

# O da, voltada şık memleket şarkıları sö

Sezai SARIOĞLU

Telaşlı bir gündü. Eren'in, "görülen lüzum" üzerine apartopar tutuklanması çıkarılmıştı. Devlet elini çabuk tutuyordu. "Normal" zamanlarda aylarca uzayan işler, birden hızlanmış ve Eren'in "mevcutlu olarak" götürülmesine karar verilmişti. Eren ise, haftayı "göze görünmeden" geçirip bir basın açıklamasıyla cezaevine girmeyi düşlüyordu ya da düşünüyordu.

Egosantrik otoritenin telaşı, yetişememekti. Kısacası herkesin telaşı kendineydi: Tarihi ileriye götürmek isteyen, genç umutların telaşı ayrı, tarihi geriye götürmek isteyen geç siyasilerin telaşı ayrıydı...

İHD'de de her zamanki koşturmaca vardı. Bizim mahallenin insanları "insana dair" kaygılar içinde bir odadan diğerine koşturuyorlardı. İstanbul'un Urumeli yakasından işkence görmüş biri, üstübaşı hüzün, gözbebeklerine yerleşmiş korku içinde Avukat Mercan ile görüşüyordu. Diğer taraftan telefonlar çalıyor, Hürriyet "adresi bilinen" kayıpları not alıyordu. Yani iççekişler kucağındaydı gün... Henüz Gaziosmanpaşa olayları olmamıştı. Muhtemelen, bir yerlerde tasasız özgürlük karşıtları tarafından olaylar tasarlanıyor ve son planlamalar yapılıyordu. Henüz, Irak ordusu, misak–ı milli sınırlarını geçip, ta Harran ovasına kadar gelmemişti... Henüz yanlış çoğunluklar, devletin medar-ı iftiharı medyalar "ya ya ya, şa şa şa, bizim ordu çok yaşa" sloganlarıyla alkış törenlerine çıkmamıştı...

### Memleketin siyasi falında neler var?

Yine bir şeyler oluyor, diyorum Eren'e, hızlandırılmış bir infaz, kafiyeli iki İHD kahramanı Ercan ve Mercan'ın evlerinin, akşamın aynı saatinde, sivil kılıklı tebdil–i devlet erkanı olan "taharri memurları" nam–ı diğer gizli–sivil polisler tarafından aranması, bununla da yetinilmeyip Mercan'ın Galatasaray'daki evinin kapısının "bir gece ansızın" yakılarak kundaklanmasından sadece birkaç gün önceydi.

İnfaz peşinden koşturuyor, diyorum...

– Özel bir uygulama bu. Dosya dün geldi. Bugün infaza verilmiş. Öğleden sonra Almanya vizesini alacaktım. 15 Mart'ta Kürtler'le ilgili bir toplantı için Almanya'ya gidecektim. Rapor hazırlamıştım toplantı için... Ama...

Kesin ve keskin bir uygulama demeye getiriyor Eren. Alman Parlamentosu'nun resmi davetlisi olarak "İlticası kabul edilmeyen Kürtler'in iadesi" ile ilgili bir toplantıya bilgi sunmak için gitmek üzereyken oluyor bütün bunlar. Eren, 15 gündür Alman milletvekilleriyle telefonla görüşüyor. Eee, görünen ve görünmeyen otoritenin gözleri önünde böyle renklikürtçe filmler çevirir misin?

–Dosyamın hızla gönderilip apartopar infaza verilmesini buna bağlıyorum. Ayrıca genel olarak İHD'nin, özel olarak İstanbul İHD Şubesi'ne ve çalışanlarına ilişkin son zamanlarda gerçekleştirilen şeyler bir planın ürünü.

Yine birşeyler oluyor memleketin sath–ı mailinde, yeni birşeyler oluyor gibime geliyor diyorum... Devletin bu süreçte özellikle çözemediği iç sorunları olduğunu vurguluyor Eren. Yetmiş yıllık devletin bir çözülme ile karşı karşıya olduğunu saptıyor.

– Çözüm isteyen iktidarda değil. Ya da henüz gücü yetmiyor. Devletin bu sorunla uzun süre yaşaması çelişki. Gerçek eleştireller, insan hakları savunucuları, sosyalistler bu sürecin dışına itilmek ve bastırılmak isteniyor. Kürt muhalifler devlet için zaten özel harbin konusu...

Eren Keskin Sivas Hafikli. Annesi Çerkez, babası Kürt kökenli, ama Kürt kültürüyle büyümemiş. Son yıllardaki gelişmeler babasını da bir parça etkilemiş. Eren, sosyalizmde herşey çözülecek gibi indirgemeci bir dönemden geçtiğini, daha sonra Kürt meselesine sempati duyduğunu söylüyor.

Kadın bir muhalif olarak yaşadığı sorunları merak ediyorum.

– Kadın olmak büyük zorluk. Kürtler'den en çok PKK'lilerin davalarına giriyorum. Cinselliğe yönelik küfür ediyorlar.. Erkeklere daha başka türlü aşağılamalar yapılıyor, kadın olunca cinsel kimliği ile ilgili sataşmalar egemen oluyor.

Muhalif tabiatında tarih merakı hep vardır. Eren de, (c)ezaevinde Kürtler'in tarihini incelemeyi düşünüyor. Avrupa Parlementosu'na sunacağı rapor üzerine de bilgiler veriyor. Dosyada 70 yıllık sürecin dökümünü yaptığını vurguluyor. Kürtler'in varoluş tarihinin PKK'den de önce var olan bir gerçeklik olduğunu anlatıyor.

–İkinci bölüm son on yıllık süreci kapsıyor. Olgusal bilgiler var içinde. Bir başka bölüm daha yakın sürecin can alıcı sorunu "göç"lerle ilgili. Ayrıca toplu gözaltılar, 169. madde kapsamına giren "yardım, yataklık"la ilgili bölümler var. Son bölüm ise düşünce suçlularını kapsıyor...

### Ocaklarına incir dikecekler!

Eren'e, İHD İstanbul Şube Başkanı Ercan (Kanar) ve dernek avukatı Mercan'ın (Güçlü) "evlerinin başına gelenleri" soruyorum. Çünkü şimdilik kendi başlarına gelen "bir şey" yok! İlticası kabul edilmeyen Kürtler'le ilgili resmi davetin, "(esirgeyen), (bağışlayan) ve (cezalandıran), Hüvel Baki Tanrı'nın ve Devlet'in adıyla" hareket edenleri rahatsız ettiğini vurguluyor :

– Mercan da aynı sorunla ilgileniyor... Ben Alman parlamenterlere onun ismini de verdim. Ben gitmeyince o gidecekti ve bilgileri sunacaktı. Yetkililer hedef daraltıyorlar.

(Bu kovuşmadan birkaç gün sonra, ev kapısı kundaklanan "kapızede" Mercan ile görüşüyorum. Kendisi şu sıra, kapı kapı ev aramakla meşgul. Ama yine de "eski kapı"sında aklı kalmış, "eski kapımı isterim de isterim" der gibi Mercan. Eren gibi düşünüyor. Sınırdışı edilen Kürtler'le ilgili anlaşmaya devletin "önem" verdiğini söylüyor. Anlaşma gereği, geri göderilenlerin "teorik olarak" işkence görmemeleri gerekiyor(muş!). Tam bu noktada Marks amcanın ya da Engels abinin söylediği "elmanın tadı yenmesindedir" sözü geliyor. Öyle ya elma teorik olarak yenmiyor. Ve devlet teorik anlaşmalara göre işkence seansları da yapmıyor elbet. Bu son derece pratik bir sorun... Bu nedenle, 7 Şubat 1994'te sınırdışı edilen Rıza Aşkın'ın törörle mücadeleden çıktıktan sonra Adli Tıp'tan 7 günlük işkence raporu alması, bir yıl içinde Af Örgütü'nün ve geri göderilenlerin yakınlarının 30'a yakın başvurusu hikmetinden sual olunmaz ilgilileri rahatsız etmiş. İnsan haksızlıkları "yorgunu" sevgili Mercan özet ve net konuşuyor:

– Ben de çağrılıydım, Eren gitmeseydi toplantıya ben gidecektim. Bu nedenle bize gözdağı vermek istediler.

**Eren Keskin Belçika parlamentosunun Kürtler ve insan hakları ile ilgili bir toplantısına vizesi yetişemediği için gidemeyince "Dünyanın Kürt halkına borcu var" şeklinde mesaj göndermiş. Ve bu mesajdan tam iki yıl ceza almış. Avukat Eren Keskin'in ayrıca devam eden dört davası daha var ve muhtemelen bu davalardan da ceza alacak.**

Eren'in iki yıl kesinleşmiş cezası var. Davası ise devam ediyor. Konuyu değiştiriyorum.

Şıklığı ve zerafetiyle anılan Eren'e, "içerde şıklık ne olacak" diyorum. Bir de, sevgidaşı Kürtler'in "kılık kıyafet yönetmeliği"ne ne denli uyup uymadığını soruyorum... Sorunun cevabını hazırlamış bile:

– Kürtler beni bu halimle, olduğum gibi kabul ediyorlar. Kendime bakmayı on yıl önce ayıp görüyordum. Dış görünüşün düşünce kadar etkili olduğunu biliyorum artık. Ama... Galiba cezaevinde makyaj yapmayacağım.

Yazı, çizi... "Kaleme dökecek misin hayatın gailesini" diyorum son kez.

"Vahşeti duygusal boyutuyla yazacağım" diyor...

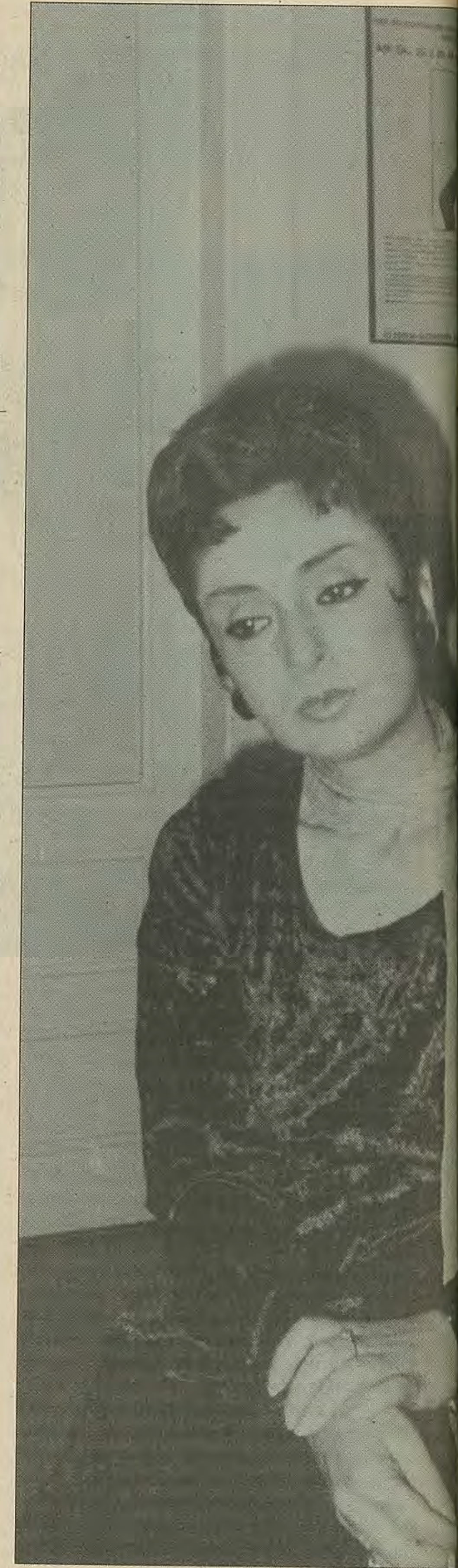
Vahşet... Duygu... Boyut... Belki de üç sözcükle "Şark ve Garp cephesine devrialem" gibi bir şey bu...

İki zaman mı desem, üç zaman mı desem, kendi istediği mekanda ve zamanda "muhalif açıklamayla" mevcutlu götürülmeyi bekleyen Kürtperver muhalif bir kadın o. Devlet kapıyı çalmadan girecek içeriye...

Ve pek yakında Leyla Zana ve diğer muhalif kadınlar gibi voltada şık memleket şarkıları söyleyecek...

Ona herşeyin en güzeli yakışır, hasretlerin de, diyorum içimden...

Bir de rivayet; "tez gelsin" diye arkasından Dicle ve Fırat'ı dökeceklermiş dostları... Bizden duymuş olmayın, bölücü sular başınıza dert açabilir...



## Kürtler'in Almanya'dan kovulmasının yolu açıldı

Mahmut A. UFUK

**Berlin-** Almanya Federal Parlamentosu 17 Mart'taki toplantısında, Kürt sığınmacılarının sınırdışı edilmesinin yolunu açtı. Geçen yıl DEP milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılarak tutuklanması, Kürt köylerinin yakılması ve Kürtler'e yönelik insan hakları ihlallerinin ayyuka çıkmasından dolayı, demokratik kamuoyunun baskılarıyla, Almanya Kürt sığınmacılarının Türkiye'ye geri gönderilmesini bir yıllık süre için durdurmuştu.

Kürt ilticacıların sınırdışı edilmesinin durdurulması için öngörülen süre bitmesi üzerine, sürenin yeniden uzatılıp uzatılmaması ile ilgili olarak, 15 Mart'ta Federal Parlamento İçişleri Komisyonu'nda "Türkiye'de Kürtler'in durumu" ile ilgili olarak Türkiye'den hükümet ve muhalefet mensubu kimi milletvekillerinin ve ayrıca İHD Genel Başkanı Akın Birdal'ın katıldığı özel bir oturum düzenlendi.

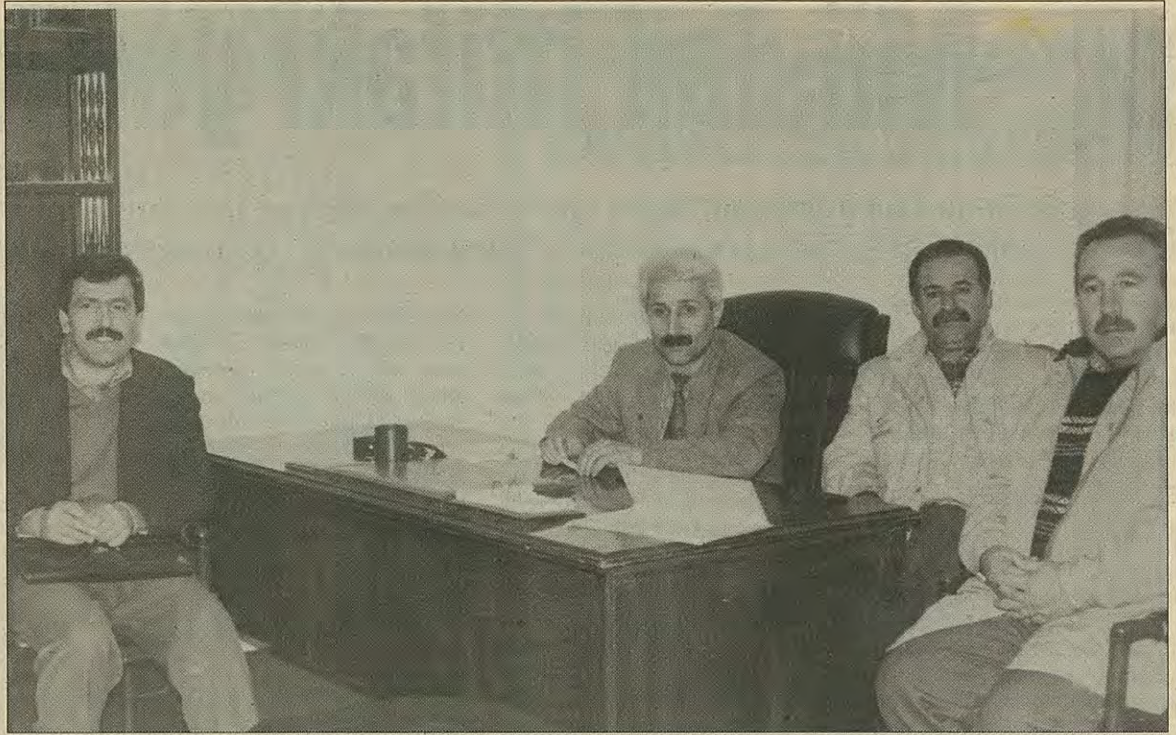
Hükümet ve muhalefet mensubu parlamenterler, beklenildiği gibi, "milli birlik ve beraberlik" anlayışıyla TC'nin konuyla ilgili bilinen görüşlerini anlattılar. İHD Genel Başkanı Akın Birdal ise, resmi işkence yasağına rağmen Kürtler'e ve muhaliflere karşı karakollarda sistematik olarak işkence yapıldığını, Kürt köylerinin yakıldığını belirtti ve 144 gazeteci, bilimadamı, politikacı ve insan hakları savunucusunun düşünce suçu nedeniyle hapishanede bu-

lund
leri
Kürt
siyle
Kürt
oldu
nin
İçişl
sos
eyal
may
top
edilm
Birli
Sos
onay

leyecek

nu vurguladı.
zel oturumdan sonra Federal İçiş-
anı Manfred Kanther, Türkiye'de
n grup olarak takip edilme tehlike-
rşı karşıya bulunmadıklarının ve
acıları geri göndermenin mümkün
un onaylandığını belirterek, süre-
tılmayacağını açıkladı. Federal
Bakanı'nın açıklamasına karşın,
demokratların iktidarda olduğu
in içişleri bakanları bu karara uy-
klarını açıkladılar.
ral Parlamento'nun konu ile ilgili
sında Kürt ilticacıların sınırdışı
me süresinin uzatılmaması kararı
90/Yeşiller ve Demokratik
lizm Partisi'nin oylarına karşın
ndı.

Gaziosmanpaşa ve Ümraniye'de meydana gelen olaylar sırasında "Halk Komiteleri" oluşturulmuştu. Söz, Ümraniye'de oluşturulan komite üyeleriyle görüşerek, komitenin işlevi ve bundan sonra devam edip etmeyeceği konusunda bir tartışma düzenledi.Komite üyeleri (soldan sağa) Ali Tokgöz, Gürbüz Çuhadar, Mazlum Ahı ve Tamer Binici.



# Varoşlarda yeniden komiteli hayat...

Varoşlar... Görmeye alıştığımız komiteler ... Şimdi yeniden doğuyorlar. Arkadaşımız **Hacer Yıldırım**, Ümraniye'de oluşturulan komiteyle görüşerek, komitenin işlevi ve bundan sonra devam edip etmeyeceği konusunda bir tartışma düzenledi. Tartışmaya komite üyeleri Ümraniye Mustafa Kemal Mahallesi Muhtarı Mazlum Ahı, Birleşik Sosyalist Parti Ümraniye İlçe Başkanı Tamer Binici, Pir Sultan Abdal Kültür Derneği Ümraniye Şubesi Başkanı Gürbüz Çuhadar, İşçi Partisi Merkez Karar Kurulu Üyesi Ali Tokgöz katıldı.

**Mazlum Ahı (Muhtar):** Mahallemizde sokak temsilcilerinden ve bölge komitelerinden bir mahalle meclisinin oluşumunu sağlamak üzere bir örgütlenme çalışmamız var. Ama bu çalışma henüz bitmedi. Bu olaylar da gösterdi ki, böylesi bir örgütlülüğe belli koşullarda değil, her zaman ihtiyaç var. Bu oluşuma bölge ve ülke, hatta dünya sorunlarına duyarlı olabilmek ve müdahale olanağı bulmak açısından ihtiyaç duyuyoruz. Yaşanan olaylar bu çalışmayı daha da hızlandırmamız gerektiğini gösterdi. Ülkenin gündemi hızla değişiyor. Komite acil gelişmelere müdahale ihtiyacından kaynaklandı. İlk etapta Jandarma Komutanı ile görüştük. Görüşme sonucunda askerler mahalleyi terk etme kararı aldılar. Gece mahalleye sızılmaması ve operasyon yapılmaması konusunda güvence aldık. Yine aynı gün ben İstanbul Valiliği, Emniyet Müdürü ve Jandarma Komutanı ile görüştüm ve komiteyle birlikte toplantı yaptık. Ertesi günkü alınacak önlemler konusunda tavır aldık.

Öte yandan bana göre Ümraniye'de ve Gazi'de yaşanan katliamın asıl sorumlusu medyadır. Tümünü söylemiyorum, ama medya bu tür olaylara çanak tutuyor, hedef saptırıyor. Bu olayların içinde yer alanlar bazı örgüt mensupları bile olsa, onların öldürülmelerinin gerekçesi olamaz. "Güvenlik güçleri" adı üstünde gerçekten güvenlik gücüyse o insanların da can güvenliğinden sorumludur. Ayrıca ölen insanların kimliklerine baktığınızda hiç birinin örgüt mensubu olmadığı ortaya çıkıyor. Kitle taranmıştır. Herkes ölebilirdi orada.

**Tamer Binici (BSP İlçe Başkanı) :** Ülkenin kritik konuları tartışıldığında devlet yetkilileri hep "Halk buna hazır değil" derler. Oysa bunun nasıl boş bir laf olduğu bir kez daha ortaya çıktı. Bir problem ortaya çıkınca o problemi çözmek için halk harekete geçiyor. Demek ki, söylenenin tersine halkın bu anlamdaki yeteneğinin gelişkin olduğu görülüyor. Kendi sorununu çözecek organlarını üreterek ortaya koyuyor. Birinci olarak bunu gözlemledim. Geleceğe yönelik ise "komite" diye bakmıyorum. "Komite" deyince aklıma daha ziyade atanan, kendi içinde demokratik işlevi çok fazla gelişkin ve esnek olmayan bir yapı geliyor. Onun yerine ben "mahalle meclisi" olmasını öneriyorum. Siyasal yapısı esnek olan ve o bölgede yaşayan herkesi barındıran, demokratik işleyişi olan bir yapıyı daha çok önemsiyorum. Gerçekten de böyle olaylar meydana geldiğinde özellikle devletten kaynaklanan provokasyonlara izin vermemek açısından yararlı olur. Ancak siyasal hareketler ya da siyasal kimliği öne çıkmış kişiler böyle bir mecliste yer alırken çok dikkatli hareket etmeliler. Daha ziyade toplumun sosyal yaşantısı örgütlenmeli ve muhtarlık birimi esas alınmalı. Kaygılar ve tepkilerden korunmasının kitleselleşmesi açısından yerinde olacağını düşünüyorum.

Bir problem ortaya çıkınca o problemi çözmek için halk harekete geçiyor. Demek ki, söylenenin tersine halkın bu anlamdaki yeteneğinin gelişkin olduğu görülüyor. Kendi sorununu çözecek organlarını üreterek ortaya koyuyor.

**Gürbüz Çuhadar (Pir Sultan Abdal Kültür Derneği) :** Olayın boyutu komiteyle sınırlı değil. Komite o günün acil ihtiyacı olduğu için ortaya çıktı. Mahallede halk komitelerinin oluşturulması, mahalle meclisinin oluşması insanları örgütlü hale getirir. Eğer böyle yapmazsak sokağa çıktıkları zaman insanların ne yapacaklarını kestirmek mümkün değil. Türkiye büyük tuzaklarla karşı karşıya. ABD'nin CIA ajanlarını Türkiye'ye gönderdiği basında çıktı. Bu ülkede Aleviler Osmanlı'dan bugüne baskı altındadır. Diğer toplumsal mücedelelerde en ön saflarda oldukları için de baskı görmektedirler. Bakıyorsunuz yakın tarihe Kahramanmaraş, Çorum, Sivas katliamları, din derslerinin zorunlu hale getirilmesi, Alevilerin üzerinde baskı oluşturdu. Gaziosmanpaşa'daki katliama büyük bir tepki gelişti. Artık bunu herkes bilmeli. Aleviler 1978'de Maraş'ta katledilmelerinden beri örgütlenmişler, anında tepki verecek duruma gelmişler. Şimdi Mustafa Kemal Mahallesi'ndeki Pir Sultan Abdal Kültür Derneği olarak Gazi Mahallesi'nde 'bir provokasyon hazırlandığını ve acının üzerine bir acı daha yaşatılmak istendiğini' söyledik. Daha sonra muhtarla birlikte toplantı düzenledik ve halka konuşma yaptık. Sonra bir yürüyüş oldu. Mustafa Kemal Mahallesi'nde büyük bir katliam gerçekleştirilmek isteniyordu, ama buradaki insanların sağduyusu bunu engelledi. Bence Türkiye'yi bir Yugoslavya yapmak istiyorlar. Burayı bir kan gölüne çevirmek istiyorlar. Bunların bizi Yugoslavyalaştırmasına izin vermeyeceğiz.

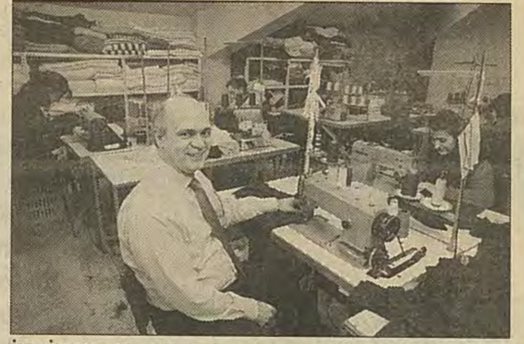
**Ali Tokgöz (İşçi Partisi Merkez Karar Kurulu Üyesi ):** Gazi Mahallesi'ndeki olaylardan kısa zamanda ders çıkarılmıştı. Gazi mahallesine kim gittiyse çaresiz kalmıştı. Devlet yönetimi, Alevi dernekleri çaresiz kaldı. Komitedeki insanların birbirini tanıması çok büyük avantaj oldu. Muhtarımız, Tamer arkadaş, Gürbüz arkadaş, yıllardır birbirimizi tanırız. Aynı mahallede oturmamızın da çok büyük avantajı oldu. Birbirimizin politikasını biliriz, nerede tartışacağımızı, nerede duracağımızı biliriz. Çarşamba gecesi komite kuruldu, siyasi parti ve mahalle önderlerinden. Gazi Mahallesi' nde önlenemeyen fısıltı gazetesini önledik. Muhtarlıkta kriz masası oluşturduk. 'Herkes olaylarla ilgili öğrenmek istediği herşey için muhtarlığa telefon açsın' dedik . Yedek telefon alıp, çalıştırdık. Komitenin kararı kriz masasına bildirildi. Herkes komitenin kararını burdan alıp, uyguladı. Komite bundan sonra da bir değerlendirme yapmalı ve kalıcı hale gelmeli, gerekirse genişletilmeli. En azından siyasi partiler, mahalledeki dernekler ayda bir toplanıp bu sorunları tartışmalı. Bunun devam etmesini istiyoruz. Burda en çok görev mahallemizin muhtarına düşüyor.

**Mazlum Ahı**: Bence komite siyasi olmalı . Halk gücü kendinde aramalıdır, siyasal mekanizma yönlendirmeli, mahalle meclisine dönüşmeli. İlçe ve il meclislerine kadar bu geliştirilmeli. Komite günlük sorunların haricinde ülke, dünya, bölge sorunlarıyla ilgilenmeli. Bence Alevilere alevi olduğu için baskı yok. Sisteme ters düştükleri için, egemen güçlere ters düştükleri için baskı gördüler.

**Tamer Binici**: Komite siyasi partiler gibi rejimle çatışmanın merkezi olmamalıdır. Komiteyi oluşturanlar farklı görüşlerden olacağı için doğal olarak çoğulcu bir yapıda olacaktır.

**Gürbüz Çuhadar**: Baskı Alevi adından değil, Alevilerin devlete karşı çıkmalarından kaynaklanıyor. Aleviler din derslerinde alevilik okutulsun istemiyorlar. Laiklik istiyorlar. Bundan sonra bu komiteyi geliştirmek ve Mahalle Meclisi adını vermek gerekiyor. Komite, ülke, bölge ve mahalledeki sorunların analizlerini yapıp insanlara bildirmeli.

# Koç—Müsiad ittifakı yenildi


İHKİB Başkanlığı'na yeniden seçilen Okan Oğuz

**▼ Geçen hafta sonuçlanan İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği'nin seçimleri de, Gümrük Birliği'ni "savunanlarla", "karşı olanların" çekişmesine dönüştü.**

Mustafa AYDIN

Sürekli doğudan batıya doğru göç eden, hatta bir ara Viyana kapılarına kadar dayanan Türkler'in Batılılaşma arzusunun ne zaman başladığı üzerine çeşitli savlar ileri sürülebilir. Ancak, son aylardaki kadar "Batı ile bütünleşme" tartışması Türkiye'nin gündemine girmemişti.

Hangi taşı kaldırsanız, "Batılılaşalım" diyenlerle, "Biz kendimize yeteriz" ya da "Batı ile batıl aynı şeydir" diyenlerin temsilcilerini görüyoruz. Türkler'i Viyana kapılarına götüren harekat başladığında da "Bizim neyimize Viyana" diye karşı çıkanlar olmuştu belki, ama bu kez, Batı'ya yönelmenin anlamı başka, karşı çıkanların niyetleri de başka.

Geçen hafta sonuçlanan İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği'nin seçimleri de, Gümrük Birliği'ni "savunanlarla", "karşı olanların" çekişmesine dönüştü.

## Red cephesi

Türkiye'nin Avrupa Birliği ile Gümrük Birliği'ne gideceği konusunun gündeme gelmesinden bu yana, iki grup bu eğilime cephe aldı. Birinci grubun nedeni tamamen ekonomik, ikinci grubun nedeni ise politik, dinsel, etik ve akla gelebilen herşey...

Birinci grubun derdi, daha önce gümrük duvarları ile korunan iç pazara, artık öyle dilediği gibi mal satamama telaşı. Bu gruptakilerin iç piyasada rakipleri yok, dolayısıyla "üretimde kaliteye zorlayan yok". Yasal altyapısı olmadığındanve böylesi bir alışkanlığa sahip olunmadığından "tüketirken kalite arayan da yok". Bugüne kadar, taklit, benzetme vs. derken çok sayıda alanda Türkiye'de üretim yapılır olmuş, üretilenler de iç piyasada tüketilir olmuş.

Ama şimdi durum farklı, iç piyasa, bu gruptakilerin tekelinde olamayacak artık. Kaliteyi düşük maliyetle üreten ve ucuz fiyata satabilecek olanlar da Türkiye piyasasına girebilecek. Dolayısıyla, otomobilden, buzdolabına, kibritten, çamaşır makinasına kadar günlük yaşamın önemli araçlarını üreten bu grup, Gümrük Birliği sürecinin kendileri adına doğuracağı tehlikeyi gördüklerinden "red cephesini" oluşturdular.

Bu grubun başındakiler, otomotiv, beyaz eşya, ilaç ve kimyevi madde üreticileri... Yani Koç, Eczacıbaşı ve bu alanda üretim yapan ötekiler.

İkinci grup, yani Gümrük Birliği'ne karşı "ikinci cepheyi" açanlar ise, İslami yaşam biçimini bu topluma dayatmanın giderek zorlaştığını görenler. Gümrük Birliği ile Avrupa ülkelerine daha çok yakınlaşacak olan Türkiye'nin kontrol edilmesinin güç olduğunu düşünüyorlar. "Üstelik, müslüman Türkler'in, hıristiyan kulübüne üye olmak gibi bir derdinin olmaması gerekiyor. Güneyimizde islam ülkeleri, kuzeydoğumuzda hem islam ve hem Türk kökenli olan ülkeler varken, Batı'ya yönelmek niye... Toplumun, giderek laikleşmesi, ahlaki erozyunun başlaması, aile kavramının yok olması gibi tehlikeler var işin ucunda! "Batı" ile "batıl" arasında büyük benzerlik var, tıpkı yazılışında olduğu gibi.

Bu yaklaşımın temsilcileri de Gümrük Birliği'ne karşı, üstelik birinci grubun temsilcileri gibi "geçici olarak" da değil, işe kökünden karşılar...

Bu grubun temsilcilerinin en öndeki örgütü Refah Partisi, iş dünyasındaki uzantısı da MÜSİAD, yani Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği.



Tekstil üreticileri ve ihracatçıları Gümrük Birliği'ne 'evet' diyen cephenin ön saflarında yer aldılar.

## 'Evet'çiler...

Gümrük Birliği tartışmalarının en ateşli günlerinde, AB ile Gümrük Birliği'ne "evet" diyen cephenin ön saflarında ise hazır giyim, konfeksiyon ve tekstil üretici ve ihracatçıları yer aldı.

Tekstil ve konfeksiyon sektörlerinin temsicileri, ülkenin ve sektörlerinin çıkarının "uluslararası pazarlara daha fazla açılmak, daha fazla ihracat, daha fazla döviz girdisi" olduğunu düşündüklerinden, Gümrük Birliği'ne gidilmesini savunuyorlar.

Sektörün ihracatı artırma şansı var, rekabet gücü yüksek. Bir başka anlatımla, hazır giyim, konfeksiyon ve tekstil sektörleri, "uluslararası pazarlarda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olunan sektörler". Dolayısıyla, Batılı meslektaşlarıyla eşit koşullarda rekabet etmekten kaçınmıyorlar. Gümrük duvarlarının indirilmesi ve Batı karşısında avantajlı duruma geçeceklerini söylüyorlar ve bu konuda kendilerine güveniyorlar.

Sektörün önde gelen örgütlerinin temsilcileri, doğaldır ki, sektörün çıkarları doğrultusunda "Gümrük Birliği sürecinin savunucuları" oldular.

Red cephesini oluşturanlarla, hazır giyim ve konfeksiyoncular, Gümrük Birliği konusunda karşı karşıya geldiler. Hemen her alanda da bu savaş kendini göstermeye başladı. Hatta bir ara, tekstil ve konfeksiyoncular, otomotivcilerin paneline "çıkartma" yapıp, Gümrük Birliği tartışmasını, gazete sütunlarından "yüzyüze" noktasına getirdiler. Gümrük Birliği süreci yaklaştıkça kavga da kızışmaya başladı.

Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası'nın üzerine gitmek öyle kolay değildi. Burada Sabancı ailesinin etkinliği vardı. Sabancı grubu, yabancılarla ortaklıklar kurmuş, ihracata ağırlık vermiş ve kendini uluslararası piyasalardaki amansız rekabete bir ölçüde hazırlamıştı. Ezeli rakibi Koç Grubu'nun karşı cephede yer alması ile kendisini "Gümrük Birliği"nin savunucuları arasına atıvermişti.

Bu sektörün öteki önemli örgütü ise İHKİB, yani İstanbul Hazır Giyim ve Konfeksiyon İhracatçıları Birliği. İHKİB'deki seçim, "red cephesi"ni oluşturanların, sektörün sözcüsü durumundaki örgütlerin sesini kısmak düşüncesini hayata geçirmek istedikleri en önemli girişim oldu.

## Seçim, safları netleştirdi

İHKİB Başkanlığı'nı yapan Okan Oğuz, sektörü Gümrük Birliği sürecine taşımak için yeniden aday olduğunu açıklayınca, karşı cephedekiler harekete geçtiler. Önce, Koç Grubu'nun firmalarından Bozkurt Mensucat'ın Genel Müdürü Atilla Alptekin İHKİB Başkanlığı'na aday olduğunu açıkladı. Ancak çoğunluğu küçük ve orta boy işletmelerden oluşan sektörün önemli bir kısmının tepkisini alınca çekilmek durumunda kaldı. Sonra, İHKİB'e "adamımızı getirelim" diyenler de fazla açık etmişlerdi... Durum hemen düzeldildi. Koç'un genel müdürü Alptekin'in ardından, bu savaşın içinde olmayan, hatta Gümrük Birliği'ne taraftar görünen Güngör Keşci aday olduğunu açıkladı. Keşci'yi ilk destekleyen Atilla Alptekin oldu. Alptekin'in ardından, bir ayağı zaten Avrupa'da olan ve Gümrük Birliği sonrasında bu pazarda kendisine Avrupalılar'ın değil, Türk firmalarının rakip olacağını düşünen Şahinler grubu da Keşci'ye arka çıktı. Sonra, destekleyenlerin niyetleri farklı da olsa cephe genişledi...

Ve, Gümrük Birliği'ne karşı ikinci cepheyi açan "köktendinci" grup devreye girdi. İkinci grubun niyeti belli... destekleyecekleri aday da... MÜSİAD'ın Keşci'yi desteklediğinin açıklanması ile kartlar açıldı. Bu durumdan en fazla rahatsız olan belki de Güngör Keşci'ydi. Keşci'nin basına yansıyan açıklamaları, "sektörü Gümrük Birliği'ne en iyi biz taşırız" noktasında odaklanmaya başladı. Ancak, Keşci, önemli bir açık verdi: Gümrük Birliği, yaklaşık 30 sayfayı bulan "Çalışma Programı"nın son maddesiydi ve en son sayfada yeralıyordu.

Keşci'nin arkasında artık MÜSİAD–Koç ittifakı vardı. "Gümrük Birliği'ni en çok ben istiyorum" demek pek inandırıcı değildi. Nitekim, sektörün önemli bir bölümü yani, "Koç–MÜSİAD" ekseninin dışına çıkabilenler, Okan Oğuz'a destek vermeye başladılar. Küçük ve Orta Ölçekli Sanayiciler Derneği (KOSDER), Triko Sanayicileri Derneği (TRİSAD), Çorapçılar Meslek Grubu ve Değişim Grubu Okan Oğuz'a destek açıklaması yaptılar.

Sektör temsilcileri saflardaki yerlerini almaya başladılar. "Oğuzcular", "Keşciciler" diye değil elbet... Gümrük Birliği sürecinin başlamasını isteyen küçük ve orta boy firmalar; Koç, Şahinler, Öztek ve Örsa gibi sektörün devleri ile MÜSİAD'a karşı yerlerini aldılar. Çekişme, bir başka açıdan "küçükler–büyükler" savaşına da dönüştü.

16 Mart 1995 tarihinde, Polat Renaissance Oteli'nde toplanan İHKİB Genel Kurulu, toplantı salonlarından, gazete sütunlarına kadar uzanan geniş bir alanda süren çekişmenin buluşma noktası oldu.

Güngör Keşçi'nin listesinde Koç'un, Şahinler'in, Öztek'in, Örsa'nın ve MÜSİAD'ın temsilcileri vardı. Okan Oğuz'un listesinde ise trikocu, çorapçı, öteki küçük ve orta boy firmaların temsilcileri...

Kamuoyuna yansıyan görüntü, seçimin çekişmeli geçeceği şeklindeydi. Oysa öyle olmadı. Okan Oğuz'un listesi oyların yaklaşık yüzde 70'ini, Güngör Keşci'nin listesi ise yüzde 30'unu aldı.

Gümrük Birliği'ne karşı olanlarla, sürecin geciktirilmesini isteyenlerin ittifakı, Gümrük Birliği yanlılarına yenilmişti...

## Çarpışan listeler

**Okan Oğuz'un listesi**

Okan Oğuz (Miro Tekstil), Tahir Gürsoy (Mithat Giyim), Erkan Ayan (İpaş İplik), Mustafa Tan (Simge Tekstil), Mürsel Fenercioğlu (Solo Modern Triko), Fuat Çakır (Sunkoteks), Hülya Durmaz (Hülya Durmaz Konfeksiyon), Kayaalp Cinel (Mekateks), Yusuf Doğan (Görüm Konfeksiyon), Burhan Gürel (Penyelüks), Firuzan Gates (Öztay Tekstil), Sema Küçüksöz (Sema Giyim), Can Dikmen (Vipeks Tekstil), Hasan Figen (Modateks), Necip Öztaş (Öztaş Çorap), Adil Uzer (Töztaş Triko), Ahmet Tez (Rota Tekstil), Göktürk İnan (Tekspo Tekstil), Erol Yazgan (Mona Tekstil), Nuri Artok (Teneks Tekstil), Taner Müftüoğlu (Ereks Konfeksiyon), Mahmud Sümen (Elif Tekstil)

**Güngör Keşci'nin listesi**

Güngör Keşci (Gals Tekstil), Veysi Balin (Balinler), Atilla Alptekin (Bozkurt Mensucat), Hüseyin Şahin (Şahinler Mensucat), Erol Serdar (Beyser Tekstil), Ferhat Kalsın (Murat Tekstil), Koray Onan (Öztek Giyim), Erdoğan Ramoğlu (Enteks), Mehmet Kumbaracı (Tekinel Bebe), Bekir Gülal (Ginto Tekstil), Mete Serdengeçti (Ultra Giyim), Umut Oran (Domino Giyim), Abdullah Gümüş (AG Tekstil), Selman Bilal (Hakkı Bilal Tekstil), Selma Öksüz (Profteks), Cemal Bilgingüllüoğlu (Ceseka Tekstil), Ruhi Tekin (Kardelüks Tekstil), Mustafa Sert (Örmeteks), Yakup Toksöz (Örsa Dış Ticaret), Zeki Kurel (Kureller Tekstil), Ahmet Çetinkaya (Saray Örme), Lütfi Kadırgan (Cons Tekstil).

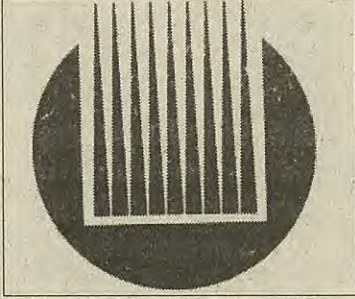
# 'Arpalık bankalar' paylaşıldı

## CHP'nin aldığı TKB 'mefluç' durumda...

**Ekonomi Servisi**– Özelleştirme kapsamındaki kamu bankaları üzerinde hükümetin iki ortağı DYP ile CHP arasındaki paylaşım savaşı Merkez Bankası ile Kalkınma Bankası'nın CHP kontrolüne geçmesiyle son buldu. Başta Ziraat Bankası olmak üzere, kamu bankalarına gözünü diken CHP, iki bankayla yetinmek zorunda kaldı. CHP, Merkez Bankası ile ekonomide prestij sağlamayı, TKB ile de ekonomide kadrolaşmayı sağlamayı amaçlıyor.

DYP ile CHP arasında sürdürülen hükümet pazarlığında Merkez Bankası'nın CHP kontrolüne geçmesine fazla direnmeyen DYP, iş "oy potansiyelli" diğer kamu bankalarına gelince kolay teslim olmadı. Çiller'in geri adım atarak, Kalkınma Bankası'nı da CHP kanadına vermesi ile sorun çözüldü.

İki parti arasında kıyasıya pazarlıklar yapılmasının altında, ekonominin ve bu bankaların daha iyi yönetilmesi kaygısı yatmıyor. Hükümetin küçük ortağı, kamu bankalarını, arpalıkları ve





bu bankaların idaresindeki fonlardan kaynaklanan gücü ele geçirmek için istiyor. Her iktidar değişiminde bu bankaların yönetim kurullarında yer alan yaklaşık 80 kişilik kadro iktidar yanlılarıyla dolduruluyor. Bu savaşın tozu bulutu arasında, CHP hükümetin gündemine asıl oturulması gereken demokratikleşme paketini de uyutuyor.

**TKB iflasın eşiğinde**

CHP'nin "ekonominin yönetiminde söz sahibi olmak" iddiasıyla kontrolüne aldığı Türkiye Kalkınma Bankası bundan önce gündeme usulsüz krediler, batık bankalara para kaptırma ve yönetim yolsuzluklarıyla gelmişti. Banka 1993 yılında 600 milyar, geçen yıl da 4.1 trilyon lira zarar ederek özkaynaklarını tümüyle yitirdi. Görevi, özellikle turizm ve sanayi sektörlerine orta ve uzun vadeli yatırım kredisi kullandırmak olan TKB, 6 trilyon liraya varan geri dönmeyen kredileri ve yüksek zararları yüzünden bu işlevini uzunca bir süredir yerine getiremiyor. CHP'nin, TKB'yi ekonomik karar ve uygulamalarda etkin olarak kullanabilmesi için, bu bankaya çok kısa süre içinde Hazine'den önemli bir sermaye transferi sağlanması ve yatırımların teşvikindeki işlevinin artırılması gerekiyor.

Geçen yıl, tasfiye edilen bankalarda batan paralarıyla kamuoyunun gündemine gelen bankanın, teşvik politikalarının uygulanmasındaki ağırlığı da önceki yıllara göre büyük ölçüde azalmış bulunuyor. TKB geçmişte daha çok, yatırımlara teşvik primi ödemelerine ve fon kaynaklı kredi kullandırılmasına aracılık ediyordu. Yatırımlara yönelik prim ve kredi türü destekler azaltılarak, vergi ağırlıklı teşviklere dönüldüğü için TKB'nin teşvik uygulamalarında da fazla ağırlığı bulunmuyor.

Bu özellikleriyle TKB, CHP'nin kendisinden beklentilerini gerçekleştiremeyeceği gibi, partinin kurmaylarının başını epeyce ağrıtacağa benziyor.

### Hangi bankaya neden talip oldular?

Merkez Bankası: CHP ekonomi yönetiminde daha fazla söz sahibi olmak için Merkez Bankası'nı istedi ve aldı. Ancak bununla birlikte, IMF'ye verilen sözler nedeniyle para politikaları zaten belirlenmiş durumda olduğundan, CHP için Merkez Bankası'nın sadece prestij anlamına gelmesi çok muhtemel.

T. Kalkınma Bankası: Uzun pazarlıklar sonucu CHP'nin kontrolüne verilen TKB, hükümetlere yakın kişilere verilen kredilerle ünlü. Banka, yıllardır DYP'nin mali kaynaklarını en çok kullandığı bankalar arasında yer alıyordu. TKB'nin adı, geçtiğimiz yıl kapatılan Marmara Bank, Impexbank ve TYT Bank'ta batan 33 milyon dolarla duyulmuştu.

Ziraat Bankası: CHP köylü–çiftçi kesimine de seslenebilmek için en büyük kamu bankası olan Ziraat Bankası'nı da istiyordu. Ancak, bu bankayı ele geçirmek, gücünü bu kesimden alan DYP'nin oy potansiyelini de elinden almak anlamına geldiği için DYP kesinlikle karşı çıktı.

Etibank: DYP'nin Merkez Bankası dışında, CHP'ye vermeye istekli olduğu tek banka Etibank oldu. Özelleştirme kapsamında olan, 1994 yılında 5 trilyon lira zarar eden bankanın ekonomide fazla bir etkisinin olmaması nedeniyle CHP buna razı olmadı.

Halk Bankası: Merkez Bankası'nın yanısıra güçlü bir kamu bankası daha isteyen CHP'nin adayları arasında küçük esnaf ve sanatkarlara kredi açan Halk Bankası da yer alıyordu. Bu özelliği ile halen en önemli arpalıklar arasında bulunan ve yaklaşık 750 bin esnaf ve sanatkara kredi kullandıran bankayı DYP CHP'ye kaptırmadı.


SELDA BAĞCAN

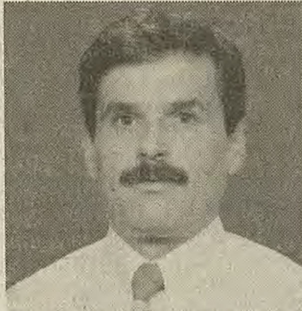
TÜRKÜLERİMİZ 1



1- Sivas ellerinde sazım çalınır.
2- Gesi bağları.
3- O günler.
4- Adaletin bu mu dünya.
5- Tatlı dillim.
6- Çemberimde gül oya.
7- Yalan dünya. (Selda / Moğollar)
8- Kalenin dibi. (Selda / Moğollar)
9- Anayasa (Selda / Moğollar)
10- Mapusanelere güneş doğmuyor.
11- Dane dane benleri.
12- Bülbül.
13- Bölemedim felek ile kazumu.
14- Mapusane içinde.
15- Eyvah gönül.
16- Altın kafes.
17- Nem kaldı (Selda / Kardeşler)

SON KASETİ ÇIKTI

MAJÖR MÜZİK YAPIM Tel. (0 212) 527 61 2

**HÜSEYİN KORKUT**

esmer delikanlılığımıza
vurunca güneş gibi,
parıldardı güleçliğinde beyaz
incileri ağzında...
Ve "Melodi"
yüzmekte midir şimdi,
güneyin sevgi dolu mavi
sularında...

ŞENOL MORGÜL MUSTAFA ERDEMLİ
GÖNÜL MORGÜL ERDİR ÇIVMAZ
A.İHSAN ÖZKÖK BÜLENT GİRGİNEL
MÜFİT OKBAY

## Burjuvazi, demokrasi ve devlet

Korkut BORATAV

Türkiye'deki "sivil toplumcu" tezlerin aşağı yukarı tümü örtülü veya açık bir biçimde burjuvaziye, uygarlaştırıcı, demokratik ve (ekonomik işlevleriyle) dinamik bir rol atfediyor. Bu görüşlere göre tüm kötülüklerin anası ve babası olan "devlet", hem toplumdan (yani "burjuvaziden") kaynaklanan demokrasi özlem ve eğilimlerini engellemekte; hem de olağanüstü bir rant yaratma mekanizması oluşturarak, kaynakları israf etmekte; gelir dağılımını bozmakta; sistemi yozlaştırmaktadır.

Burada biri siyaseti, diğeri iktisadı ilgilendiren iki tartışma alanı var: Devlet aygıtının belli noktalarında yoğunlaşan anti–demokratik ve karanlık odakların oluşumuna burjuvazinin katkısı olmuş mudur? Ve devletin avanta yaratan mekanizmalarının oluşumu sermaye sınıfından bağımsız mı gerçekleşmiştir?

Bunlar kısa bir yazıda yanıtlanması mümkün olmayan sorulardır. Ancak, burada kısa bir iki değinme yapmakla yetineceğim.

Emniyet, MİT ve TSK içinde karanlık ve anti–demokratik odakların ve kurumlaşmaların 12 Mart ve 12 Eylül darbeleriyle ve sıkıyönetim uygulamalarıyla güçlendiği herkesçe biliniyor. Ancak, askeri darbelerin oluşumu ve gelişme biçimleri ile, iş çevreleri arasındaki ilişkileri incelememiz gerekiyor. Uzağa gitmeye gerek yok: 12 Eylül darbesinin ve askeri rejimin uygulamalarının iş çevreleri tarafından nasıl alkışlandığını hatırlamak için 1980 Eylül'ünü izleyen aylarda TÜSİAD, TOBB ve TİSK gibi işveren kuruluşlarının örgüt olarak veya yöneticileri ağzıyla verdikleri demeçleri içeren hızlı bir basın taraması yeterli olacaktır. Burada, sadece askeri hükümette başbakan yardımcısı olan Özal'ın iktisat politikalarının değil; üç yıl boyunca Türkiye fikir ve siyaset hayatını karanlığa sürükleyen devlet terörünün de alkışlanmasını ve teşvik edilmesini kastediyorum. Türkiye iş aleminin "büyük ağa"sı Vehbi Koç, 12 Eylül'den üç hafta sonra Kenan Evren'e yolladığı (ve Mustafa Sönmez'in Kırk Haramiler adlı kitabında tam metni yer alan) mektupta "solcular... memleketi yıkmak için... yeniden harekete geçmişlerdir. Bunlara karşı uyanık olmalı ve teşebbüsleri muhakkak engellenmelidir" tavsiyesinde bulunuyordu. Bu önerinin hangi yöntemlerle uygulandığını, 12 Eylül rejiminin sillesini yiyenler ve örneğin Koç'un pek çok işyerindeki sendika liderleri yakından biliyorlar.

> Toplumun en karanlık güçlerine teslim oluveren siyasi iktidarların oluşumuna burjuvazinin katkılarını tekrar hatırlamamız gerekiyor. Bunları yapmadan "Genelkurmay Başkanlığı niçin M.S. Bakanlığı'na bağlanmıyor?" türü yapay sorunlarla dolu bir gündemle devleti eleştirmek "abesle iştigal"dir.

"Devlet eliyle yaratılan avantaların seçkin iş çevrelerine dağıtılması" yöntemlerinin büyük ustası ise hiç şüphesiz (Türkiye'ye "serbest piyasa ekonomisi"ni de armağan eden) Turgut Özal'dır. Peki, Özal askeri rejimin kilit noktasına gökten zembille mi indi? Dört yıllık DPT Müsteşarlığı boyunca teşvik mekanizmaları sayesinde iş çevreleri ile yakın göbek bağları oluşturan; sonraki yıllarda Sabancı'nın genel koordinatörü, MESS başkanı, TÜSİAD üyesi olan; 1980 yılının ocak–eylül ayları boyunca generalleri 24 Ocak modelinin faziletleri konusunda eğiten Özal "sınıflar–üstü" müdür? Vehbi Koç'un darbe sonrasında Kenan Evren'e yolladığı mektupta yer alan, "Turgut Özal... bu nazik dönemde mevcudun içinde meselelerimizi en iyi bilen insandır (ve) dedikodulara bakmadan kendisini tutmakta fayda vardır" övgüsü herhalde tesadüfi değildir.

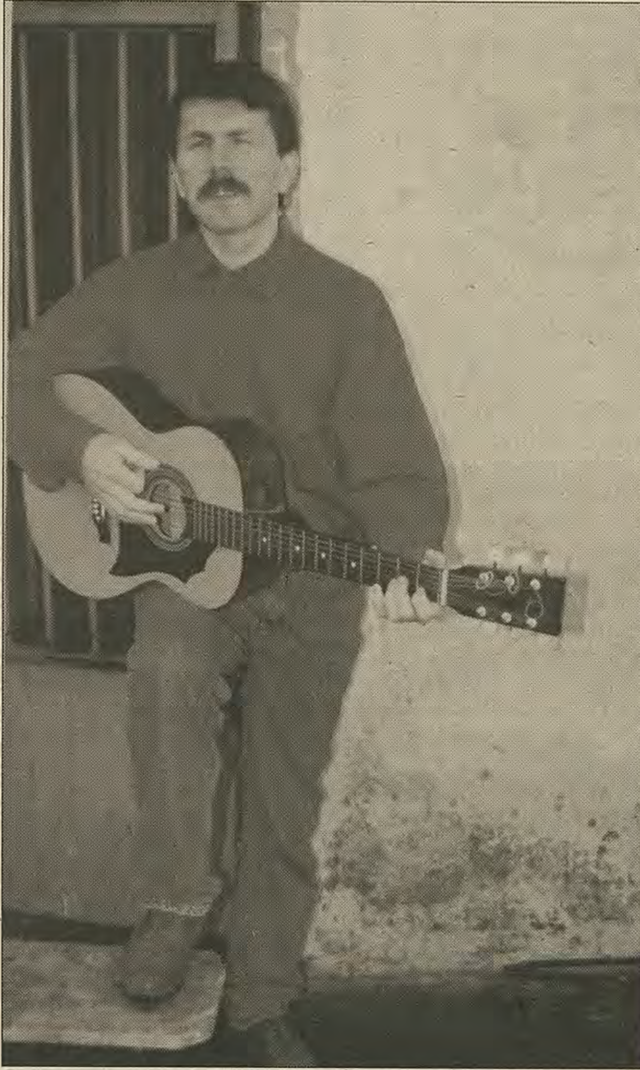
Yanlış anlaşılmasın: Burjuvazi geçmişin günahlarını ebediyen taşımak zorunda değildir. Ancak, bunların aşılması ciddi özeleştiriyi ve eski alışkanlıklardan vazgeçildiğine ait güçlü kanıtları gerektirir. Demokrasi konusunda bu türden bir özeleştiri ile henüz karşılaşmadık. Devleti soyan avanta rejimi ise, Türkiye'de liberalizm geliştikçe ve burjuvaziyle siyasi iktidar arasındaki bağlar güçlendikçe pekişmektedir. Son yılların vurgun ortamına doğrudan katkı yapan kamu görevlilerinin ise, geleneksel bürokratların değil, iç ve dış sermaye çevrelerinin içinden çıkıp kamu yönetimine yerleştirilmiş "prensler"in saflarından çıkması; bunlardan yararlanan işadamlarının ise, siyasi iktidarın en üst kadroları ile içli dışlı olan TÜSİAD üyelerinden oluşması gözden kaçmamalıdır.

Kısacası, geçmişte ve bugün Türkiye burjuvazisinin demokrasi kültürünü ne derecede benimsemiş olduğunu incelememiz gerekiyor. Böyle bir çözümlemede demokrasi ile modernliği (ya da kozmopolitliği) birbirine karıştıracak izlenimsel yanılgılardan kaçınmamız şarttır. Keza, aynı burjuvazinin, devleti yozlaştırıcı ekonomik alışkanlıklarının, onbeş yıldan beri ısrarla sürdürülen "liberal" bir ekonomik modele rağmen gerilemek bir yana, niçin daha da pekiştiğini sorgulamamız gerekiyor. Nihayet, demokratik dönüşümleri bir türlü gerçekleştirmeyen; hatta pek çok alanda Türkiye toplumunun en karanlık güçlerine teslim oluveren siyasi iktidarların oluşumuna burjuvazinin yaptığı katkıları tekrar ve tekrar hatırlamamız gerekiyor. Bunları yapmadan "Genelkurmay Başkanlığı niçin M.S. Bakanlığı'na bağlanmıyor?" türü yapay sorunlarla dolu bir gündemle devleti eleştirmek sadece ve sadece "abesle iştigal"dir.

# Grup Yorum ve 'devrimci müzik'

▼ Verdikleri politik mücadeleyle özdeşleşen bir estetik oluşturmuşlar. Bu estetik önemli bir kitleyi yakalıyor, etkiliyor. Latin Amerika'nın İnti İllimani'sinden çok Quilapayun'unu çağrıştırıyorlar. Özellikle de ilk dönem Quilapayun'unu. Melodik öge bu tür Latin devrimci gruplarda çok daha ön plandaydı.

Orhan KAHYAOĞLU



Kemal Sahir Gürel Çorlu cezaevinde yatıyor.



Grup Yorum İnti İllimani'den çok Quilapayun'unu çağrıştırıyor.

Son on yılın Türkiye'de hızla çok boyutlulaşan müzik ortamında, en özel yere sahip topluluklardan biri Grup Yorum'dur. Grup, yaptığı çalışmalarla, "devrimci müzik" kavramını tekrar gün ışığına çıkarmıştır. Bu kavramın birden fazla tanımı yapılabilir. Ama, bu kavram aslında tüm dünyada iki ana farklı yorumla değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki, müziğin kendi yapısında gerçekleştirilmesi; bu kavrama, o güne dek benzerine hiç rastlanmamış bir müzikal boyut taşımasıdır. Müziğin, melodi, ritim ve doğaçlamayı kucaklayan karakteristik yapısına köktenci bir biçimde müdahale eden sanatçılar çıkmıştır ortaya. Bu, müziğin kendisinde yapılan bir devrimdir. Kural tanımazlıkla yetinilmeyip, müziğin akışını apayrı bir mecraya kaydıranlar olmuştur. Yapıtlarını yalnız müzikal değil, epistemolojik bağlamda da farklı bir yapıya sıçratmışlardır. Bu deney ve ulaşılan sonuçlar, tüm dünyada "devrimci müzik" kavramı içinde değerlendirilmiştir.

"Devrimci Müzik"in ikinci ana yorumu ise, müzikal değil politik çehrelidir. Yani bu müzik, politik mücadelenin kopmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir.

İçinde yaşadığımız sistemin iyileştirilmesi, adilleştirilmesi değildir, hedef; köktenci bir çözümdür. Yepyeni ve farklı bir sistemin yeni baştan inşa edilmesi düşlenmektedir. "Devrimci müzik", yapılan mücadelenin kopmaz bir parçasıdır. Sözlerdeki geleceğe ilişkin inançlar, tasarımlar ve düşler bu müziğin ayrılmaz bir parçasıdır.

Grup Yorum'un müzik çizgisini, "devrimci müzik"in ikinci yorumu içinde düşünmek gerekir. Türkiye'de böyle bir müzik tutumunun içinde varoluşunu sürdüren sayısız grup ve sanatçıdan sözedilebilir. İşte tam bu çizgi içinde, Grup Yorum, kendini hemen önemli bir noktaya yerleştirmeyi başarır. Şarkı sözlerinde kökten eleştiri ve ideallerinden ödün vermezken; müzikal düzeyde de kendilerini devamlı geliştirmekte, yetkinleştirmektedirler. Türkiye'de bu çizgideki grup ve sanatçılarla farklı nedenlerle oturmuş bir istikrar yakalamak pek mümkün olamamaktadır. Yorum ise, yaklaşık on yıldır tempolarını hiç düşürmeden üretimlerine devam ederler. Her albümlerinde, yeni ve farklı bir müzikal açılımla karşı karşıya kalırsınız. Devletin ve çeşitli kurumların gruba yaptıkları baskının haddi hesabı yoktur. Konserlerine müdahale edilir, izin verilmez. Üyeleri soruşturmalara, gözaltına alınır. Aralarında tutuklananlar olur –ki grubun belki de en önemli üyesi Kemal Sahir Gürel cezalandırılıp, hapiste yatmaktadır–. Ama tüm bu engellere rağmen, Yorum, çalışmalarını büyük bir istikrarla sürdürüp, birbirinden önemli yeni bestelere imzalarını atarlar. İnsan böyle bir ortamda, grubun, örneğin son çalışması "İleri"de en azından müzikal bir düşüş bekler ve bu da kaçınılmazdır. Ancak, "İleri" adlı bu son çalışmayı dinlediğimde, gruba şaşkınlık ve biraz da hayranlıkla baktığımı söyleyebilirim. Grubun kadrosu devamlı yenilenir. İşin ilginci, bu yenilenme grubun istikrarını hiç zedelemez. İşte, grup, bütün direnç ve inadıyla müzik serüvenini başarılı bir biçimde sürdürmektedir.

### İleri'nin tadı

Beni, bu yazıyı kaleme almaya iten, son albümleri "İleri"den aldığım tat ve duyduğum şaşkınlıktır. Böyle bir müzik yorumuna herşeyiyle sahip çıktığını söyleyemem. Müziğin yalnızca farklı bir sistem adına kurgulanmasının kendiliğinden birtakım eksiklikleri beraberinde getirdiği düşüncesindeyim. Ancak, tüm bunlara rağmen Grup Yorum, müzikal ufkunu "İleri" adlı albümünde kıyasıya genişletmiştir. "Çağdaş Halk Müziği" kavramıyla tam bütünleşmese de, çağımızın müzik ruhunu es geçmeyip; ezgilere özgün bir müzikal kişilik taşımaktadır. Özellikle, "Göç Destanı" ve "Dersim'de Doğan Güneş" adlı parçalarda, çağdaş ve rafine bir müzikal dokuyu yakalar grup. Dramatik balad niteliğindedir bu iki parça. "Göç Destanı"nın çizdiği müzikal çehre, grubun altyapıya gösterdiği özenin en açık ifadesidir. Grupların, müzikte ulaştıkları yere en iyi yanıtı bence hep enstrümantal besteler verir. Grubun müzikal doygunluğunu tüm çıplaklığıyla bu bestede yakalamak mümkün. Bu parçada kemanın, "Dersim'de Doğan Güneş"te ise, bağlamanın anlatımcı gücü dikkat çekmektedir. Üstünde durduğum bu ikinci parçanın bence çok özel bir yanı daha var: Grup Yorum'u içinde düşündüğüm "Devrimci Müzik" kavramı içinde, belki de dünyada yazılmış en önemli bestelerden biri olduğu söylenebilir. Bu müziğin de kendine özgü bir estetiğinin olabileceğine en çıplak yanıttır.

Her albümünde olduğu gibi, Grup Yorum, bu çalışmada da devlet terörüne tepkilerini tüm derinlikli duygularıyla parçalarına taşır. Yargısız infazlara duyduğu isyan bazı parçalarda hemen hissedilir.

"Bağcılar'da Üç Karanfil" olsun, "Ayşe Gülen'e Ağıt" olsun, bu tepki ve ruh halinin açıkça müziğe taşınmasıdır. Yakılan ağıtlarda, müzikal altyapı neredeyse kusursuzdur. Sözlerin yanında, tepkilerin müzikle de nasıl dile getirilebildiğini gözler önüne sermektedirler. Günümüzün duyarlılığından yola çıkarak, Kürtçe şarkılara da yer vermişler "İleri"de. Özellikle "Hernapeş"in şimdiye dek dinlediğim en iyi yorumudur, yapılan. Yakın geçmişin en ürkütücü olaylarından biri olan Lice terörünü de "Yangınlar İçinde Vatanım" adlı parçayla tekrar gündeme getirmişlerdir. Bu olayların hiçbir zaman hafızalardan silinmeyeceğini müzikleriyle belgelemişlerdir. Bu parçalarda, müzikalitenin ikinci plana düşmemesi, Yorum'un ayrıcalıklı yanını göstermektedir.

Yorum'un müziğinde, ulusal duyarlılık hep ön planda. Ezilen insanların duyarlılıkları müziklerinin hep parçası olmuş. Bu arada, geleceğe ilişkin düşlerden de ödün vermiyorlar. "Dünya Halkları Kardeştir" ve "Selam Olsun" gibi parçalarda eşit bir dünya projesi, geleceğe olan inançları ön plana çıkıyor. Müzikal açıdan bu parçalarda pek yeni bir boyut olduğu söylenemez. Bu parçalar, dünya devrimcilerine yolladıkları selamlar niteliğinde. Özgün birer beste olmaktan çok, marş niteliğinde şarkılar. Kendi politik bakışlarının açık bir özeti olarak hazırlanmışa benziyor. Bu düşe sonuna kadar saygı duyanlardanım. Ancak, bu parçalar müzikaliteyi kendi yapısından itiyor, dışlıyor. Bu parçaları, duygulanarak ya çok seviyorsunuz, ya da benimseyemiyorsunuz. Ben, müzikte, sözlerin, çok özel durumlar dışında, bir yere kadar "anlatımcı" olabileceğine inananlardanım. Ama, şunu da biliyorum, marşlar da bundan farklı yazılamaz, söylenemez.

Bu kısa değerlendirmelerin sonucunda söylemek istediğim şu: Grup Yorum Türkiye coğrafyasında "devrimci müzik"in en iyi yapan, en iyi yorumlayan grup. Verdikleri politik mücadeleyle özdeşleşen bir estetik oluşturmuşlar. Bu estetik önemli bir kitleyi yakalıyor, etkiliyor. Latin Amerika'nın İnti İllimani'sinden çok Quilapayun'unu çağrıştırıyorlar. Özellikle de ilk dönem Quilapayun'unu. Melodik öge bu tür Latin devrimci gruplarda çok daha ön plandaydı. Özellikle İnti İllimani'nin müziklerinin yüzde 70–80'i hep enstrümantaldir. Yani, anlatımcı olan hep melodiler, ezgiler olur. Grup Yorum'da, bugün artık bir söz–müzik dengesi kurulmuş durumda. Ama, anlatım ögesi olarak sözlerin daha çok ilgi gördüğü düşüncesindeyim. Yorum'un Latin müzik renklerinin olduğu bazı parçalarında bile, söylenecek sözleri hep daha önemli. Ama şunun da farkındayım, Grup Yorum Türkiye'de yaşıyor, bu kültürün halk müziği ezgilerinden esinleniyor. Bu müziğe çağdaş bir kişilik kazandırmaya çalışıyor. Bunun yanında, söyleyeceği sözden hiç kaçınmıyor. Böyle bir doygun noktadan sonra, Grup Yorum'un enstrümantal parçalarının çoğalması benim büyük arzularımdan biri. Yeni bir sistem, yeni bir kültürün oluşmasında müzik kulağı ve terbiyesinin de sözler kadar –belki yer yer daha da önemli– değer taşıdığına inanıyorum. Grup Yorum, Türkiye'de üretilen müzik ortamında bugün benzersiz bir figür olarak değerlendirilmeli. Keşke, her grup, bu kadar inatçı, bu kadar dirençli ve istikrarlı olsa! Artık bir "okul" niteliğindeki Grup Yorum'un daha uzun yıllar üretimini sürdürmesini isteyen ve bu mücadelelerine saygıyla bakanların sayısının çoğalmasını arzu edenlerdenim..




# Sol anahtarlı portede koşan sanat treni...

**▼Grubun "birinci kemanı" Kemal Sahir Güzel, Çorlu cezaevinde "kelepçeli müzisyen" olarak hükümlü. Şu günlerde ise, "aldırma gönül aldırma" diyerek gün sayıyor. Elif Şumru Güzel yurtdışında ve "sıla gözle" kendisine ulaştırılacak "prova şarkıları" bekliyor. Ülke içindeki diğer elemanlar ise "serbest" müzik yapıyor.**

**Kültür Sanat** - "Türkü için en iyi okul yaşamdır; ama birlikte tüketilmiş başkalarının yaşamı, yani uzaktan izlenmiş başkalarının yaşamı değil. Poblaciones halkı üzerine birçok çalışma yapılabilir. Ama büyük bir sanatçı kesinliği gerektiriyor, özellikle de ormanın içinde bizi körleştiren ve görmemizi engelleyen entellektüel gözboyamalardan (yanılsamalardan) uzak tutacak bir sanatçı kesinliği... Sanatçı ve sanatçı olmayanlar olarak sadece "emekçi" olmak için çalışmalıyız; tüm birşey yaratanlar gibi, toprağı süren ve tohum atan, halı tezgahında ilmek tutan, torna tezgahında çalışan, demir işleyen, balık ağı dokuyanlar gibi."

Şili'de bir stadyumda elinde gitarıyla şarkılar söylerken Pinochet'nin müridi faşistler tarafından öldürülen Victor Jara'nın bu sözleri, İnti İllimani'nin bir kasetinin kapağında yer alıyor.

Grup Yorum üzerine yazarken Jara'nın belirttikleri ile bir ilişki var denebilir: "Gözboyamalardan uzak, sanatçı kesinliği... Dışarıdan biri olarak değil, içeriden biri olarak yaşanmış hayatların sanata dökülmesi... Ve sanatın kendi özgün varoluşu içinden şekillenmesi...

Ve Grup Yorum... Artık büyümüş... İki elin parmakları kadar yaş yaşamışlar. Onlarca eleman değişmiş. Kendi yolunda yürümeyi yeğleyenler çıkmış. Ve işin doğası gereği devletin yol kesme marifetleri; gözaltılar, cezaevleri, yasaklar, özcesi her türlü melanet gündeme getirilmiş... Ama Grup Yorum denen 'sanat treni', kendi bildiği raylarda kendi tarzınca sürekli yolculuğunu sürdürmüş...

### Seyyah olup bu alemde gezen notalar

Grup, çalışmalarını ilginç bir serüven ile gerçekleştiriyor. Çünkü, çalışmaların bütün aşamalarında ilişkinin kurulabilmesi için "telden demirden geçmek", "sınırları aşmak" mecburen gerekiyor. Neden mi? Grubun "birinci kemanı" Kemal Sahir Güzel, Çorlu cezaevinde "kelepçeli müzisyen" olarak hükümlü. Şu günlerde ise, "aldırma gönül aldırma" diyerek gün sayıyor. Elif Sumru Güzel yurtdışında ve "sıla gözle" kendisine ulaştırılacak "prova şarkıları" bekliyor. Ülke içindeki diğer elemanlar ise "serbest" müzik yapıyor.

Gruba her yerden söz ve beste geliyor. Cezaevleri, dağlar, dinleyenleri, sempatizanları... Grup, bu ham malzemeleri yorumlayarak "Yorum ekolü"nün kolektif ürünü haline getiriyor. Yani herşey süreli seyir halinde, müzikte "es" var, onlarda yok...

İlişki kurulması, ürüne dönüştürülmesi başlıbaşına "zor bir zenaat." Kemal'in cezaevinde olması sorun. Ama sadece sorun. Kemal, açlık grevi yaparak içeriye bağlama, gitar ve org almayı başarmış. Böylece görüşçüler görüş günlerinde sadece "yeşil soğan ve karanfil kokan cigara" değil, "düş kokan" notalar da getiriyorlar Kemal'e. Kemal içerdeki "meastro" olarak gelen malzemeyi "hale yola" koyuyor.

Kemal'in düzenlediği kayıtlar bu kez ülkeleri aşarak yurtdışına Elif Sumru'ya gidiyor. Bazen ilginç tatışmalar günlerce ürüyor bu trafik içersinde. "Bu duvarlar vız gelir bize vız"ın, "vız"ının kendi tarzlarına ne denli uyup uymadığını tam onbeş gün tartışmışlar aralarında.

Notalar, sözler, kayıtlar elden ele dolaşıyor. Mücadele ve hayat yüklü bir sanat trenidir bu. Her aşamanın kaseti arşiv olarak mevcut.

Son çalışmaları "İleri", yüzünü Doğu'ya dönmüş bir albüm. Garp Cephesi'nin yanısıra Şark Cephesi'nde de neler olduğunu hissediyorsunuz dinlediğinizde. "Göç yolları" parçasında bu çok belirgin. "Dersim" parçasının öyküsü ise çok ilginç. Parçayı adresi bilinmez dağlardan bir gerilla gönderiyor. Ve bir hafta sonra öldürülüyor. Parçada gerilla kendi sesi ile tarihsel bir figür olarak yer alıyor ve tarihin kayıtlarına geçiyor. Genel efektler dışında ıslık ve sesler gerillanın orijinal sesi.

Ana kayıt bittikten sonra profesyonel stüdyoya giriliyor. Grup 330 saatlik profesyonel mesai yapıyor. Kasetlerde genellikle dokuz veya on şarkılık kayıt yapılmasına karşın Yorum oniki eser kullanıyor. Çünkü ticari düşünmüyorlar. Sadece Cumhuriyet, Hafta Sonu gazetelerinde yazı çıkmasına ve hiçbir televizyonda reklam klibi gösterilmemesine karşın son kasetleri ilk bir ay 150 bin satmış. Ayrıca Grup Yorum "seri satan"lar arasında... On albüm sürekli satıyor. Bir örnek vermek gerekirse, Zülfü'nün serisini 4–5 misli geçen bir satış düzeyindeler.

### Bunları biliyor musunuz?

Konser vermeleri yasak.. Beş yıldır İstanbul'da konser yapamıyorlar. Kıbrıs'tan "abi devlet'in görünür ve görünmez ricaları üzerine" feribotla apartopar sınırdışı edilmişler. Yapımcı Hasan Saltık'ın iddiasına göre, devletin aradan çıkması ve promosyona izin verilmesi koşuluyla İstanbul'da İnönü Stadyumu'nu sadece Grup Yorum doldurabilecek. "Ne Sezen Aksu'nun, ne de İbrahim Tatlıses'in kapasitesi buna yetmez" diye ekliyor Saltık. A Takımı ve 32. Gün Grup Yorum ile ilgili çekimler yapmış ama "bilinen nedenlerle" klipler gösterilmemiş.

İspanyollar kafileler halinde geldiğinde ellerinde "Grup Yorum" yazılı kağıtlarla kaset arıyorlar kaset piyasasında. Avrupa'da 30 bin kaset, 2 bin CD satışları var. İspanya/Bask'ta 2–3 bin kaset underground satmaya başlamış ve bunun "sebeb–i hikmeti" ve hangi "kaçgöç" yoluyla girdiği de bilinmiyor.

Grup genellikle parçalarını kimseye okutmuyor. Songül Karlı'ya verdikleri "Dağlara Gel Dağlara" 400 bin satmış. Kürdili dağlarda –Şıwân Perver'i geride bırakarak– en çok Yorum'un kasetlerinin dinlendiği de iddialar arasında

### BBC de Yorum sempatizanı!

Günün birinde Elen Colding imzalı bir faks geliyor BBC'den. Ümmü Gülsüm, Victor Jara gibi ünlülerin de içinde olduğu üçüncü dünya ülkelerinden sanatçılarla ilgili bir belgesel hazırlanacağı bildirilerek, Grup Yorum'un da doküman göndermesi isteniyor. Gerekli belgeler, dokümanlar gönderiliyor. Ve ilginç bir şey gerçekleşiyor BBC'nin ilgili kurumu diğer belgeselleri iptal ediyor ve sadece Grup Yorum belgeseline karar veriyor. Bu durum, Grup Yorum açısından, müziklerinin ve toplumsal hayattaki duruş biçimlerinin evrensel bağlamda da bir yere oturduğunun göstergesi olarak algılanabilir.

Grup şu anda Avrupa turnesinde konserler veriyor...

Çorlu cezaevinde hükümlü olan Kemal ise, belki de SÖZ'e yazısını yetiştirmeye çalışıyor.

Grup Yorum'un, sözleriyle müziğiyle hayata verdiği mesaj ne olabilir dersiniz?

Solcu solunda gerek, dersek yanılmış olmayız..


Grup Yorum elemanları bir çalışma sırasında: Nuray Erdem, Özcan Şenver, İrşad Aydın, Hakan Alak, Ufuk Lüker, Elif Sumru Gürel (Yurtdışı) Kemal Sahir Gürel (Çorlu Cezaevi)


Sadece Şili'de değil Latin Amerika ve dünyada ünlenen İnti İllimani grubunun bir plak kapağından figür. Biraz Aztek, biraz kızılderili...

# Spielberg iyi mi ediyor?



Necmiye ALPAY

Steven Spielberg, çok iddialı bir proje başlatmış: Tüm dünyada, yaşayan Yahudi soykırımı tanıklarının anlatılarını görsel tarih olarak kaydetmek.

Fransa'da yayımlanan Le Monde gazetesinin haberine göre Spielberg, 1997 sonuna kadar 50.000, yüzyıl (bin yıl mı demeli) sonuna kadar da 150.000 kişinin tanıklığını toplamayı hedefliyor. Şu an yaşayan toplam tanık sayısı ise (tüm dünyada) 300.000 kadar. Anlatılar çoklu elektronik ortamda saklanacak.

Geçtiğimiz 9 Mart'ta, projenin Paris "alıcısı"nı oluşturmak üzere, "Görsel–İşitsel Tarih Vakfı"nda bu amaçla oluşturulan ekip Fransa'ya gelmiş. Paris'teki CDJC (Yahudi ve Çağdaş Belgeleme Merkezi), çalışmalara katkıda bulunanlardan. Bu dolayımla, 15 Mart tarihli Le Monde gazetesi bütün bir sayfasını Spielberg'in projesine ayırdı.

Gazetenin haberine göre, çoklu ortamda (video–bilgisayar) arşivleme, gelecek kuşakların soykırım'ın anısını sonsuza kadar korumaları için bu kitlesel bilgilere kolaylıkla erişilmesini sağlayacak.

Anlatılar önce beş kutsal kentte toplanacak. Sonra diğer merkezlerde. Daha sonra da çoklu ortama geçirilecek: Gelecekte, bilgisayardan bu tanıklıklara ulaşmak isteyene, yaşına ve eğitim düzeyine göre ayrı uyarlamalar sunulacak.

Fikir, Spielberg'in kafasında, Schindler'in Listesi adlı film çekilirken oluşmuş. O sırada Polonya'da film için konuştuğu tanıkların anlattıkları, Spielberg'i altüst etmiş. Tanıklar "kameraya konuşur musunuz" sorusuna olumlu yanıt veriyorlarmış.

İlk yıl bütçesi 12 milyon dolar. Üç yıllık bütçe ise 50–60 milyon dolar kadar. Spielberg bu amaçla bir vakıf kurmuş: Görsel–İşitsel Tarih Vakfı. Gerekli parayı bu vakıf topluyor. NBC televizyonu ile, MCA–Universal ve Time–Warner gibi yapımcı şirketler de (Schindler'in Listesi'nin yapımcıları) katkıda bulunuyor. Tarihçiler, belgesel yapımcıları, tanıbilim uzmanları, akademisyenler, arşivciler, iletişim uzmanları işe koyulmuş...

Girişim kar amaçlı değil. Unutuşa karşı tarihsel ve eğitsel bir çaba olarak tanıtılıyor. Elde edilen gelir, vakfın çalışmaları için kullanılacak. Tanıklıklar kitap ve CD–rom olarak da yayınlanacak. Üç boyutlu bir elektronik sanal müze tasarısı da varmış.

Spielberg projesi, dünyayı 16 bölgeye ayırmış. Bunlardan herbirinde (Paris'te olduğu gibi) bir "alıcı" merkez kuruluyor, her merkez günde dört görüşme kaydediyor. Her görüşme, bir hazırlık seansının ardından iki saat sürüyor. Her teknik ekipte de bir gönüllü görüşmeci ile bir alıcı yönetmeni var. Görüşmeciler, tarihsel temel bilgilerin verileceği bir stajdan geçiyor.

Projenin başlatıldığı 1994 Ekim ayından bu yana ABD ve Kanada'da 1500 kayıt yapılmış bile.

Tanıklar, olabildiğince kendi yerlerinde, ve istedikleri dilde konuşuyor. Çekimin sonunda, ailesiyle biraraya toplanmalarına da çalışılıyor.

Tanıklara teşekkür için, çekimin kasete alınmış bir kopyası ile Spielberg'in teşekkür mektubu veriliyor.

Spielberg'in iyi niyetinden kimse kuşkulanmamakla birlikte, bazı soru işaretleri varmış. Yale Üniversitesi'nden Geoffrey Hartman, projenin boyutuna ve yöntemine ilişkin kaygılar taşıyormuş. Yale Üniversitesi işe daha önce koyularak, 300 tanık nezdinde 7500 saatlik bir çalışma gerçekleştirmiş: Tam onbeş yıldır süren bir çalışma. Hartman, Spielberg'in girişimindeki iki saatlik sınırlamayı, işlemlerin bilimsel denetimden yoksun olmasını vb. eleştiriyormuş. Spielberg ise, tanıkların bugün 70–80 yaşlarında olduklarını anımsatıyor: Çok kısa bir süre sonra çok geç olacak.



### Bir portre: Oskar SCHINDLER



Zwittau'da1908'de doğdu, 1938'de, Hitlerci Konrad Heinlein'ın Güney Almanya Partisi'ne üye oldu. 1939'un sonunda, Alman ordusu için emaye fabrikası kurdu. 1940'ta Krakow Gettosu'ndan 150 Yahudi işçi aldı. 1939'dan itibaren, Polonyalılar'a ve Yahudiler'e uygulanan şiddete tanık olan Schindler, yardıma karar verdi. 1942'de, SS gözetiminde bir kamp kurarak bin Yahudiyi barındırdı. Tutuklulara tıbbi bakım sağladı. Doğu cephesi batıya yaklaşınca Schindler de fabrikasını bırakmak zorunda kaldı. Brünnlitz'deki fabrikaya geçti ve 300'ü kadın olmak üzere bine yakın Yahudi iş.çi ile yüz Auschwitz tutsağını beraberinde götürdü. Tutsaklar, karısının bakımı ile sağlıklarına kavuştu. Bunlar savaş sonuna kadar hayatta kaldılar.Schindlerler 1945'ten itibaren mali sıkıntıya düştüler. Oskar Schindler, 1974'te Frankfurt'taki ölümüne kadar, yardım ettiği Yahudiler'in desteği ile yaşadı.

### Asıl eleştiri, Jean Michel Frodon'dan

Le Monde gazetesinin yukarıda özetlediğimiz sayfasında, "Bütün zamanların en büyük iki sinematografik başarısını kazanan (Schindler'in Listesi ve Jurassic Park) Steven Spielberg şimdi de "Anı'yı çekiyor" spotuyla, Henri Béhar ile Jacques Buob'un geniş haber yazısının

yanısıra, Jean Michel Frodon'un değerlendirmesi verilmiş.

Frodon şöyle diyor: "Özellikle, herşeyi kendine maletmek, herşeyi –dile sığmayanı bile– veri bankalarına yığmak isteyen o "saf yürekli" tavır, Hollywood'un hegemonyacı eğilimlerinin tipik ruh halini olduğu kadar, bilgiişlem'in totaliter itilimini yansıtıyor; Spielberg ise, bu ikisinin birleşmesinin başpapazı olarak ortaya çıkıyor. Bu tavır, tam da bellek mekanizmaları konusunda, bilinçsizce olduğuna inanmak istediğimiz tehlikelerle dolu: Yahudi soykırımı gibi bir olay karşısında, bilgisayara yükleme işi kitlesel bir etki, bir "perdahlama" yaratıyor, birbirine benzemeyen, sonsuzca sorunsal pek çok öğenin birleştirilmesini getiriyor."

"Böylelikle her tür perspektifleştirme olanağının yanısıra Naziler'in uyguladığı kırımın benzersizliğinin de hiçe indirilmesi tehlikesi (her tür 'olay'ın düştüğü, ancak, son raddede yer alma niteliğiyle bu 'olay'ın daha da köklü bir biçimde düştüğü tehlike), en azından, biraz geriye gitmeden benzer girişimlerde bulunulmamasını gerektiriyor."


GÖSTERİ / YAYIN / MÜZİK... Tel: (0212) 244 30 67– 249 99 29 Fax: (0212) 249 99 29

YAZIN

İslam ve Aydınlar

- SERVER TANİLLİ
- M. ŞEHMUS GÜZEL
- FAİK BULUT
- ERDMUTE HELLER
- ALİ KOÇ
- ENGİN ERKİNER

MART'95 SAYISI ÇIKTI

AVRUPA ve TÜRKİYE'DE YAZIN

TÜRKİYE: Başmuhasip sk. 10/6 34410 Cağaloğlu-İST Tel: (o 212) 522 37 56
ALMANYA: Kasselerstr. 1a 60486 Frankfurt-BRD Faks: (069) 625645

MOABİT HAPİSHANESİ NOTLARI
Erich Honecker




İnsanlaştıran, özgürleştiren kitapların adıyla;

'İskenderiye Kütüphanesi açılıyor'

Okuyorum, okuyorsun, okuyor; okuyoruz, okuyorsunuz, okuyorlar...
Evvel zaman içinde değil, şimdiki zamanda ZAMANE OKUR olmaya ne dersiniz?

İzmir Cad. Ihlamur Sok. Lale Apt. 12/12. ANKARA Tlf:(312)4193816




MASK-KARA TİYATROSU
Dario Fo
BİR ANARŞİSTİN KAZA SONUCU ÖLÜMÜ
Her Salı 19:30
Yer: Muammer Karaca Tiyatrosu
Yapım: Mask- Kara Sanat Atölyesi
Tel: 570 54 50
Son Beş Oyun

HAMLET KİTABEVİ
• KİTAP • KASET • CD • AKSESUAR



"Türkiye'nin 24 saat açık tek kitabevi"
Sıraselviler cad. No:15 Taksim - İSTANBUL Tel/Fax: 244 26 01

"Bu dünyanın her hali bana ne kadar bitmiş, bozulmuş, ne kadar tatsız, boş geliyor. Yazık ona yazık!" Hamlet

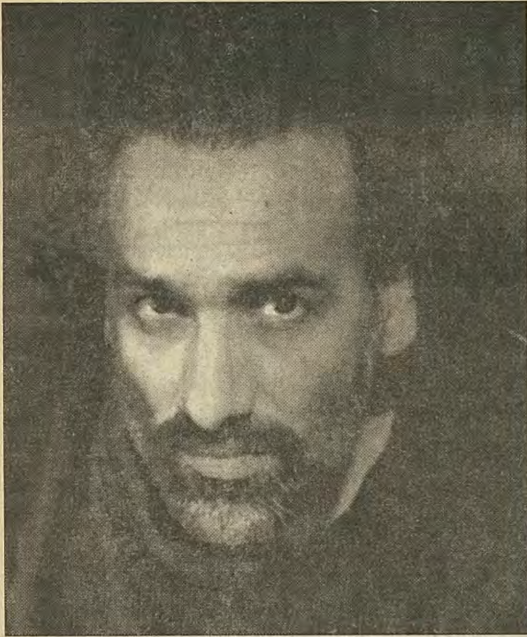
BULUNMAZ KÜLTÜR MERKEZİ



Pazartesi Söyleşileri
SUNAY AKIN
Fare Kapanındaki Ölü Kedi
27 Mart 1995
Saat: 19.00

Bugün ve hergün tiyatrolar günüdür. Hergün savaşım günüdür. Burjuvazi, hergün yaratıcılıklarımıza tuzaklar kuruyor. Bir saniye duraksamadan güzellikler yaratmak için savaşım vermeliyiz.

AZNAVUR PASAJI 212/8 GALATASARAY- İST. TEL : (0212) 513 74 31


Sinan Çetin


Bedri Baykam

# Son Kuvay-ı Milliyeci, 'Medya Maymunu'na Karşı

Muhsin KIZILKAYA

Gaziosmanpaşa'da polis halkın üzerine ateş açtı, 30'a yakın insan öldü. Yeni hükümetin eli kulağını geçti. Kürtler tarafından yıllardır kutlanan Newroz, bir kararnameyle onlardan alındı, yine bir kararnameyle Türk dünyasına armağan edildi. Çeçen İnguşya'dan Mesketistan'a kadar bütün Türk hakanları, başbuğları Ankara'ya getirtilerek, Meclis bahçesinde at koşturup, kımız içirildi; Newroz'a "TSE" damgası vuruldu. Ordu aylarca süren bir hazırlık sonucu, PKK'yi aramak üzere kendini Kuzey Irak dağlarına attı. Toplum bir yanda bütün bu olup bitenlerle, hem de bir hafta içinde uğraşırken, gündemin tam ortasına, bu hengamenin içine bir başka tartışma düşüverdi. Deha çocuk, büyük ressam, son Kemalist, bulunmaz laik Bedri Baykam ile, yine dahi çocuk, kardeşinin deyimiyle "medya maymunu", klip yönetmeni, ulusa sesleniş direktörü Sinan Çetin, "Bay E" filminin senaryosu yüzünden birbirine girdi. (Baykam'ın iddiasına göre Çetin, "Bay E"yi, kendi senaryosu "Bayağı Film"inden çalışmıştı.) Karşılıklı basın toplantıları düzenlendi. Bu "önemli" hadiseye de, Kuvay-ı Milliyeci gazete Cumhuriyet ile İkinci Cumhuriyetçi, beyaz solcuların gazetesi Yeni Yüzyıl sayfalarını açtı. Cumhuriyet, Sanat Sayfası'nın hemen hemen tümünü bu önemli "kültürel hırsızlık" tartışmasına ayırdı. Bedri Baykam'ı aslanlar gibi savundu. Birinci Cumhuriyet bunu yapar da, İkinci Cumhuriyet boş durur mu? Yeni Yüzyıl da, yazı işleri müdürlerinin hayatını filme aktaran Sinan Çetin'i savunmak için harekete geçti. Basın toplantısından sonra Bedri Baykam, Sinan Çetin'i Plato'sunda ziyaret etti. Aralarında aşağıdaki diyalog başlarken, teybimiz çalışıyordu.

–Bana bak Sinan, Bay E'yi benim senaryom Bayağı Film'den çaldın. Bağımsız Savcı Nusret Demiral'a vereceksin bunun hesabını.

–Saçmalama Bedri. Ben Bay E'yi, beyaz Türk, büyük entellektüel, değerli gazeteci, aynı zamanda yazı işleri müdürü İsmet Berkan'ın hayatından yola çıkarak, tamamen özgün bir şekilde 3 aylık oğluma yazdırdım.

–Böyle laflara karnım tok benim. Bu filmi seyreden herkesin takdir ettiği gibi, bu senaryo tam da benim stilim.

–Stilinmiş. Senin stilin karı güreşi. Bar açılışında güreştirdiğin kadınları bütün camia konuşuyor.

**Deha çocuk, büyük ressam, son Kemalist, bulunmaz laik Bedri Baykam ile, yine dahi çocuk, kardeşinin deyimiyle "medya maymunu", klip yönetmeni, ulusa sesleniş direktörü Sinan Çetin, "Bay E" filminin senaryosu yüzünden birbirine girdi.**

–Öyle konuşanlar Atatürk, Cumhuriyet ve laiklik düşmanı. Sen de öylesin. İkinci Cumhuriyetçilerle elele verip benim senaryomu çaldın.

–Bırak bu Emin Çölaşan ayaklarını. Sen esas güreşten haber ver.

–Hah işte ağzınla yakalandın. Senin derdin kadın güreşi değil, çünkü sen de aynı şeyleri yapıyorsun. Senin asıl derdin Sayın Doğan Güreş'in benim sergimi ziyaret etmesi. Kadın güreşi ile Doğan Güreş'i karıştırarak, aynı zamanda ordu düşmanlığı da yapıyorsun. Yaşasın Kuvay-ı Milliye, Kahrolsun İkinci Cumhuriyet!

–Bırak bu sloganları. Zamanında ben de çok slogan attım. Karın doyurmuyor bunlar. Şimdi birey olma zamanı.

–Kendini zeki sanıyorsun değil mi? Sen benim senaryomu çalmakla kalmadın, çaldığın senaryoda beni bile oynattın.

–Hani daha çocuktun. Madem o kadar zekisin, dahisin oynamasaydın kardeşim.

–Kandırdın beni. Bana "İkinci İnönü Savaşı" filmini çekiyoruz dedin. Ordu da beni destekliyor dedin. Madem öyle, "Hani benim kalpağım" dedim. Sen de elime bir ayna tutuşturarak, "bu bir postmodern savaş filmidir" dedin. Ne bileyim kardeşim, ben vatan–millet sevgisi uğruna bütün şaklabanlıklara katlandım.

–Eee, her yönetmenin bir stili var. Etrafımıza bak, bir sürü eşek göreceksin.

–Sicilin bozuk senin. Herkese eşek dedin kimse sesini çıkarmadı. Herkesi kandırdın. Hülya Avşar'ı da kandırarak mastürbasyon yaptırdın.

–Kadın kendi isteğiyle yaptı oğlum. Hem ondan bahsetme valla kayaya çarparsın.

–Senin gibi medya maymunları yüzünden Refah iktidara geliyor.

–Bana medya maymunu diyen dilber, kendisi maymun değil mi? Sen şimdi git kardeşim Sabahattin'e kesin sana iş verir. Yok yok, senin için daha güzel bir iş buldum. Bak, uzaylı türkücü Mustafa Topaloğlu Amerika'da Clinton'la görüşmeye giderken kaybolmuş. Sen şimdi reklamcı Ali Tara'ya git, onun yerine seni Vestel reklamında oynatsın. Nasılsa kafayı yemiş senden daha iyi bir adam bulamaz.

–Ah Atatürk ah, ah Kazım Karabekir, Rauf Orbay, İsmet İnönü, Nene Hatun, ah Hıfzı Veldet Velidedeoğlu. Uyanın, uyanın da kurduğunuz Cumhuriyet kimlere kaldı gözünüzle görün. Ah 27 Mayıs…

–Hadi başka yerde ağla Bedri, meşgul etme beni. Ordu Kuzey Irak'a girmiş, Başbakan Çiller ulusa seslenecek, çekim için beni bekliyorlar.

## METO' BİYOGRAFİ' LER

Met - Üst

### hayat ile darışık şaka ile karışık SADRİ ALIŞIK

–bundan sonra ne yapacağız haşmet?.

–bilmem!. yaşıyoruz!. iki kişiyiz!. birbirimizi seviyoruz!. ve dünya'da her zaman inanılacak, sağlam şeyler bulunur!.

konuşanlar; ayla algan ile sadri alışık!. senaryo: safa önal, yönetmen: atıf yılmaz!. ve film: ah güzel istanbul!. filmin finalindeler ve gemi gidiyor!.

atıf yılmaz'ın ah güzel istanbul filmi, yılmaz güney'in umut filmi'yle beraber yerli yeni gerçekçi akımın doruklarından biridir!. italya'da gümüş ağaç ödülü almıştır!. ve fena halde zannederim ki yavuz tuğrul, muhsin bey'i ah güzel istanbul'daki haşmet bey'den esinlenmiştir!.

filmlerdeki sadri alışık, "haşmet bey" ile "turist ömer" arası gidip gelmiştir!. ve fakat haşmet bey ona daha yakışır!. turist ömer, az biraz evde çorba kaynasın, halkımız da sebeplensin "diye"dir!.

filmlerdeki sadri alışık'ın sesi, sürekli sendeler, devamlı tökezler!. filmlerdeki sadri alışık, bıkmadan ve usanmadan hayata ve kendisine ağlar, biraz!. gözleri bin hayli anason ve nikotin buğusu ihtiva eder!. hay bin anason!. nikotin nikotinita!.

çocukken bakkaldan golden sakızları alırdık!. onlardan "artiz resimleri" çıkardı!. en bir çok, ekrem bora!. sonra ayhan ışık, sonra türkan şoray, sonra da sadri alışık!. bu dize bakkalın haltı olmalı fakat, biz ayhan ışık ile sadri alışık'ı hakkaten kardeş sanırdık!. ya da çok yakından akrabalar!. soyadlarından mıdır, veya biz öyle istediğimizden midir, şimdi bunu bilemem!. hem biz çocukken yılmaz güney ile cüneyt arkın da ne güzel arkadaş olurlar diye düşlerdik!. birlikte fururlar bütün kötü adamları diye!. canımıza değer diye!.

filmlerdeki sadri alışık, jön'ün "şamar–komik–oğlanı" olan arkadaşı rollerini çaktırmadan, belki de çaktırarak, ikinci jön oyunculuğa terfi ettirmiş!. küçük hanımefendi dizisi işte böyle!.



turist ömer, az biraz yerli "şarlo" sanki!. ve fakat senaryo'lardan olsa gerek, çok lümpen!. oysa zengin bir tip!. çok sahici, çok samimi ve çok evrensel!. ve fakat "turist ömer almanya'da hitler'e karşı" (şarlo: diktatör) olamamış!. demek öylesi kaygılar taşınmıyormuş!. siyasa yerine daha çok argo'ya yönelinmiş!. sağlık–mağlık olsun!. pekâlâ yeniden dönüştürülebilinir!. cıvıl cıvıl bir tip!. zamansız!. yerçekimsiz!.

hani güldürürken düşündürten, hatta yetinmeyip, yürürken sakız bile çiğnettiren, (nasıl oluyorsa) mizah yazarları'mız var ya; sadri alışık da güldürürken, ağlatan, ağlatabilen, ağlayan aktörlerdendir!. bir yerde mutlaka, "ah müjgan ah" der ve birkaç dakika, kaderine yanar!. üzüm üzüm monolog döktürür!. sesli!.

filmlerdeki sadri alışık, daha çok biraz kenar mahalle aabisidir!. ve fakat ayhan ışık gibi değil, kendi gibi!. hani, çocukla çocuk, büyükle büyük, beyaz peynirle, rakı–balık olan cinsten!. bizim, –yaş itibariyle– ona geç kalmamıza rağmen onu, "aabi–amca" karışımı birisi hissetmemiz biraz ondan galiba!. çünkü daha çok babalarımızın, annelerimizin, aabii ve aplalarımızın artizidir o!.

filmlerdeki sadri alışık'ın diyalogları'nda, senaryodışı, nev–i sahsına münhasır sözler ve deyimler de bulmak mümkün!. olmadık yerde şiir olan lafızlar tedarik eder!. fena halde zannederim ki bu onun hüneridir!. ressam ve şair!. müzik de biliyor!. yeşilçam menbaa'sını bulmuş lâkin, biraz hayrat kullanmış sanki!. resim, şiir ve müzik!. sinema, başka nedir ki!. filmlerdeki alın yazısını, attila ilhan gibi usta senaryocular yazınca ne de güzel ay parçası oluyor!. yeşilçam'da yılmaz güney gibi evrensel inatları olmadığı için çok üzülmüşüzdür!. hem sonra, hastalanınca, turgut özal'ın yardım etmesine de sitemkâr bakmışızdır!. üçüncü hamur kağıt ve siyah mürekkep bilir ki: "herkes kendine ölür be sadri aabi" dizelerini de bu yüzden düşmüşüzdür!. lakin yaşadığı içinde çok çolpan ilhan sevinmişizdir!. (dil'im niye demirel'leşti ya!.)

sinema'ya dram'la başlayıp, komedi'yle devam etmiş!. zaten o, kendisini bir müzik sanatçısı gibi görüyor!. "komedi ve dram arasında hiçbir fark yoktur… önünüze hangi nota konulursa ona göre çalarsınız, çalmalısınız" gibi, güzel laflar ediyor!. aynı anda kulver kalesi'nde!.

sonra sadri alışık'ın kendine ve hayata ağlayan yanlarını artık tutmaz oldu "halk show"unu izleyen sevgili halkı!. çünkü ve bilakis halk show'u, vur–kaç'çılığı, köşe dönmeciliği kutsayan turgut özal'ın oğlunun televizyonundaydı biraz!. halk show yayından kaldırıldı hemen sonra!. halkları da değiştirirler!. eyvah ingiliz zaman!.

filmlerdeki ve hayattaki sadri alışık'ın çağrışımları öylesine sahici, öylesine samimi ve biz'ki!. münir özkul gibi onu da hatmetmek gerek!. ahşap yapılar, arnavut kaldırımlar, deniz, balık, rakı, avarelik ve derdine yanmak, ve istanbul daha yeşil ve daha aşk bitmemiş!. dibinde bir iki parmak hayat kalmış yarına!. sonra rüzgar, sonra televizyon!. ve fakat hiçbir şey filmlerdeki sadri alışık'ın, jönün en harbi ve komik arkadaşı, halkın turist ömer'i ve son istanbul'un en erken haşmet beyi sıfatları'nı asla ve bilakis süpürüp gidemez!. onun filmlerinin jeneriği akarken, şöyle bir not düşmek mutlaka kabildir: dikkat!. kırılır!.

tam burada kendimi kısıyorum, ellerinizden öpüyorum ve uzun ömürler diliyorum!.

**(not: bu yazı sevgili sadri alışık ölmeden çok önce kağıda dökülmüştü, amma velâkin cümbür cemaatin, gönül isterdi ki daha erken matbaaya verilseydi!. eşşek ve tembel kafam, hay!. zencirlikuyu mezarlığı'ndan, gözlüksüz, bu harfleri seçmesi zor olacak: "veda değil merhaba")**

# 'Demokrasi' paradigması ve sonrasız modernlik

Yiğit TUNCAY

John Lukacs, yüzyılların süreleri üzerine yaptığı tespitte, yüz seneden oluşan yüzyılın, sayısal manada ondalık takvime tekabül etmesinden çok, medeniyetlerin, ulusların ve bireylerin hayatlarındaki gerçek dönüm noktaları açısından, yüzyılın başka bir anlam kazandığını ileri sürüyor. Böylelikle 17. yüzyılın 101 yıl, 18. yüzyılın 126 yıl, 19. yüzyılın ise Napolyon savaşlarının sonundan (1815) 1. Dünya savaşının başlamasına kadar (1914) toplam olarak 99 yıl sürdüğünü gözlemliyor. Bu tespitten yola çıkarak, kapitalistlerin paylaşım savaşı ile başlayan (1914) 20. yüzyılın, Doğu Bloku'nun kutup değiştirmesi ve belirgin olan soğuk savaşın sona erdiği 1989 yılına kadar tam 75 yıl sürdüğünü görebiliyoruz.

## Ulusların düşünsel sınırları

Çağlara baktığımızda ise, kabaca kadim, orta ve modern çağlar karşımıza çıkıyor. Orta çağların 1989'da bittiğini düşünen bazı vakanüvisler, 17. yüzyıl dünya düzeninin bitişini görmüyorlardı. 1815'ten sonra devrimler oldu. 19. yüzyılın son çeyreğinde ise, modernizm kendini tam anlamı ile hissettirmeye başladı. 1893'te H. V. Hofmannsthal modernlik üzerine şöyle diyordu:

"Hayatın çözümlenmesi ve hayattan kaçış". Artık iki zıt nokta birbiriyle çakışıyordu. Modernizm, mekanikçi akıl ile sezgici aklı ısrarla bu iki uç arasındaki bir gerilime iterek çatışmayı mutlaklaştırmıştı. Her alanda gelişen bu tartışma ulusların düşünsel sınırlarını ortadan kaldırarak iletişim ağının örülmesine ve düşüncelerin gittikçe enternasyonalize olmasına neden olmuştu.

20. yüzyıla girildiğinde, kendine ilerici bir misyon biçmiş olan burjuvazinin sözcüsü, presbiteryen W. Wilson ulusların kendi kaderlerini tayin etme fikrini yayıyordu. Emek–sermaye çelişkisinin ve eşitsiz gelişmenin yaşandığı bu dünyada, ulus çıkarlarını (kendi sınıflarının) sınıfların üstünde tutan "demokrasi" havarisi olan emperyalistler, böylelikle dünyayı iki büyük felakete sürüklediler. Birincisinde kendi aralarında paylaşım için mücadele ettiler, daha sonra da faşizme karşı cephe oluşturdular.

## 'Kalkınma' ve 'demokrasi'

1917 Devrimi'nden sonra dünya iki kutuplu hale gelmişti. Ancak, 2. Dünya Savaşı'nda güç kaybeden Avrupa devletleri, savaş sonrasında merkeziyetçiliğini ABD'ye kaptırmış ve "demokrasi" sözcülüğü yapan ABD soğuk savaşın kaçınılmaz kutbu olmuştur. Doğu Avrupa'yı etkisi altına alan sosyalizm, ABD'nin en büyük korkusu halini almış ve buna karşılık sosyalizmin etkisinin önünü kesebilmek için, toplumsal ve teknolojik "kalkınma" ideolojisini devreye sokmuştur. Bu "kalkınma" ideolojisi ile birlikte, emperyalistlerin kontrolünde pazar sınırları kalkmaya başlamış ve kapitalizm enternasyonalize olma sürecini başlatmıştır. Bu siyasi modelin ideolojik pazarları aynı ihracat yönelimli büyüme stratejisini izleyen Latin Amerika, Afrika ve Güneydoğu Asya'nın birçok ülkesi olmuştur. Böylelikle emperyalistler hem sosyalizme karşı iknacı, hem de düşük emek maliyetli bir sonuca ulaşmışlardır. Sanayileşmeye yönelik bu "kalkınma" ideolojisinin önemli sacayağı ise uygulanan "demokrasi" illüzyonu olmuştur. Devrimci dönüşümlerin önünü alabilmek için halk güçlerini hareketsiz bırakan, statükosunu meşrulaştırmak niyetiyle geniş halk kitlelerine ekonomik ve toplumsal uyum politikalarını zaman zaman silahlı dayatan sivilleştirilmiş muhafazakar, otoriter, baskıcı "demokratik" rejimdir.

ABD, SSCB'de sosyalizmin çözülüşü ve Doğu Avrupa'daki değişimlerin ardından, sanayileşmeye yönelik stratejisini değiştererek, insanların beynine yönelik ideolojik saldırılarını önemli bir silah olarak kullandığı iletişim araçlarının yardımı ile sahte düşünsel patikalar yaratmış ve mutlak felsefi spekülasyonlara dayalı, oyalayıcı suni tartışmaları başlatmıştır. Bu strateji, sanayileşme sonrası toplumun beyninde hasar yaratan ciddi bir zihin yarılmasına neden olmuştur. Böylelikle "kalkınma" paradigması son bulmuş ve yeni bir savaş yöntemi olarak "demokrasi" paradigması devreye girmiştir.



Munch'ın 'Çığlık' adlı deseni. . Sanırız yoruma gerek yok.

Tiyatroda bir teknik vardır, fars tekniği. Başka bir deyişle söyleyecek olursak, trafik tiyatrosu. Bu oyun tekniği ilkel, inanırlığın sınırını aşan ve saçma konulardan oluşan bir güldürü türüdür. Ama en önemlisi, bütün bu saçmalıkların nasıl yutturulduğudur. İşte fars tekniğinin dikkat edilmesi gereken noktası budur. Bu nokta ise hızdır. Eğer oyuncu, bu oyunu hızla oynamazsa, seyircinin düşünmesini engelleyen bir unsurdur. Seyirci oyunu sadece yüreğiyle seyreder, aklı devredışı kaldığı sürece, ne kendi durumunu, ne de oyunu analiz edebilir. Böylelikle seyirci tiyatrodan çok eğlenmiş olarak çıkar. Tiyatrodan çıkan seyircinin aklı hala cebindedir. Çünkü kapitalizm, onu hayatın içinde zaten bir hıza mahkum etmiştir. Seyircinin içinde bulunduğu yaşam koşulları düşünmenin yollarını kapatmıştır. Zaten onun trajedisi, seyirci durumuna düşürülmesiyle başlamıştır. Kendine düşünme zamanı yaratamayan seyirci, büyük bir hızla geriye doğru akan tarihte, yüzyıllar boyu büyük mücadeleler vererek elde ettiği birikimlerini de kaybetmektedir. Artık o seyirci mekanik bir robota dönüştürülmüş modern köledir.

## 'Demokrasi' ve modernlik

Yazımızın tarihsel akışında bahsettiğimiz, modernizmin tartışmaları ve oluşturduğu düşünsel iletişim ağı ile bilim, felsefe ve sanatta sürekli değişimler gerçekleşmişti. Bu değişimlerin temel noktası, olguculuğun karşısına göreceliliğin gelişiydi. Özellikle fizikte, A. Einstein'in izafiyet teorisi, Max Planck'ın belirsizlik ilkesi (Kuantum kuramı), öncesinde felsefenin bir dalı olarak metafizik kuramlara dayandırılan ve S. Freud'dan sonra bir bilim olma özelliği kazanan psikoloji ve felsefede Husserl'ın fenomenolojik yaklaşımları ile yeni bir çağ açılıyordu. Kelimenin kökenine baktığımız zaman, modern kelimesi latince 'modernus" biçimiyle ilk defa 5. yüzyılda hıristiyan olan o dönemi, Romalı ve Pagan geçmişten ayırmak için kullanılmış. Yani modern terimi kendini hep eskiden yeniye bir geçişin sonucu olarak belirlemiş.

Burjuva devrimlerini yaşayan insanlık, eski dünyayı tasfiye etmenin mutluluğunu fazlası ile abartmış ve gün geçtikçe büyüyen bir canavar olan kapitalizmden hala bir şeyler beklemektedir. Aydınlanma yoluna çıkmış insanlık bu gelişimini altüst eden ve emek–sermaye çelişkisine dayalı sanayileşme hızını yaşamıştır. Avrupa merkezciliğinde akan tarih, Avrupa'da yaşanan büyük savaşlarla sona ermiş ve teknoloji savaşının lideri olan Amerika'ya bu tarihsel konumunu devretmiştir. Amerika ise bu fırsatı, herşeyi metaya dönüştüren bir anlayışla değerin artmasına ve insanları büyük bir hızla üretmek için üretmeye yöneltmiş, ciddi bir değer elde edebilmek için üretilenleri kendi kontrolü altında belirsiz bir pazara sürmüştür. Bu belirsiz pazar hem değerin ta kendisi, hem de sosyalizme karşı yürütülen ideolojik savaşta bir cephe oluşturmak amacı ile kapitalizmin enternasyonalize edilişidir. Peki bu bir modernizasyon mudur?

1980'lerin sonunda SSCB ve diğer ülkelerde sosyalizmin çözülüşünün ardından ABD teknoloji ile yürüttüğü savaş stratejisini değiştirerek ideolojilerin bittiğini ilan etmiş ve "demokrasi" illüzyonunu yaratarak teknolojisi ile dili işgal etmiştir. Dil artık teknolojinin bir nesnesi haline gelmiş ve hep sonsuz olanı elde etmek isteyen kapitalizmi bir "istenç metafiziği" olarak gören Lyotard'ın dediği gibi ideolojik savaş artık iletişim alanına kaydırılmıştır. Bu "iletişim ideolojisi"nin hedefi doğrudan insan beynidir. Bilindiği gibi iletişimin aracı dildir. Dille yapılacak saldırılar insan beyninde büyük hasarlar yaratır. Yani dünyayı bütünlüklü olarak algılayan insan beynini parçalayarak, düşünceyi kodlayıp, küçük gruplara ayrılan mesajlar haline getirmek ve genel toplumsal anlayışı bölerek etkisiz topluluklar halinde lokalize eden bir yöntemdir. Daha önce de belirttiğimiz gibi, beyinde meydana gelen bu zihin yarılmasının diğer adı ise şizofrenidir. Böylece insanlık siyasal yollardan toplumsal bir hastalığa dönüşen şizofreniye sürüklenmiştir.

Dil artık teknolojinin bir nesnesi haline gelmiş ve hep sonsuz olanı elde etmek isteyen kapitalizmi bir "istenç metafiziği" olarak gören Lyotard'ın dediği gibi ideolojik savaş artık iletişim alanına kaydırılmıştır. Bu "iletişim ideolojisi"nin hedefi doğrudan insan beynidir.

## Ayna halkına özgürlük

Bu konjonktürel durumu besleyen en büyük unsur ise, mutlaklaştıran spekülasyonlara açık bir alan olan felsefedir. Felsefe ile çıkış alan bu yöntem, bilim ve sanatta karşılıklarını bulmaktadır ve her alanda buna "modernizm sonrası" (postmodernizm) denmektedir. Çıkışsız bir labirente dönüşen insan beyni, bir taraftan genel kazanımlarını kaybederken, diğer taraftan burjuva düzeninin epistemolojik tutkalı olan öznelliğini dayatır hale gelmiş ve bu öznellik yanılsamasının içinde tıpkılaşmayı yaşar hale gelmiştir.

Yüzyılımızın başından beri geliştirilen sivil toplum projeleri ile gelinen bu katastrofik durum, biraz önce yukarıda tespit ettiğimiz toplumsal şizofreni, bir gün toplumsal depresyona yol açacaktır. Ama bütün bu toplumsal sonuçların çıkış noktası olarak gösterilen ve şimdilik sürekliliğini sağlayan siyasal çözüm "demokrasi" illüzyonudur.

Yüzü sürekli bunlara dönük olan ülkemizin durumuna bir cevap olarak, Borges'in bir öyküsünün özeti ile bitirmek istiyorum: "Aynaların dünyası ile insanların dünyasının birbirlerinden ayrı, bölünmüş olmadığı bir çağda, bir gece ayna halkı dünyayı işgal eder. Çıkan savaşın sonunda, Sarı Sultan'ın büyü gücü sayesinde, ayna halkı altedilir. Sarı sultan, işgalcileri aynalara hapsedip, bundan böyle insanların hareketlerini taklit etmekle cezalandırır. Artık ayna halkı, insanların kölesi "yansımalar"dır. Ama bir gün gelecek, büyü bozulup, ayna halkı da özgürlüğüne kavuşacaktır.

SÖZ'LE DAYANIŞMA İÇİN
TİYATROYA
"PANTOLONLU BULUT"
Mayakovski'den
oyunlaştıran ve sunan
Yiğit TUNCAY
Yer: Muammer Karaca Tiyatrosu
İstiklal Cad. (İSKİ yanı)
Tarih: 30 Mart '95 Saat: 19.30

# Bir 'provokasyon' üzerine

İlhami ARAS

Provokasyonun kelime karşılığı kışkırtma, tahrik. Aynı kelime meydan okuma ve kışkırtıcıyı da içeriyor. Oysa, özellikle son olaylardan sonra, hemen her siyasal tahlilin başına kurulan bu kelime giderek oldukça gizemli bir içerik kazandı ve yine tüm açıklayıcılığını kaybederek, kendisi bizzat açıklanmaya muhtaç bir kelime haline dönüştü. Bu noktada ortaya çıkan olumsuzluk, yapılan tespitin kafa karışıklığı yaratmaktan başka bir işe yaramamasıdır. Hemen herşeyin birbirine karıştırıldığı, hatta politikada sağ ve sol kavramlarının bile gerçek içeriğinden koparıldığı bir noktada, sosyalistlerin bu tutum alışa ortak olmaları beklenemez. Çünkü verili çerçeveyi kendine esas alanların tümü provokasyondan sözediyorsa bu işte bir terslik vardır. Terslik gelişmeleri aydınlatmak yerine, olaylar üzerine bir sis perdesi çekmek anlamına gelecek tahlillerdedir ve bundan sadece egemenler çıkar sağlamaktadırlar.

Toplumsal olayları polisiye bir yaklaşımla açıklamaya çalışmak, kaçınılmaz bir tarzda, bizleri bu türden yaklaşımlara sürükleyecektir. Özellikle "faili meçhul" olayın bol olduğu bir dönemde polisiye tahlil, herhalde öncelikle bu "meçhul faillere" yarayacaktır. Faili saptamada içine düşülen güçlük "kurbana" bakıldığında hemen ortadan kalkmaktadır. Gerek doğrudan kahve taramayla, gerekse daha sonra sözde olayların "yatıştırılması" sırasında, canlarını yitirenleri kastetmiyoruz sadece. Bu türden olayların salt bizde değil, hemen tüm bize benzer ülkelerde ulaştıkları sonuçlara bakarak söylüyoruz bunları.

Kısa sayılmayacak bir süredir sözü edilen. "Yeni dünya düzeni" en kaba anlamıyla bir hegemonya ifadesiydi. Biliniyordu ki artık nifak tohumları eken, her tür kötülüğün nedeni sosyalizm çökmüştür ve bu, tersten "kapitalizmin ölümsüzlüğü" olarak okunmak durumundadır. Fakat salt bizde değil, dünya planında ortaya çıkan gelişmelere bakıldığında vazedilenle ortaya çıkan sonuçlar hiç birbirine benzemiyor. Çünkü, en kalın hatlarıyla, hemen tüm dünyada kan gövdeyi götürmektedir. Üstelik sözgelimi dün komünizmin engeli olarak düşünülen "yeşil kuşak projesi" bugün üreticisi olanların problemi haline dönüşmektedir. Dün görünüm iki süper güç arasında dengeyle açıklanırken, bugün geleceğe ilişkin belirsizlik, dünyanın belirgin rengi haline dönüşmüştür. Belli ki dünya planında egemenler, döneme uygun yeni tarzda, hegemonik araçlar üretmek zorundadırlar.

### Çare üretmek gerekli

Sözünü ettiğimiz gelişmeler ülkede, adeta bunlara öngelen, Eylül girişimiyle örtüşmüştür. Eylül, kendinden önceki girişimler gibi bir anlamda, Kemalizmin bir hegemonik araç olarak yetersizliğinin ifadesiydi. Nitekim daha Eylül'ün sıcaklığı yaşanırken, Türk–İslam sentezi popüler bir söylem haline gelmişti. Fakat süren "kirli savaş" bu deyimi de kısa zamanda kendi parçalarına ayırdı. Bir başka söyleyişle Türk şovenizmi ve köktendincilik kendi kulvarlarında, kendi yöntemleriyle, yol almaya başladılar. Bu anlamda bu evrede provokasyon kavramı egemenler düşünüldüğünde bir çaresizliğin ifadesi olarak algılanmalıdır.

Egemenlerin çaresizliği onları egemen olmaktan çıkarmaktadır. Bu nedenle onları egemen olmaktan çıkarmak niyetinde olanların çare üretmeleri gerekmektedir. Bu durum söylemin ötesinde tutum alışlara gerek duyurmaktadır ve öncelikle görev, her dönemde, tüm bunların acısını fazlasıyla çeken sosyalistlere düşmektedir. Tüm toplumun üzerine sinen 'kirli savaş', ileriye yönelik hemen her tür girişimin yolunu kesmek için, egemenlerce bir vesile haline getirilmiştir. Bu durumun yani nesnelliğimizin bilincine varamamış sosyalistlerin ne sınıfı, ne de yoksul kitleleri örgütleyebilme şansları vardır. Yine şüphe yok ki, bu türden bir tutum alış, basit bir taklitçilik yerine, kitlelerin nabzını elde tutan bir örgütlenme ve eylem hattına gerek duyurmaktadır.

Sosyalistlerin birliği örgütlenme perspektifi olarak yol gösterici bir mihenk taşıdır. Böyle bir perspektife sahip olmayan girişimlerden, kitleleri baz alan bir eylem hattı beklemek abesle iştigaldir. Çok yakın geçmiş gözönüne alındığında, ders alınacak oldukça fazla örnek vardır. Hemen her örnek karşımıza tumturaklı laf ve sloganlar yerine, alaşılır ve mütevazı adımları dikmektedir. Kitlelerin eyleminin sağlanması ve sürekliliğinin yolu kitlelere bir anlam ifade eden örgütlenmelerden geçmektedir. Oysa son olaylarda ortaya çıkan tepkiler bir diğer yüzüyle sosyalistlerin örgütsüzlüğünün göstergesi olmuştur. Bugün örgütlenme ve birlik sorunu sosyalistlerin program bazında tartışacakları temel konu olmalıdır.

Eylül bir kader değildi. Tıpkı bundan sonra ortaya çıkacak gelişmeler gibi. Sosyalizm, geleceği bir kader olmaktan çıkarma sorunudur. Son olaylar sosyalistlerin bu konuda yeterli bir mesafe alamadıklarını göstermiştir. Bu tespit bir olumsuzluğun ifadesidir. Olumsuzluğa gözlerimizi kapatarak, geleceğe ilişkin umudun yeşertilebilmesinin olanağı yoktur. Eylem ve örgütle birleşmeyen sosyalizmin ise, kendini böyle nitelemeye hakkı yoktur.

**Son olaylarda ortaya çıkan tepkiler bir diğer yüzüyle sosyalistlerin örgütsüzlüğünün göstergesi olmuştur. Bugün örgütlenme ve birlik sorunu sosyalistlerin program bazında tartışacakları temel konu olmalıdır.**

**Allem Kallem**




Ender ÖZKAHRAMAN

## Tüm partiler MHP çizgisine geldi

Kadir BEŞGÖZ

Kapitalist yaşam Türkiye'de yoğun bir ideolojik ve buna bağlı pratik ve politik bir yanılsama yaşatıyor. Bu yanılsama 1970'lerde Ecevit'i solcu, 1980'lerde Demirel'i demokrat yapmıştı. Şimdi de Türkeş'in uslu çocuk olmaktan vazgeçip, tekrar faşistlik yaptığına inanıyor. Ne yazık ki solun hemen hemen her düzleminde farklı boyutlarla da olsa, bu yanılsama mücadelenin gereklerini yerine getirmekten insanları alıkoyuyor. Söz'ün 3. sayısında yer alan Zafer Aydın imzalı "Ülkücüler MHP'yi Tehdit Ediyor" başlıklı yazı da aynı yanılsamaların izlerini taşıyor. Sadece taşımakla kalmıyor, MHP–devlet ikilemi arasında abartılı bir farklılık koyarak yanlış yönlendirmeye varıyor. Elbette bu anlayışın sonu 1980 öncesi sivil faşist–resmi faşist tarzı tuhaf ayrıştırmalara kadar uzanıyor.

Ilımlı değil, radikal bir solun yeniden bir alternatif olabilmesi için ideolojik problemlerinin detaylı bir analizle çözümü şart gözüküyor. Bu açıdan sayın Aydın'ın yazısını baz alarak, özelde MHP ve genelde faşizm ile ilgili bir iki detayı açmaya çalışmak istiyorum. Sadece tartışma dışında başka hiçbir iddia taşımamakla birlikte, eleştiri–tartışma silahının en güçlü silah olduğu bilinci ile hareket edilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum.

Reel sosyalizmin çözülüşü hem bir rahatlık, hem de büyük sorunlar yarattı. Sosyalizm gibi, faşizm gibi kimi kavramların yeniden tartışılmak zorunda kalınmasının dışında, bazı sosyalist merkezlere bağlı olmadan yaşama uğraşı veren kimi gruplar (Türkiye'de hiç yok, ancak özellikle Latin Amerika'da son derece güçlü) için son derece elverişli ortamlar yarattı. Bu olumluluklar yakında Türkiye'ye de yansıyacaktır. Küçük de olsa bunun ipuçları vardır.

Artık MHP ile devlet arasındaki temel bağ tüm sol hareketin geleceği açısından netleşmek zorundadır. Sayın Aydın'ın dediği gibi, MHP devlet güçlerinden destek alarak hareket etmektedir, bu bir anlamıyla doğrudur. Ancak devletin olanaklarını kullanarak büyümesi (şişmesi) ise tamamen bir yanılgıdır. Çünkü zaten parlamenter düzeyde bile (ki polis, özel tim vb. tartışmaya gerek bile duymuyorum) MHP'yi yaratan tüm mekanizmalar ve temel doktrinler devletin kendisi tarafından içerilmiş ve genişletilmiş durumdadır. DYP ile MHP arasında temel hiçbir farklılık kalmamıştır. Keza MHP'nin tüm eski kadrosunun, (şimdi yeniden eski partilerine dönseler dahi) daha büyük siyasi partilerce devşirildiğini de gözönüne alırsak, içiçe geçme ve MHP'lileşme süreci kendini çok daha açık bir biçimde ifade eder. Ötesinde sadece MHP'yi faşist olarak değerlendirmek, diğer siyasi partileri aklama işlevini görür ki, bu doğru bir görüş olmamakla kalmaz, en tehlikeli görüş olarak da ortaya çıkar.

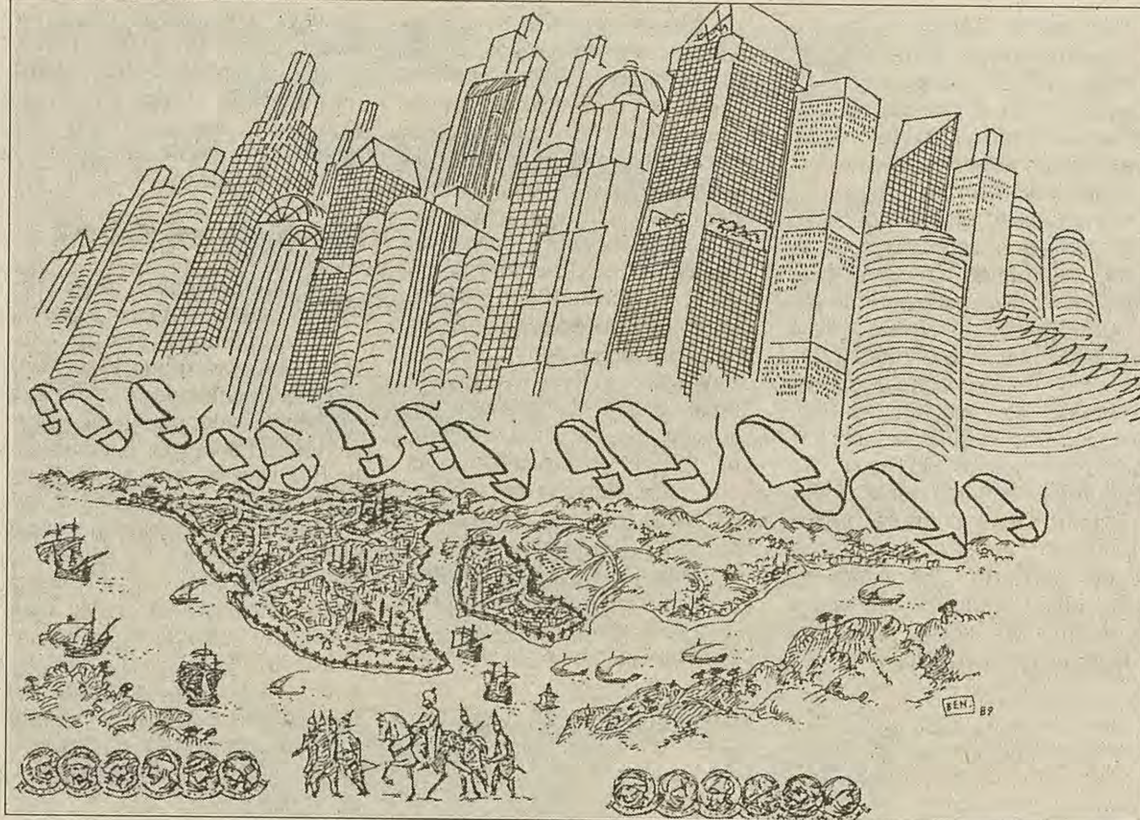
Tüm bunlara bakarak şu değerlendirmeyi yapmak doğru olmaz mı? Acaba faşizmi ve buna bağlı olarak ırkçılığı ve tüm gerici çıkışları egemen görüş olarak ortaya atan MHP midir, yoksa diğer siyasi partiler MHP çizgisine mi gelmiştir? Köyleri bombalayan, Kürt halkına yaşamı dareden, dağlarda onbinlerce ölüye neden olan, yargısız infazlarla, gözaltında kayıplarla gençleri ortadan kaldıran MHP değil, artık siyasi olarak MHP'den farkı kalmayan DYP, CHP ve diğerleridir. Kısacası tüm bu siyasi partilerin varlık koşulu olan devlettir. Bu anlamıyla denklem tersten yeniden kurulmalıdır. MHP faşist bir kimlikle ortaya çıkmıyor, ama tüm siyasi partiler MHP'lileşiyor. DEP olayı, Olağanüstü Hal uygulaması, anti–terör yasası, MGK ve benzer olaylar bunu yeterince kanıtlıyor.

Aynı sayıda, Sayın Aydın'ın yazısının bulunduğu sayfada bazı gençler MHP ve faşizmi tartışıyorlar. Okudukça eskiden bu yana tartışılan şeyler arasında bazı benzerlikler yakalamak mümkün görünüyor. 1980 öncesi görüşlerin aynısını savunmak, bazı çevreler için tutarlılık olarak algılansa bile çoğunlukla bu tutuculuğa denk düşüyor. Türkiye solcusu sosyalizm gibi, faşizm gibi kavramların tümünün altının doldurulduğu, artık bunların dosyalanıp, arşivlenmesi gerektiği türündeki basit görüşlerin peşini bırakmalı, her yeni dönemde yeni eklenen kavramlarla birlikte, bu "eskimiş" kavramları da yeniden tartışıp, yeni yeni sonuçlar üretebilmelidir. Politikleşebilmenin ve gerçekten alternatif bir radikal sol yaratabilmenin koşulu budur. Zapataları örnek almak, bugün herşeyden önemli gözüküyor.

Tüm Söz emekçilerini, okurlarını ve sevgili Zafer Aydın'ı sımsıkı kucaklarım. Dostlukla...

# Kankırmızı Fast-Food'lar... İkizlere Takke!..

Mustafa İZBERK



"Değişim"in artık "ilerleme" olmadığını hepimiz öğrenmiş bulunuyoruz. Kentlerimizin birbirinden güzel, kimlikli, renkli köşeleri, hızla "semt" olma özelliklerini yitiriyorlar; en çok da İstanbul'da... Beşiktaş'ta Barbaros'taki yeşil alan, bir "hal" (kamyonlu pazar) kazanmasının yanında, naylon terlik, giysi sergileriyle küçük bir "Topkapı"ya dönüşüp, üstüne üstlük bir de "Uğur Mumcu" anıtını kucaklamaya kalkmıyor mu?.. "Yeşil alan" içinde türemiş çok sayıda "market" ve "kulübe"yi saymıyoruz.

Yüzyıllarca süren bir "tarih"in süzerek bizlere kadar ulaştırdığı "Beyoğlu" kentsel biçimlenmesi, yaşamı örneğinde, kendiliğinden oluşturduğu bir dünya görüşünü geliştiren, sonunda "İstanbul'u İstanbul yapan" bir "semt" olgusunu ve simgeselliğini yaratan davranış biçimleri kümesi, hızla, sinsice aşınmaya uğruyor; asalak, sömürgen saldırılara teslim oluyor... Bilgi'nin var olmadığı, bilinçsizliğin kol gezdiği "çıkar ve para tanrısı"na tapılan günümüzde bu sonuç hiç de şaşılası değil.

Daha da eski, binlerce yıllık bir "kent bilinci"nin bize eriştirdiği "uygarlık köşeleri", "semtler"in birer uyuşum, birlik, dinginlik uzamları olduğu yıllar elimizden kayıyor; bir "uzlaşma" kavramının bile sözkonusu olmadığı, o "çatkı"yı kuranlar bugün yaşamıyorlar... Varlıklarını bizlere –çoğu kez de yıkıcılarına– teslim etmişler, yok olacakları günü bekliyorlar.

Beyoğlu'nun bırakın "Degüstasyon", "Lebon", "Markiz" geleneğini, "Atlantik"in güzelim puslar, rayihalar, tatlar dünyasını bile 50 yıl yaşatma becerisini gösteremedik... Onların yerini "kankırmızı çinileri", "böcek yeşili boyaları", "yağ buharları"yla "fast–food"lar aldı... Faşır faşır kızaran "kuyrukyağı", "koyun bağırsağı" kokularını ciğerlerinize çekmemek için –olmayan– Çiçek Pazarı'na giremez oldunuz... Burnunuza kadar dayadıkları tavalardaki kızgın yağların üstünüze sıçramasından korkarak, sahafınıza gitmek için artık Aslıhan'a "İngiliz Sarayı" yönündeki kapısından giriyorsunuz. Zaten, bütün bunlar olmasa da, Galatasaray'ın o eski sokaklarını, yapılarını gün ışığıyla, geceleri yıldız parıltılarıyla yıkayan tanrı yapısı gökkubbeyi, tezgahların tentelerini "çok çirkin" bulup, büyük bir edi (icraat) tutkusuyla konduruluverilen bir "paslı boru–plastik–yağlıboya–toz–pislik" yığını labirente girmeyi göze alacağınızı pek sanmam; "yeni İstanbullular" ve "şaşkın gezginler" dışında...

Şimdilerde "İstiklal Caddesi"nde bir "yenilik", bir "değişim" daha: "Seri sonu dükkanları". Pis sarı naylon ilanlarıyla sizi çağıran, camsız çerçevesiz, kaldırıma açık cepler... "Cadde–i Kebir"in "Mahmutpaşa'laşması"nın ilk "metastaz"ları; yakında "koş hanım koş!" çığlıkları ve "ikizlere takke, ikizlere takke!" avazları gelir, kuşkunuz olmasın.

Bir zamanlar çocukların imgelemini süsleyen –Kent'te tek– "Japon Mağazası"nın yerindeki dükkancı da son oyuncaklarını yoklar dünyasına gönderip, camına "kiralık" yazısını koydu. Onun yerini almakta olan "Atari galerileri" var; "siyah hava"ları, "karaya boyalı" her şeyleriyle çocukları "karanlıklara emiyor". Okul saatleri içinde etkinlik gösteren bu "müessese"ler, ilk/orta okullu çocuklara "hizmet verip", "anlak"larını (zeka) açıyor...

Oysa, "Çağcıl Kent", bir "uygarlığın sürekliliği" kavramı bağlamında, benzer tutum ve davranışlar sonucu, "tarihteki kent"le benzer "semt yapısallığı"nı koruyor, sürdürüyor. "Semt"te yaşayanlar, onun bütünlüğünü, yaşamsallığını, ırasını (karakter), renklerini zaman içinde yineleyerek üretiyor, irdeliyor, sorguluyor, canlı tutuyor. Buna kısaca "sahiplenme" diyoruz. Halk, bu eyleme katılırken kendini de eğitmiş oluyor. "Çağcıl kentçilik", "Kentdeşlik", "Mahalleli" olgularıyla örtüşme gösteriyor. Durum böyleyken "uygarlığımız"ın, "kentsel değerlerimiz"in geliştirilmesi–korunması ediminin karşısına dikilen engeller nasıl aşılacak?..

Hiç kuşku yok ki, en incelikli bilimsel–sanatsal–yaşamsal düşünceyle, en bilinçsiz semtlinin, yöneticinin –doğrudan– yüzyüze getirilmesiyle... En karmaşık uygulayım becerileriyle, en sade mahallelinin, devletlinin –doğrudan– biraraya getirilmesiyle... Bunun başka bir yolu yoktur. Ve buna "katılım" diyoruz. "Katılım", bir alış–veriştir. Bir yan için "girdi" olan bir öğe, öbür yan için "sonuç" olabilir, ya da tersi...

"Kent'i ve onun uygarlığı"nın değerlerini "yaşama biçimleriyle" yok edenlere, en çağcıl –ki en yaşamsaldır, en özlüdür– tasarılarımızın çözümleriyle gitmeliyiz. Somut "iş"lerle gitmeliyiz.

Sonuç alacak "yöntem" budur.

---

# Polis devletinin demokratikleştirilmesi

Aziz ÇELİK

**1) Makro hedefleri olan karmaşık bir provokasyon.** Gaziosmanpaşa'da 12 Mart gecesi gerçekleştirilen kahve taramanın rastgele bir terör eylemi değil, ardından gelişecek olayları da öngören kompleks bir provokasyon olduğu, çok sayıda bulgu tarafından doğrulanmaktadır. Yer seçimi, zamanlama, yöntem rastgele değildir; ardında profesyonel bir servisin olduğu izlenimini veren detaylar söz konusudur.

Bölgenin siyasal, etnik ve dinsel yapısından hareketle, olayın bölgedeki Alevi ve Kürt yurttaşlar ile solcuları sindirmeye yönelik bir terör eylemi olduğu saptaması olayların boyutlarıyla ve sonuçlarıyla karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktaır.

Öte yandan, bu tür saldırıların cemaat duygusunu güçlendireceğini, öfkeyi artıracağını, bir bumerang etkisi yaratacağını kestirmek için siyaset bilimci olmaya gerek yoktur. Son olaylar semt sakinlerinin şahsının ötesinde daha makro amaçlar taşıyor izlenimi vermektedir. Çözülme belirtileri oluşan Kürt sorununun yanına, dinsel temelli bir destabilizasyon kaynağı konulması ve böylece mevcut otoriter rejimin, baskı rejiminin sürdürülmek için yeni yeni gerekçelerin hazırlanması gibi. Bunun için toplumda uygun psikolojik iklim yaratılmak isteniyor. Nitekim son olayların toplum psikolojisindeki karşılığı demokratikleşmeye mesafelenme, militer yöntemlere yakınlaşma olarak saptanabilir.

12 Eylül hukukundan ve savaş rejiminden güç alan 'gladyo', gölge devlet ya da kontrgerilla en küçük bir demokratikleşme belirtisine karşı direnmekte, istikrarsızlaştırma ve korku yaratmaya çalışmaktadır. Bugüne kadar demokratikleşme konusunda "uslu" davranan, ama artık kaçınılmaz adımlar atması gereken hükümetin manevra alanını daraltmak ona açıkça gözdağı vermek istemektedir.

**2) Devletin demokratikleştirilmesi en acil sorundur.** Yıllardır sol, demokratik pek çok toplumsal olayda polisin takındığı yanlı ve saldırgan tutum GOP'ta tepe noktasına ulaştı.

İçişleri Bakanlığı içinde zaman zaman kimi "sivillerin" bile hükmedemediği ya da gözyumduğu ideolojik ve kadrosal bir gücün, "gizli el"in varlığı bir kez daha ortaya çıkmıştır. "Bakana rağmen" polisin halkın üzerine ateş etmesi bunun en açık kanıtıdır. Polis örgütü en hafif deyimle ırkçı, militer ve faşizan çevrelerle düşünsel akrabalık içindedir. Bu militer, radikal sağ zihniyet ve kadro toplumsal olaylarda ideolojik bir tutum almakta, kendini taraf görmektedir. Polis kendini memur ya da kamu hizmetlisi olarak değil, "kutsal devletin" sahibi ve koruyucusu olarak görmektedir. Ve bu zihniyet kendini mevcut yasalarla bile bağlı görmemektedir. Mesela başbakan "artık işkence aletlerini karakollardan kaldırın" diye açıklama yapabilmektedir. Devlet temel özellikleri itibariyle bir polis devleti özelliği arzetmektedir.

Demokrasi güçleri son olayların ardından İçişleri Bakanlığı başta olmak üzere, güvenlikle ilgili tüm örgütlerin yeniden yapılandırılması için, otoriter–faşizan zihniyetin etkisizleştirilmesi için, tüm NATO ülkelerinde ipliği pazara çıkarılan, ama bizde üzerine gidilemeyen 'gladyo'nun açığa çıkarılması için aktif çaba yürütmelidir. Emniyet, MİT ve ordunun yeniden yapılandırılması ve şeffaflaştırılması tüm gizli ve yasadışı birimlerin dağıtılması için sürdürülecek mücadele demokrasi mücadelesinin nirengi noktasıdır.

Genelkurmay Başkanı'nın Tapu Kadastro Genel Müdürü kadar etkili bir kamu görevlisi olması için, Emniyet Müdürü'nün devletin sahibi değil, bir kamu hizmetlisi olması için yürütülecek mücadele, yeni GOP'ların Ümraniye'lerin önüne geçilmesini sağlayacaktır. Yoksa yasalar demokratikleşse bile, bu antidemokratik ve çağdışı yapılar reorganize edilmeden, arındırılmadan herşey kağıt üzerinde kalır. GOP'un ardından yükseltilecek politik istem; İçişleri Bakanı, vali ve emniyet müdürünün görevden alınması, silah kullanan polislerin yargılanması ve İçişleri Bakanlığı'nın yeniden yapılandırılmasıdır. Bu talep utangaç da olsa koalisyon ortağının dudaklarından da dökülüyor. Tam zamanıdır.

**3) Meşruiyet, örgütlülük ve kitle çizgisi.** Halkın tepkisi son derece doğal ve meşrudur. Ancak "korku yenildi", "ilk kez barikatlar kuruldu", "halkın mücadelesi yeni bir safhaya yükseldi", "sınıf savaşı bitmedi" saptamaları gerçekliğe pek de denk düşmemektedir. Tepkilerin 5–10 bin kişi ile sınırlı kalması "korkunun yenilmediğini", aslında saldırının doğrudan muhatabı olanların bile terörize edildiğini gösteriyor. "Korku yenildi" saptaması tarihen de doğru değildir. Çünkü bu ülkede "korku"nun yenilmesi yeni değildir. Yıllar önce öğrenciler, bu ülkede 1986–87'lerde korkuyu yendiler, dernek kurdular, açlık grevi yaptılar, "korsan" yaptılar, Ankara'ya yürüdüler... Yüzbinlerce işçi 1989 ve sonrasında hiçbir yasayı, hatta anayasayı dinlemeden polis barikatlarını aşarak "korku"yu yendiler. Kitlesel olarak sokakları doldurdular. Kamu çalışanları yıllardır "korku"yu yeniyorlar. Korkuyu yenmekse korku yenilmiş, 12 Eylül hukuku darmadağın edilmiştir. Ama korku meşruiyet, örgütlülük ve kitle çizgisi içinde yenilmiştir.

Oysa daha önce benzeri pek çok olayda olduğu gibi, GOP olayları sırasında da meşruiyeti ve kitle çizgisini gözardı eden ve olayları bir siyasal fayda konusu haline getiren yaklaşımlar boy vermiş, arkaik görüntüler sergilenmiştir. Böylesi girişimleri kamuoyundaki rüzgar tersine çevirmiştir. Eğer bugün olayların ardından geniş bir toplumsal tepki yükseltilemiyorsa bunda olaylar sırasında ortaya çıkan şuursuz, siyasal faydacı tutumların payı büyüktür.

**4) İşçilerin, çalışanların tavrı.** Olaylar ve arkasından gelen toplumsal tepkinin düzeyi ne sınıf savaşının bitmediğinin kanıtıdır, ne de çalışanların duyarsız ve tepkisiz olduğunun. Olayların bir sınıf savaşı boyutundan değil, sosyo–psikolojik ve sosyo–kültürel boyutundan söz etmek mümkündür. Kent yoksulları, etnik ve mezhepsel boyut üzerinde daha fazla düşünmemiz, sosyal psikoloji ile daha fazla ilgilenmemiz gerekiyor.

Olaylar karşısında işçilerin, sendikaların yeterli tepki vermediği eleştirisine gelince; işçi sınıfının eylemde meşruiyet ve kitle çizgisine sanılandan çok daha büyük önem verdiği bir kez daha görülmelidir.

**5) Şiddete karşı ikircimsiz tutum.** GOP olayları bir kere daha şiddet karşısında ikircimsiz bir tutum içinde olmayı gündeme getirmiştir. Politik ve toplumsal yaşamın her alanından şiddetin sökülüp atılması için etkin bir mücadeleyi sosyalistler önüne koymalıdır. Şiddet tüm toplumsal dokuyu çürüten bir güç olarak yükseliyor, kör bir güç olarak yükseliyor. Toplumun haleti ruhiyesinde şiddet tohumları giderek yeşeriyor. Silah ruhsatları çoğalıyor, toplumsal cinnet artıyor, şuursuzluk artıyor, yargısız infazlar alkışlanıyor, linç denemeleri yapılıyor, aynı görüşte ya da mezhepten olmayanın işyeri yağmalanıyor, arabası yakılıyor...

Şiddeti politikanın bir uzantısı görmek, günümüzde demokratikleşmenin, insanlaşmanın, özgürleşmenin önünde en büyük engel olarak duruyor. Zaten bu yüzden ülke kan gölü değil mi?

# 'Özgürlük arka bahçede..'

## SOKAK SÖYLEŞİLERİ

Cezmi ERSÖZ

**Ahmet Çınar, 1974 doğumlu, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü öğrencisi. Çeşitli konularda yaptığı gözlemler hakkında sürekli konuşuyor. Ama bazen "söz, yalama olmasın" ve de "söz uçar, yazı kalır" endişesiyle yazmaya çalışıyor. Bir gün Cezmi Ersöz'ü yolda gördü. Cezmi Ersöz'e anlatmaya başladı. Cezmi Ersöz de olaya sorularla müdahale edince, sokak söyleşisi başlamış oldu.**



**C. Ersöz– Okul, yurtlar, sınavlar, gelecek kaygıları, sokaklar... Nasıl ayakta kalıyorsun bu dünyada?**

**Ahmet Çınar–** Montaigne yalnızlık üzerine bir denemesinde bir dükkandan söz eder. Gündelik hayatın gürültüleriyle dolu, alışverişlerle yüklü bir dükkan. Ve biz oradan oraya, bir müşteriden ötekine koşan, işi başından aşkın bir tezgahtar ya da dükkan sahibiyizdir. Ama yalnızca bu telaşlı hayat, gün boyu o dükkan, bizim mutluluğumuz olabilir mi? Hayır... Dükkanın arkasında tamamen bize ait olan, küçük bir odamız olmalı. Zaman zaman oraya sığınmalı, gerçek özgürlüğümüze o kısa aralıklarda orada kavuşmalıyız. İşte ben o küçük odada kalıyorum aslında. Bakmayın siz benim adresimin burası olduğuna. Benim adresim orada. O küçük oda da olmasa diyorum bazen kendi kendime. Nasıl ayakta kalınır bu dünyada bilmem ki... Orası benim arka bahçem. Benim adıma ne kadar gerçeklik varsa, ne kadar duygu, düşünce, kahkaha ya da gözyaşı varsa hepsi o arka bahçemde. Tüm hesaplaşmalarıma, tüm kendimle başbaşa kalışlarıma o arka bahçe şahit oluyor. Orada tüm insanların maskelerini tek tek düşürüyorum. "Gelecek kaygısı" adına yaptığım ya da "sosyal ilişkiler" adına gösterdiğim tüm davranışlar o arka odada birer cadı gibi karşıma çıkıyor.

Anlatabiliyor muyum?..

Anlayabiliyor musun?..

"Birer cadı" gibi diyorum. Çünkü arka bahçede, ne "sahte tebessüm" barınabilir, ne de "maskeler". Ne "ikiyüzlü ahlak" yuvalanabilir ne de "seni seviyorum ama hayatın gerçeği bu..." martavalları. İşte o arka bahçeyle gündelik yaşam arasında sancı, sancı, sancı... Bir de yaşamın açımasız gerçeklikleriyle karşı karşıya kalındığında boğazıma takılıp kalan yumru.

Kimbilir belki de bu dünyada ayakta kalmanın yolu zaman zaman o arka bahçelere sığınmaktan geçiyordur.

**Son aylarda yüreğini en çok sarsan bir fotoğraf, bir dize, bir olay, bir şiir vs... Nedir?..**

Bir yazı başlığı ile üniversitelerde dövülen, hakaret edilen öğrenciler arasında gittim geldim üç haftadır.

Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin kantininde oturup bir arkadaşımı beklerken, bir yandan da önümde açık duran kitabın içindeki yazının ilk cümlelerini, yazının başlığı beynimde şimşekler çaktırıyordu: "Senin kaç hayatın, kaç ahlakın, kaç yüzün var?.." Bu cümleler bir yankı halinde büyüdü, büyüdü ve tam o sırada... Olanlar oldu.

Kantinin geniş kapısından, ellerinde sopalar ve bıçaklarla giren, gözü dönmüş yaratıklar, öğrencilere saldırıyordu. Kendimi dışarı attıktan bir süre sonra öğrendim ki, dayak yiyen öğrenciler gözaltına alınmışlardı. Saldırganlar tabii ki kurtulmuşlardı. Artık herşey daha netleşiyor, berraklaşıyordu. Ve ben o kitaptaki o cümleleri haykırmaya devam ediyordum bazılarına karşı: "Sizin kaç hayatınız, kaç ahlakınız, kaç yüreğiniz, kaç yüzünüz, kaç...?"

**Güven mi, özgürlük mü?.. Bu dünyada neye ihtiyacın var en çok?..**

Bir soru hep iki arada bir derede kalmışlığın yürek burkan karարsızlığıyla beynimin kıvrımlarını tırmalar durur. Acımasız bir mengenedir sanki bu soru kalpleri ve beyinleri sıkıştırıp duran.

Sahi, bana ne lazım bu dünyada daha çok?..

Çeşitli kişilere ben de sordum bu soruyu. Genellikle bana "özgürlük istiyorum, özgürlüğüme çok düşkünüm" şeklinde cevaplar verdiler. Ama sanki içlerinden bir yerlerden gelen ses "Güven lazım bize, daha çok güvenlik, daha çok hesap" diyordu aslında.

Ya da bana öyle geliyordu.

Maddi durumu epey iyi olan, evi, arabası, gelecek vaat eden bir işi olan tanıdıklarım var. Kendilerini güvenceye alan insanlar bunlar. Ama o parayı nerede harcıyacaklarına, içine hapsoldukları kitle kültürü, izledikleri televizyonlar, reklamlar karar veriyor.

Onlar çok fazla özgür değiller aslında.

Onlar, Honda marka arabalarıyla, Amerikan pop müziği dinleyerek, Mc Donalds'a fast food takılmaya mahkumlar.

Hiç de özgür değiller.

Ben insanca yaşayabilmek için ne lazımsa onları istiyorum.

**"Dünya bana önem vermiyor. Çünkü maskesiz yaşıyorum" bu söz sana ne anlatıyor?..**

"Dünya bana önem vermiyor, çünkü maskesiz yaşıyorum" demek ve bunu derken yalan söylememiş olmak isterdim. Bu çok acı olduğu denli gerçek bir itiraf. Zaten bu sözü söyleyebilseydim, "güven mi, özgürlük mü?" sorusuna hiç düşünmeden, çekinmeden "elbette özgürlük" diye haykırabilirdim.

Kendime çok fazla haksızlık etmek de istemiyorum.

Çünkü, zaman zaman "arka bahçeme" çekildiğimde "sosyal ilişkilerimi", "iş ilişkilerimi", "tüm alışverişlerimi" sanık sandalyesine oturtup, yargıç koltuğuna da kendim oturup, kendi kendimi yargılayabiliyorum. Bazen utanıyorum, bazen mutlu oluyorum.

En azından böyle bir çabam var.

İyi ki arka bahçem var. Çünkü orada maskeler geçersiz. Maskesiz yaşamayı seviyorum...

**Türkiye'yi hiç tanımayan birisine nasıl anlatırsın?..**

Nasıl anlatsam bilmem ki...

Ha, aklıma gelmişken, geçen gün gazetede, sendikal haklarını istedikleri için meydanlarda polislerden dayak yiyen memurların resmini gördüm.

Akşam televizyonda haberleri izlerken, bir ara, oruç tutmadıkları için bıçaklanan arkadaşlarının hakkını savunmak amacıyla gösteri yaparken üniversite bahçesinde polis coplarıyla kolları kırılan öğrencilerle yapılan konuşmalar çalındı kulağıma.

Haftalık bir dergide, Güneydoğu'da sırf Kürt oldukları için "kuşkulular" arasına giren Kürt vatandaşlar olduğunu okudum. Bir kitaptaki yıllık istatistikleri karıştırırken, her yıl yüz otuzdört bin bebeğin bakımsızlıktan öldüğünü gördüm. Başkent sokaklarında kameraların önünde ağzı burnu kırılan milletvekillerimizle, Çeçenistan için gösteri yaparken Boğaz Köprüsü üstünde yumruklanan yaşlı kadın takıldı aklıma. Bir de, kendi ülkeleriyle ilgili düşüncelerini söyledikleri için hapishanelere atılan aydınlarla, paraları olmadığı için hastane kapılarından kovulan fakirler geçti gözümün önünden. Ama yine de, köyleri yakılan köylüleriyle, dağ başlarında vurulup ölen gencecik askerleriyle, üç kuruş maaşlarını almak için beklerken kuyruklarda ölen emeklileriyle bu ülke bizim ülkemiz. En iyisi karanlığa küfretmek yerine kalkıp bir mum yakmak...

**Globalleşme, küreselleşme, yeni dünya düzeni vb. gibi sözler girdi hayatımıza. Bunların senin hayatındaki karşılığı ne?..**

Ne olacağına karar verememiş, ilk gençliklerini yaşayan delikanlılar ya da genç kızlar gibiyiz bir bakıma. Neyiz biz?..

Bir ayağı Ortadoğu'da, bir ayağı Avrupa'da, ilginç bir coğrafyada serseri bir mayın gibiyiz.

Kimliğini, kişiliğini, şahsiyetini bulamamışların paranoyası içindeyiz sanki.

Çekingen, ürkek, tedirgin... Ve bu kişiliksizliği örtmek için sürekli mastürbatör tavırlar içinde olan.

Birtakım süreçleri yaşamayışımızın sonuçları bunlar. Ne reformumuz var bizim, ne rönesansımız... Ne Fransız ihtilalimiz, ne 'Aydınlanma'mız, ne de Magna Carta'mız. Herşeyi birkaç yıla sığdırdık tepeden inme yöntemlerle. İyi ya da kötü yaptık demiyorum. Ama sonuçlarına katlanmak zorundayız. Çünkü bedel ödüyoruz. İşte şimdi de hem feodal ilişkileri olan tarım toplumunu oynuyoruz, hem modernleşme sürecini yaşayan sanayi toplumunu. Bu arada da bilgi toplumuna göz kırpmayı ihmal etmiyoruz. Ve tabii ki çatışmalar, sancılar, kavgalar...

Herşeyi eşzamanlı yaşamanın sonuçları bunlar. Bazı şeyler zamanından önce yaşanırsa, çabuk tükenir.

Geçen gün son derece şık ve modern bir mağazada insanları gözlemledim bir süre. Herkeste cep telefonları, karşılıklı gülümseyişler, biraz ilerde faks makinesi, yüksekçe bir yerde uydudan CNN yayını yapan bir televizyon... Dünyayla bütünleşmek denen şey sanırım bu. Ama biraz sonra mağaza görevlisinin müşteriyi kazıklamaya çalışması sonunda çıkan kavga. Müşteriyle tezgahtarın yumruklaşması, korunmayan tüketici hakları, olmayan insan sıcaklığı... Bir şeyler eksik işte... Olmuyor...

Kitle iletişim araçlarıyla dayatılan küreselleşme mi, yoksa içinde insan sıcaklığı olan biz mi?..

Dengeyi bulmak zorundayız...

Eğer yükselen değerlerin bize dayattığı bu kavramlar, mutlu bir hayat vaadediyorsa ve biz bu yola gireceksek önce kendimiz olmalıyız. Kendimiz olmadan başkası olmaya çırpınıyoruz!..

Ama şu kertede bana hiçbir şey ifade etmiyor bu kavramlar. Çünkü biz yok gibiyiz.



# Newroz mu varmış?

Ragıp ZARAKOLU

Diyarbakır. Diğer günlerden hiçbir farkı olmayan bir gün. Bugün Newroz'muş ha? Allah Allah! Bugün Newroz'muş. Halkın hiç oyun oynamaya niyeti yok bugün. Olağan bir gün. Güneşli. Suriçi'nin birkaç anayolu, Ofis'e giden cadde, telaşlı bir kalabalıkla dolu. Geleneksel giysileri içinde amcalar, teyzeler, köylüler.

Halk bugün olağan bir günü oynuyor. Devlet Newroz'u Nevruz yapıp sahipleniyor, halk 'al senin olsun, sen tek başına oyna' diyor. Sağda solda, uçuşan pankartlar halkı resmi konsere çağırıyor. Sabah 10'da düzenlenecek olan resmi açılış, "ilgisizlik" nedeniyle iptal ediliyor. Konser bedava, ama salon boşça...

Çocuklar bile bugün oyun oynamaya niyetli değil.

Eskiden 1 Mayıs öncesi, büyük kentlerde sosyalistler, sendikacılar devlet tarafından "tedbir" olarak toplanırlar, 1 Mayıs'ı nezarette geçirdikten sonra serbest bırakılırlardı. Sonra devlet 1 Mayıs'ı "bahar bayramı" yaptı. Sonra bahardan da, bayramından da vazgeçmedi. Artık İstanbul'da bahar yaşanmıyor, kıştan yaza geçiliyor doğruca.

Şimdi yeni "bahar bayramımız" Newroz.

Bayram, resmiyetle bayram olur.

Ama halk da resmi olan hiçbir şeyi sevmiyor işte, bırakıveriyor.

İnsanlar bu kez Newroz öncesinde toplanıyor.

11 kamu sendikası yöneticisi Newroz için toplantı yapmak istiyor. İlanlarının yerel basın ve TV'lerde çıkması engelleniyor. Sonra 4 kamu sendikası başkanı gözaltına alınıyor.

Elbette "tedbir" olarak.

Buna rağmen, Newroz arefesinde üniversitede ateş yakılıyor.

Resmi Newroz'da ateşe yer yok.

Devlet "ateşi" sevmiyor.

Yakılan ateşler söndürülüyor. Tüm Diyarbakır'da 150'nin üstünde insan gözaltına alınıyor, elbette tedbir olarak. Sadece merkezde 50'nin üstünde erkek ve 20'ye yakın kadın gözaltında. Liselerde ve üniversite çevresinde "şüpheli" ya da "potansiyel eylemci" olarak gözaltına alınanlar ise karakollarda tutuluyor.

Newroz, sakin ve güneşli bir gün.

Bir askerin eli kazara tetiğe dokunuyor. Sonuç iki ölü.

Kazası bile böyle sonuçlanıyor buralarrın.

Bir yaşlı amca, "bari bayram günü seçmeselerdi, güneye girmek için" diye söyleniyor. "Bari bayram günü barışı çok görmeseler, kan akmasa..." diye söyleniyor ağzının içinden.

Gazeteciler telaş içinde, karargah basın merkezi, oteller ve Habur sınır kapısı arasında.

Karargah, "Mülteciler, kendi istekleri ile geri dönüyorlar" diyor.

Dışişleri ise, bunu yalanlıyor. Bütün bunlar doğru değilmiş.

Bölgede çalışan gazeteciler, daha askeri operasyon başlamadan önce, özel timlerin bazı evleri havaya uçurmaya giriştiğini söylüyor. Bir başkası, insani yardım örgütlerinin harekat merkezi olarak kullanılmasını garipsediğini söylüyor. "Bu tür zorlamalar bütün Kızılhaç ve Kızılay çalışmalarını risk altına sokmaz mı, bu ne sorumsuzluk" diye ekliyor.

Zaho'da peşmergelerin gösterdiği, Türkiye tarafından kaçmış ailelerin evlerine tek tek baskınlar düzenlendiğini belirtiyorlar.

Operasyon alanlarında, 30 bin dolayında Botan yöresinden kaçmış mülteci bulunuyor. Bunlar BM Mülteciler Komiserliği tarafından statü kazandırılmış kişiler. Nitekim komiserlik Cenevre'den bu konuda beslediği endişeleri derhal dile getiriyor. Mültecilerin bu tarafta yaşamaya devam eden akrabaları da, son derece endişeli olduklarını bildiriyorlar gazetecilere.

Evet, olağan bir gün.

Sıcak, güzel denebilecek bir gün.

Ve bu günde savaş sürüyor, üstelik sınır ötesinde.

İnsanlar bir kez daha aşağılandıklarını hissediyorlar.

"Yüzümüze tükürülmüş" gibi bir his diye mırıldanıyor, orta yaşlı, bilge bakışlı bir köylü.

Renklerin ve bayramların savaşı sürüyor.

Renklerle ve bayramlarla uğraşılıyor.

Bayramlara bile tekel konuyor.

Newroz kutlanacaksa, onu da biz kutlarız deniyor.

Sıcak, olağan, sıradan, ama sessiz çığlıkların yükseldiği bir günde.


SÖZ
HAFTALIK HABER YORUM DERGİSİ

Sahibi: Olgu Ltd.Şti. Genel Koordinatör: Seyfi ÖNGİDER
Yayın Yönetmeni: Merdan YANARDAĞ
Teknik Koordinatör: Hakkı ZEL
Yazı İşleri
Dış Haberler: Osman KÖKER
Ekonomi: Sermet ÖZDOĞAN
Kültür Sanat: Sezai SARIOĞLU
Makaleler: Veysi SARISÖZEN
Sorumlu Müdür: Hüseyin AYIK Haber Merkezi: Hacer YILDIRIM
İşletme Müdürü: Ali KÜÇÜK
Reklam Müdürü: Emine SAPMAZ
Yayın Kurulu: Osman Köker, Seyfi Öngider, Sezai Sarıoğlu, Veysi Sarısözen, Merdan Yanardağ
Ankara Büro: Mustafa ERDOĞAN (Haber Müdürü), Figen SOLMAZ, Hatice Can KÜRTÜNCÜ
Ankara Tel:(0312) 418 41 98 Fax:(0312) 418 22 63
İzmir: Rıza ZINGAL
İzmir Tel: (0232) 464 21 30
Avrupa Temsilciliği: Engin ERKİNER, Kasseler Str. 1a, 60486 Frankfurt, Tel: 49.69.7075714, Fax: 49.69.625645
Adres: Sıraselviler Cad. Billurcu Sk. No: 3/8 Taksim / İstanbul Tel: (0212) 244 30 67 - 249 99 29 Fax: (0212) 249 99 29 Basıldığı Yer: Serler Matbaacılık Dağıtım: BBD